

TÜRKİYE'DE YEREL İKLİM YÖNETİŞİMİ: BELEDİYELER, POLİTİKA ARAÇLARI VE MEVZUAT

Dr. Öğr. Üyesi Güven DENİZ

**TÜRKİYE’DE YEREL
İKLİM YÖNETİŞİMİ:
BELEDİYELER, POLİTİKA
ARAÇLARI VE MEVZUAT**

Dr. Öğr. Üyesi Güven DENİZ

***Türkiye'de Yerel İklim Yönetişimi:
Belediyeler, Politika Araçları ve Mevzuat
Dr. Öğr. Üyesi Güven DENİZ***

Genel Yayın Yönetmeni: Berkan Balpetek

Sayfa Tasarımı: Duvar DESIGN

Basım Tarihi: Ocak 2026

Yayıncı Sertifika No: 49837

ISBN: 978-625-8572-48-3

© Duvar Yayınları

853 Sokak No:13 P.10 Kemeraltı-Konak/İzmir

Tel: 0 232 484 88 68

www.duvar yayinlari.com

duvarkitabevi@gmail.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	5
-------------------	----------

BİRİNCİ BÖLÜM

YÖNETİŞİM KAVRAMI VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

TARTIŞMALARİ.....	12
1.1. Yönetişimin Tanımı ve Kapsamı	12
1.2. İklim Değişikliği ve Yönetişim Tartışmaları	16

İKİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL İKLİM REJİMİ VE

ÇOK DÜZEYLİ YÖNETİŞİM.....

25

2.1. Küresel İklim Diplomasisi ve Yerel Yönetimlerin Rolü	28
2.2. Çok Düzeyli Yönetişim Kavramı	33
2.3. Dünya Örnekleri	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE İKLİM MEVZUATI VE YEREL

YÖNETİMLERİN YASAL YÜKÜMLÜLÜKLERİ.....

43

3.1. Anayasal Çerçeve ve Çevre Kanunu	44
3.2. Belediye Kanunu (5393) ve Büyükşehir Belediye Kanunu (5216) Kapsamında Çevresel Yükümlülükler.....	49
3.3. Yeni İklim Kanunu ve Yerel Yönetimlere Getirdiği Yenilikler	54
3.4. Sıfır Atık Yönetmeliği ve İklim Değişikliğiyle Mücadele Birimleri	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KURUMSAL YAPILANMA.....67

- 4.1. İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Daire Başkanlıklarının Kuruluşu68
- 4.2. Belediyelerde Yatay ve Dikey Koordinasyon Sorunları 71

BEŞİNCİ BÖLÜM

TEMEL POLİTİKA ARAÇLARI VE PLANLAMA79

- 5.1. SECAP
(Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planları)80
- 5.2. Yerel İklim Değişikliği Uyum Stratejileri.....83
- 5.3. Stratejik Plan ve Performans Programlarına İklim Entegrasyonu88
- 5.4. Sera Gazı Envanteri Hazırlama Süreçleri92

SONSÖZ.....96

KAYNAKÇA.....99

GİRİŞ

İklim değışikliğı, yirmi birinci yüzyılın sadece çevresel bir krizi değil, aynı zamanda modern uygarlığın karşı karşıya kaldığı en karmaşık yönetim sınavıdır. Sanayi Devrimi'nden bu yana devam eden büyüme odaklı ekonomik modellerin ekolojik sınırlarla girdiğı bu sert çatışma, devletlerin, yerel yönetimlerin ve bireylerin geleneksel rollerini kökten sarsmaktadır. Bugün artık iklim krizi dediğimizde, sadece eriyen buzullardan veya artan sıcaklık ortalamalarından bahsetmiyoruz; aynı zamanda adalet, demokrasi, kamu yönetimi ve kentsel yaşamın sürdürülebilirliği üzerine verilmesi gereken zorlu kararlardan bahsediyoruz. Elinizdeki bu çalışma, iklim değışikliğıyle mücadelenin teknik bir mühendislik probleminden çok, çok katmanlı bir yönetim sorunu olduğı gerçeğinden hareketle, yerel yönetimlerin bu süreçteki stratejik konumunu ve politika araçlarını kapsamlı bir perspektifle ele almaktadır. Kitabın ilk bölümünde kentsel iklim yönetişimi kavramı ve iklim değışikliğı ekseninde dönen küresel tartışmalar incelenerek, meselenin kuramsal altyapısı sağlamlaştırılmaktadır. Yönetişim, sadece hiyerarşik bir emir-komuta zinciri değil, farklı aktörlerin ortak bir gelecek vizyonu etrafında nasıl organize olabileceğini sorgulayan dinamik bir süreci ifade etmektedir. Bu bağlamda, iklim değışikliğı tartışmaları, küresel ölçekte alınan kararların yerel ölçekteki somut uygulamalarla nasıl buluşacağını belirleyen temel bir rehber niteliğindedir.

Yönetişim kavramının iklim politikalarının merkezine yerleşmesi, hükmetme anlayışından birlikte yönetme anlayışına geçişini simgelemektedir. Yerel yönetimler, bu yeni paradigma içerisinde artık sadece çöp toplayan veya park yapan pasif birimler değil, kentin enerji, su, gıda ve ekonomi döngülerini iklim hedefleri doğrultusunda dönüştüren stratejik aktörler

olarak tanımlanmaktadır. Bu dönüşümün en somut araçlarından biri olan Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planları (SECAP), kitabın ikinci ana eksenini oluşturmaktadır. SECAP, bir kentin karbon ayak izini silme ve iklim şoklarına karşı direnç kazanma yolundaki en disiplinli yol haritasıdır. Bir belediyenin siyasi taahhüdünü teknik bir metodolojiyle birleştiren bu planlar, yerel yöneticilerin gelecek seçimler için değil, gelecek nesiller için plan yapmasını zorunlu kılan bir vizyon sunmaktadır. SECAP süreci, veriye dayalı karar alma mekanizmalarını kurumsallaştırırken, aynı zamanda yerel halkın ve paydaşların sürece dahil edilmesini sağlayan demokratik bir platform işlevi de görmektedir. İklim eylemi, ancak toplumun tüm kesimleri tarafından sahiplenildiğinde ve yerel yönetimin her kademesine nüfuz ettiğinde gerçek bir başarıya dönüşebilmektedir.

Kitabın ilerleyen bölümlerinde, bu stratejik vizyonun operasyonel süreçlere nasıl aktarılacağı sorusuna yanıt aranmaktadır. Kentsel iklim yönetişiminin başarısı, sadece kağıt üzerinde duran iddialı planlarla değil, bu planların kurumun stratejik planlarına ve performans programlarına ne ölçüde entegre edildiğiyle ölçülür. Kamu mali yönetiminin bir parçası haline gelmeyen hiçbir iklim hedefi, bütçe desteğinden ve idari süreklilikten yoksun kalmaya mahkûmdur. Bu nedenle, iklim değişikliği parametrelerinin belediyelerin beş yıllık vizyon belgelerine ve yıllık çalışma programlarına dahil edilmesi, meselenin bir çevre faaliyeti olmaktan çıkıp bir kurumsal performans kriterine dönüşmesini sağlar. Bu entegrasyon süreci, aynı zamanda kentsel uyum ve azaltım politikaları arasındaki hassas dengenin korunmasını da gerektirir. Bir yandan sera gazı emisyonlarını düşürmek için enerji dönüşümü yapılırken, diğer yandan kaçınılmaz hale gelen iklim etkilerine karşı kentsel dirençliliğin artırılması, yerel yönetimlerin en büyük sınavıdır. Mekânsal planlamadan sosyal politikalara kadar her alanda iklim

duyarlı bir yaklaşımın benimsenmesi, kentlerimizi sadece bugünün değil, yarının belirsizliklerine karşı da koruyacaktır.

Teknik açıdan bakıldığında, tüm bu yönetim ve planlama süreçlerinin en sağlam dayanağı, bilimsel yöntemlerle hazırlanmış bir sera gazı envanteridir. Ölçemediğin şeyi yönetemezsin ilkesinden hareketle, kurumların ve kentlerin emisyon profilini net bir şekilde ortaya koyması, iklim mücadelesinde atılacak her adımın pusulasıdır. Envanter hazırlama süreci, sadece sayılardan oluşan bir tablo değil, kurumun verimlilik haritasıdır. Hangi birimin ne kadar enerji tükettiği, araç filosunun yakıt verimliliği veya atık yönetimindeki metan salımları, belediyeye hem çevresel hem de ekonomik bir optimizasyon imkanı sunar. Kitabın son bölümlerinde bu teknik süreçlerin nasıl kurgulanacağı, veri toplama disiplininin nasıl sağlanacağı ve uluslararası standartlara uygun raporlamanın önemi detaylandırılmaktadır. Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda, yerel yönetimlerin bu envanterler üzerinden somut hedefler belirlemesi ve bu hedefleri izlenebilir kılması, ulusal iklim diplomasimizin de yereldeki en güçlü kanıtı olacaktır.

Özetle bu çalışma, iklim değişikliğini sadece bir kriz olarak değil, kentsel yönetimi daha şeffaf, daha dirençli ve daha demokratik hale getirmek için bir fırsat olarak gören tüm yerel yöneticiler, akademisyenler ve politika yapımcılar için bir başvuru kaynağı olma iddiasındadır. İklim yönetişimi tartışmalarından başlayarak, teknik envanter süreçlerine kadar uzanan bu yolculukta, temel amacımız yerel düzeyde yapılabileceklerin sınırsızlığını ve gerekliliğini ortaya koymaktır. Kentler, iklim krizinin hem kaynağı hem de çözüm merkezidir. Bu kitapta sunulan yaklaşımlar, kentlerimizi beton yığınları olmaktan çıkarıp, doğayla uyumlu, karbon nötr ve sosyal adaleti gözetken yaşam alanlarına dönüştürme çabasının bir parçasıdır. Geleceğin dirençli kentlerini inşa etmek, bugün atacağımız cesur ve

vizyoner adımlara bağlıdır. Bu adımların kuramsal ve pratik zeminini oluşturan bu çalışmanın, iklim kriziyle mücadeledeki ortak yolculuğumuza ışık tutmasını diliyorum. Çünkü biliyoruz ki, yerelde kazanılmayan bir iklim mücadelesinin, küresel ölçekte başarıya ulaşma şansı yoktur.

Yerel yönetimlerin iklim kriziyle olan imtihanı, aslında bir kurumsal değişim ve dönüşüm öyküsüdür. Geleneksel belediyeçilik refleksleri, iklim değişikliği gibi sınırları ve etkileri belirsiz olan devasa bir sorun karşısında yetersiz kalmaktadır. Bu yetersizlik, bizleri yönetişimin yeni alanlarını keşfetmeye zorlamaktadır. İlk bölümde ele aldığımız yönetim tartışmaları, tam da bu zorunluluğun bir yansımasıdır. İklim politikalarının sadece teknik bir kadronun sırtına yüklenmesi, bu mücadelenin başarısızlığındaki en büyük etkindir. Oysa başarılı örnekler bize göstermektedir ki; iklim hedefleri belediye başkanının siyasi önceliği, strateji geliştirme müdürlüğünün performans kriteri ve fen işlerinin saha pratiği haline geldiğinde gerçek bir değişim başlar. Bu kitapta vurgulanan ana akımlaştırma kavramı, iklim değişikliğinin kurumun DNA'sına işlenmesini ifade eder. Stratejik planlama bu işin ruhuysa, performans programları bedeni, sera gazı envanteri ise sinir sistemidir. Hepsi bir bütünlük içerisinde çalıştığında, kent kendi kendini iyileştiren ve dış şoklara karşı koruyan bir organizmaya dönüşür.

Bu süreçte yerel yöneticilerin karşılaşacağı en büyük zorluk, kısa vadeli ekonomik beklentiler ile uzun vadeli ekolojik zorunluluklar arasında kuracakları dengedir. İklim uyumu çalışmaları çoğu zaman yüksek maliyetli ve sonuçları yıllar sonra görülecek yatırımlardır. Ancak bu yatırımların yapılmaması durumunda ödenecek bedel, hem ekonomik hem de insani açıdan çok daha ağır olacaktır. Kentlerin dirençli hale getirilmesi, sadece sel setleri inşa etmek değil, aynı zamanda kentsel yoksulluğu azaltmak, su kaynaklarını korumak ve yeşil alanları artırmak gibi sosyal boyutu çok güçlü eylemlerdir. Bu bağlamda iklim adaleti,

yerel düzeydeki tüm uyum stratejilerinin merkezinde yer almalıdır. Kırılgan grupların, yaşlıların, çocukların ve dar gelirliilerin iklim risklerine karşı korunması, bir belediyenin en temel sosyal sorumluluğudur. Elinizdeki kitap, bu sorumluluğu sadece vicdani bir yükümlülük olarak değil, teknik bir zorunluluk ve idari bir başarı kriteri olarak tanımlamaktadır.

Gelecekte tarihçiler yirmi birinci yüzyılın başlarını yazdıklarında, belki de en çok kentlerin uyanışından bahsedeceklerdir. Devletlerin uluslararası diplomatik labirentlerde vakit kaybettiği bir dönemde, yerel yönetimlerin attığı somut adımlar küresel iklim politikasını ayakta tutmaktadır. SECAP hazırlayan, emisyonlarını ölçen ve kentsel dönüşümü iklim odaklı yapan bir belediye, aslında küresel bir mücadelenin en önemli neferidir. Türkiye'nin iklim yolculuğunda da yerel yönetimlerin bu stratejik rolü her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır. 2053 net sıfır hedefi, Ankara'da alınan bir karardan ibaret kalmamalı; Çanakkale'den Erzurum'a, İstanbul'dan Giresun'a kadar her yerel birimin stratejik planında yaşam bulmalıdır. Bu kitabın her bir bölümü, bu büyük dönüşümün küçük ama hayati yapı taşlarını oluşturmaktadır. Verinin gücüne inanan, yönetişimin birleştirici etkisini kullanan ve planlamayı bir gelecek tasarımı olarak gören her yerel yönetici için bu sayfalar, pratik bir rehber sunmaktadır. Kentlerimizi dirençli kılmak, aslında yaşamı savunmaktır. Bu savunmanın bilimsel, idari ve teknik yollarını keşfetmek için çıktığımız bu yolda, her bir adımın ne kadar kıymetli olduğunun bilinciyle hareket etmeliyiz.

İklim kriziyle mücadele, bitiş çizgisi olan bir yarış değil, sürekli devam eden bir öğrenme ve adaptasyon sürecidir. Teknolojiler geliştikçe, veriler güncellendikçe ve riskler değiştikçe bizim de yönetim modellerimizi esnetmemiz gerekecektir. Bu kitapta sunulan çerçeve, bu esnekliğin nasıl sağlanacağına dair kurumsal bir temel inşa etmektedir. Yönetişim

kavramının esnekliği, planlamanın disiplini ve ölçümlemenin kesinliği bir araya geldiğinde, kentler iklim krizine karşı çaresiz birer kurban olmaktan çıkıp, sürdürülebilir bir geleceğin öncüleri haline gelirler. Bu dönüşümün parçası olan, emeğini ve vizyonunu iklim odaklı kentler kurmaya adanmış tüm paydaşlara bu çalışmanın bir güç katmasını temenni ediyorum. Yolumuz uzun ve zorlu olsa da, elimizdeki bilimsel veriler ve stratejik planlama araçları, bizleri daha yaşanabilir bir dünyaya ulaştıracak en güvenilir rehberlerdir. Kentlerimizi iklim dirençli hale getirmek, çocuklarımıza bırakacağımız en değerli miras olacaktır.

Özellikle belirtmek gerekir ki, iklim yönetişimi sadece idari bir yapı değil, aynı zamanda bir zihniyet dönüşümüdür. Belediyelerdeki her müdürlüğün, yaptığı her yatırımda bu projenin iklim etkisi nedir? sorusunu sorması bu dönüşümün başladığı andır. Bu soru sorulduğunda, bir asfalt dökme işi ısı adası etkisiyle ilişkilendirilir; bir sosyal yardım projesi enerji yoksulluğuyla bağdaştırılır; bir imar izni kentsel havalandırma koridorlarıyla değerlendirilir. Kitapta ele alınan SECAP ve performans programları, işte bu soruların kurumsal bir sistem içerisinde sorulmasını ve yanıtlanmasını sağlar. Bu sayede iklim politikası, belediyenin sadece bir biriminin görevi olmaktan çıkarak tüm kurumun ortak kültürü haline gelir. Sera gazı envanteri ise bu kültürün ne kadar başarılı olduğunu gösteren bir karne niteliğindedir. Bu sistemin tüm çarklarının uyum içinde çalışması, yerel yönetimin sürdürülebilirlik başarısını belirleyecektir.

Son olarak, bu çalışmanın hazırlanma sürecinde vurgulanan bilimsel temelli yerel eylem prensibi, Türkiye'nin güncel iklim stratejisinin de ana omurgasını oluşturmaktadır. Akademik bilginin sahadaki uygulamayla buluşması, yerel yönetimlerin en çok ihtiyaç duyduğu köprüdür. Bu kitap, o köprünün kurulmasına katkı sunmayı amaçlamaktadır. Her bir bölüm, teorik

tartışmalardan başlayıp somut uygulama adımlarına kadar bir süreklilik arz eder. İklim krizine karşı verilen mücadele, her bir kentin kendine özgü şartlarına uygun çözümler üretmesiyle zenginleşecek ve güçlenecektir. Bu vizyonla hazırlanan çalışmanın, yerel yönetimlerin iklim eylemlerinde bir referans noktası olmasını ve Türkiye'nin yeşil dönüşümüne kalıcı bir katkı sunmasını diliyorum.

BİRİNCİ BÖLÜM

YÖNETİŞİM KAVRAMI VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ TARTIŞMALARI

1.1. Yönetişimin Tanımı ve Kapsamı

Yönetişim kavramının literatürdeki ilk izlerine 1989 senesinde yayımlanan bir Dünya Bankası raporunda rastlanmaktadır. Kavramın kurumsal çerçevesi ve tanımı, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü raporlarının yanı sıra 1992 Rio de Janeiro Birleşmiş Milletler (BM) Çevre ve Kalkınma Konferansı, 1994 Kahire Nüfus ve Kalkınma Konferansı, 1995 Kopenhag Sosyal Gelişme Konferansı ve 1996 İstanbul BM İkinci İnsan Yerleşmeleri Konferansı gibi kritik uluslararası buluşmalarla şekillenmiştir. Süreç, 2000 yılındaki New York Binyıl Zirvesi ve 2002 Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi ile devam ederek kavramın daha belirgin bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır. Özellikle 1992 Rio Konferansı'nın temel çıktısı olan Gündem 21 belgesiyle literatüre giren küresel ortaklık vurgusu, geleneksel yönetim modellerinden çok aktörlü bir yapıyı esas alan yönetim anlayışına geçişte dönüm noktası teşkil etmiştir (DPT, 2007: s.2).

Hem özel sektör hem de kamu yönetimi literatüründe yer bulan ve son yıllarda kamu yönetimi alanında giderek yaygınlaşan yönetim kavramı; toplumdaki sorunların, aktörlerin ve dönemlerin değişimiyle şekillenen kamusal karar alma, politika belirleme ve kamu hizmetlerini yürütme süreçlerine işaret etmektedir. Yeni bir kavram olmasına rağmen pek çok ülkede genel kabul gören yönetim; merkezi otoritenin yukarıdan aşağıya hiyerarşik tahakkümüne dayalı klasik yönetim anlayışının aksine, tüm toplumsal aktörlerin karşılıklı iş birliği ve uzlaşısına dayanan bir yaklaşımı temsil eder. Bu bağlamda

kavram; katılımcılığı ve sivil toplum kuruluşlarını önceleyen, saydamlığı, açıklığı, hesap verebilirliği, yetki devrini ve yerindenliği esas alan bir yönetim modelini tanımlamak için kullanılmaktadır (DPT, 2007: s.4).

Birden fazla disiplinin ortak olarak kullandığı bu geniş kavramın tek ve net bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Yönetişim kavramı sözlük anlamı itibari ile eş anlamlı olduğu yönetimin yanına yazılmaktadır fakat yönetim yönetimin aksine çok daha kapsamlı ve merkezi yönetimin, diğer unsurlarlada eş değerde olduğunu ifade etmektedir. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü tarafından hazırlanan Kamu Yönetimi Sözlüğünde yönetim, bir toplumsal-politik sistemdeki ilgili tüm aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu yapı ya da düzen olarak tanımlanmakta ve kavramın yönetime katılma kavramına bir seçenek olarak ortaya konduğu ifade edilmektedir (DPT, 2007: s.4).

Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar; gelişmekte olan ülkelerin yaşadığı ekonomik krizlerin temelinde yatan yönetsel zafiyetlere dikkat çekmiş, bu bağlamda yönetişimin kalkınma için vazgeçilmez bir gereklilik olduğunu savunmuşlardır. Dünya Bankası literatüründe yönetişim, bir ülkenin kalkınması adına gereken ekonomik ve sosyal kaynakların idaresinde otoritenin kullanım şekli olarak tanımlanmaktadır. OECD ise kavramı, ülkenin güç ve yetkilerini kullanmasını sağlayan anayasal, yasal ve idari düzenlemeler bütünü çerçevesinde ele almaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı açısından bakıldığında ise yönetişim; bir toplumun siyasi, ekonomik ve sosyal işlerinin kamu, özel sektör ve sivil toplum ilişkileri ekseninde yürütülmesini sağlayan değerler, politikalar ve kurumlar sistemi olarak ifade edilmektedir. Bu çerçeveden hareketle yönetişim; bireylerin, kurumların ve firmaların davranışlarını şekillendiren, sınırlayan

veya teşvik eden kurallar, uygulamalar ve kurumsal yapılar bütünü temsil etmektedir (DPT, 2007: s.4-5).

Yönetişim kavramının kapsamını belirlemek ve uygulama nedenlerini somut bir temelde incelemek amacıyla, Avrupa Birliği tarafından 2001 yılında yayımlanan Avrupa Yönetişimi Üzerine Beyaz Kitap'ın incelenmesi gerekmektedir. Bu metin, sadece yönetişimi tanımlamakla kalmayıp, bu çalışmada daha sonra ele alınacak olan temel yönetim ilkelerini belirlemiş; ayrıca bu yeni yönetim anlayışına neden acil ihtiyaç duyulduğunu gerekçeleriyle ortaya koymuştur (Commission of the European Communities, 2001).

Yönetişime duyulan ihtiyacın temelinde, Birliğin elde ettiği başarılar ile vatandaşların hissettiği yabancılaşma arasındaki derin çelişki yatmaktadır. Bu yabancılaşma, vatandaşların Avrupa fikrinden vazgeçtikleri anlamına gelmemekte; aksine Birlikten beklentilerinin devam ettiğini, ancak vatandaşlar tarafından karmaşık olarak algılanan mevcut sistemin bu taleplere yanıt verebileceğinden şüphe duyduklarını göstermektedir. Avrupa Birliği 50 yıl boyunca istikrar ve ekonomik refah sağlamış olsa da İrlanda'daki referandum sonuçları ve seçimlere katılımın düşmesi, halk ile Birlik arasında giderek büyüyen bir uçurumun varlığını kanıtlamıştır (Commission of the European Communities, 2001).

Buradan hareketle yönetim ihtiyacını doğuran temel faktörler; vatandaşların kurumlar karşısında duyduğu güven kaybı ve elde edilen başarıların toplumsal düzeyde sahiplenilememiş olmasıdır. Birliğin işsizlik, gıda güvenliği ve suç gibi acil konularda etkisiz kaldığı yönündeki algı, mevcut yönetim yapısının yetersizliği olarak yorumlanmaktadır. Buna ek olarak Birlik etkili olduğunda dahi başarıların takdir görmemesi ve iyileşmelerin ulusal kararlara atfedilmesi, entegrasyon sürecindeki aidiyet eksikliğini derinleştirmektedir (Commission of the European Communities, 2001).

Yönetişim reformunu zorunlu kılan bir diğer yapısal sorun ise üye devletlerin, bizzat onayladıkları zor kararlar için dahi Brüksel'i suçlama eğiliminde olmalarıdır. Vatandaşların kurumlar arasındaki yetki dağılımını netleştirememesi ve sistemin karmaşıklığı nedeniyle duydukları güven kaybı, politika yapım sürecini daha kapsayıcı ve hesap verebilir hale getirecek yeni bir yönetim modelini kaçınılmaz kılmıştır. Dolayısıyla reformun temel amacı, komisyon ve üye devletlerin ortak çabasıyla vatandaşlarla yeniden güçlü bir bağ kurmak ve topluluk yöntemini yenileyerek güveni tazelemektir (Commission of the European Communities, 2001).

Avrupa Birliği, demokratik meşruiyetini pekiştirmek, reformun temel amacının gerçekleştirilmesi ve kurumsal güveni tesis etmek amacıyla, iyi yönetim uygulamalarının temelini oluşturan beş temel ilkeyi ortaya koymuştur. Bu doğrultuda önceliklendirilen açıklık ilkesi; Avrupa Birliği'nin kurumlarının üye devletlerle eşgüdüm içerisinde daha şeffaf bir işleyiş benimsemesini ve alınan kararların gerekçelerini, halkın rahatlıkla kavrayabileceği bir dille aktarmasını zorunlu kılmaktadır. Şeffaflığın sağlandığı bir düzlemde, sürecin demokratik niteliğini güçlendiren bir diğer unsur ise paydaşların sürece aktif dâhiliyesidir. Bu bağlamda katılım ilkesi; Birlik politikalarının kalitesi ve etkinliğinin, tasarım aşamasından uygulama safhasına kadar geniş tabanlı bir mutabakat ve katkı ile mümkün olabileceğini savunmaktadır. Söz konusu katılımın işlevsel olabilmesi, yetki ve sorumluluk sınırlarının net bir biçimde çizilmesini gerektirmektedir. Hesap verebilirlik ilkesi; yasama ve yürütme süreçlerindeki kurumsal rollerin belirginleştirilmesini ve her bir aktörün, eylemlerinin sorumluluğunu üstlenerek bunları kamuoyu nezdinde açıklamasını şart koşmaktadır. Kurumsal sorumlulukların ötesinde, üretilen politikaların somut ve ölçülebilir sonuçlar doğurması da yönetim kalitesinin bir göstergesidir. Etkililik

ilkesine göre; politikalar net ve ulaşılabilir hedefler doğrultusunda, zamanında ve ihtiyaca binaen sunulmalı; kararlar ise orantılılık prensibi gözetilerek en uygun idari seviyede hayata geçirilmelidir. Tüm bu süreçlerin bütüncül bir strateji dahilinde yürütülmesi oldukça önemlidir. Tutarlılık ilkesi, giderek karmaşıklaşan görevler ve genişleyen Birlik yapısı içerisinde, uygulanan politika ve eylemlerin birbiriyle uyumlu olmasını ve sistemin kolay anlaşılır bir yapı arz etmesini öngörmektedir (Commission of the European Communities, 2001, s. 8).

Özü itibarıyla bu yaklaşım, yönetişimi sadece teknik bir idari düzenleme olmaktan çıkarıp, demokratik meşruiyetin sağlanması için zorunlu bir zihniyet dönüşümü olarak ele almaktadır. Ortaya konan ilkeler, karar alma süreçlerinin kapalı kapılar ardında değil, şeffaf ve katılımcı bir zeminde yürütülmesini şart koşar. Böylece sistem, merkeziyetçi ve hiyerarşik bir yapıdan sıyrılarak; vatandaşın sesinin duyulduğu, yerel dinamiklerin sürece dahil edildiği ve güven esaslı, çok katmanlı bir işleyişe evrilmektedir.

1.2. İklim Değişikliği ve Yönetişim Tartışmaları

Kamu yönetimi literatüründe geniş bir yer tutan yönetim kavramı, karmaşık toplumsal meselelerin çözümünde temel bir mekanizma işlevi görse de mevcut yapıların bazı alanlarda yenilikçi çözümler üretmekte zorlandığı görülmektedir. İklim değişikliği, bu yapısal tıkanıklığın en belirgin yaşandığı sorunların başında gelmektedir. Bir kurumun yönetim kapasitesi, beklenmedik ve olumsuz gelişmeler karşısında rasyonel bir tutum sergileyebilmesiyle doğrudan ilişkilidir. İklim yönetişiminin çok katmanlı ve karmaşık doğası, sürece dâhil olan tüm kurumların bu bilinçle hareket etmesini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla, mevcut yönetim modellerine ek olarak iklim krizinin dinamiklerine uygun yeni mekanizmaların ve yöntemlerin geliştirilmesi, kurumsal başarı ve toplumsal direnç

için kaçınılmaz bir gereklilik haline gelmiştir (Özer, 2017, s. 837).

İklim değişikliği, sıradan bir politika sorunu olmanın ötesinde, çetrefilli problem olarak tanımlanan tüm karmaşık özellikleri bünyesinde barındırdığı için geleneksel yönetim stratejileri bu noktada yetersiz kalmaktadır. Mevcut geleneksel yönetim kurumlarının pek çoğu, yenilikçi stratejileri hayata geçirmek veya en azından bu değişimleri tolere etmek noktasında gerekli donanımına sahip değildir. Bu yetersizliğin temel sebebi, yönetim mekanizmalarının büyük bir kısmının iklim meselesinin henüz toplumsal bir öncelik teşkil etmediği dönemlerde inşa edilmiş olmasıdır; bu yapısal kökenler, özellikle iklim uyumu ve adaptasyon süreçlerinde kurumların çözüm üretme kabiliyetini kısıtlamaktadır (Termeer vd., 2016, s. 11).

Uluslararası rejimlerin iklim sorununa yönelik yaklaşımı, genellikle kesin ve bağlayıcı tanımlardan ziyade stratejik belirsizlikler üzerine inşa edilmektedir. Kurumsal düzeyde Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi yapısı, bu kavramsal muğlaklık sayesinde varlığını sürdürebilmekte, hatta bu belirsizlik zemini olmadan gelişim gösteremeyecek bir nitelik sergilemektedir. Bu durum, temel anlaşmalarda iklim uyumu ve savunmasızlık gibi kritik kavramların net bir tanımının yapılmamasıyla somutlaşmaktadır. Hangi ülkelerin savunmasız kategorisinde değerlendirileceği, finansal kaynakların paylaştırılma oranları ve bu paylaşımların dayandırıldığı gerekçelerin ucu açık bırakılması, söz konusu stratejik belirsizliğin yönetim mekanizmalarındaki temel yansımasıdır (Termeer vd., 2016, s. 12). İklim rejimlerindeki yapısal belirsizlikler, devletler arasındaki yük paylaşımı tartışmalarını ciddi bir boyuta taşımaktadır. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamındaki müzakerelerde sorumlulukların paylaştırılması süreci, gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında bitmek bilmeyen bir mücadele

alanı oluşturmaktadır. Gelişmiş ülkelerin, gelişmişlik düzeyleri arasındaki ayrımı muğlaklaştırarak eylem sorumluluğunu daha fazla geliştirmekte olan ülkelere yükleme çabası, bu diplomatik süreçlerin temel gerilim hattını belirlemektedir. Öte yandan, iklim krizinin etkileri karşısında gelecek nesillere karşı kimin ne ölçüde sorumlu olduğu sorusu halen net bir yanıt bulamamış, ucu açık bir mesele olarak varlığını sürdürmektedir (Termeer vd., 2016, s. 16).

Kurumların karmaşık ve zorlu süreçlerdeki başarısı, sahip oldukları spesifik yetkinliklere doğrudan bağlıdır. Ulusal ve uluslararası kurumların yönetim kapasitesini belirleyen beş temel faktör; refleksivite, direnç, duyarlılık, yeniden canlandırma ve yeniden ölçeklendirme olarak tanımlanmaktadır. Beş R yönetim yetkinlikleri anlayışı, özellikle çetrefilli sorunlar ile başa çıkabilmek adına stratejik bir çerçeve sunar. Bu modeldeki her bir yetkinlik, sadece teorik birer kavram değil, belirli stratejiler ve bu stratejilerin uygulanmasını mümkün kılan uygun kurumsal koşullarla desteklenen dinamik bir yapılar bütünüdür (Termeer vd, 2016:12-16).

Beş temel yönetim yetkinliğinin ilki olan refleksivite; sorun çerçevelerinin yeniden değerlendirilmesini, farklı paydaşların bu süreçlere dâhil edilmesini ve bakış açısı farklılıklarına rağmen etkili müzakereler yürütülmesini kapsarken; bu süreç belirsizliğe tolerans ve esnek sorun tanımlama becerileriyle güçlendirilir. İkinci unsur olan direnç; öğrenerek uygulama ve deney yapma süreçlerine odaklanarak belirsizlikleri yönetme, esnek düzenlemeler yapma ve doğaçlama kabiliyetiyle pekiştirilir. Üçüncü bileşen olan duyarlılık, harekete geçme zamanlamasının stratejik olarak belirlenmesi ve toplumun farklı kesimleriyle hassas bir iletişim kurulması esasına dayanır; bu yetkinlik bilgi fazlalığına karşı direnç ve siyasi farkındalıkla kolaylaştırılır. Dördüncü yetkinlik olan yeniden canlandırma; motivasyonun artırılması, işlevsiz etkileşimlerin giderilmesi ve kurumsal

tıkanıklıkların aşılması amacıyla geçmişe bağımlı kilitlenmiş yapıların sorgulanmasını ve müdahale becerilerini içerir. Son olarak yeniden ölçeklendirme yetkinliği; sorunların çok katmanlı etkileşimlerini yönetim ölçeğiyle uyumlu hale getirmeyi, sorumluluk alanlarındaki muğlaklıklara rağmen esnek yargı yetkileri kullanarak uyum yaratmayı ve çoklu ölçek mantığına açık bir kurumsal modellemeyi temel alır.

İklim değişikliğiyle mücadelede Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Hollanda'nın yönetim kapasiteleri, yansıtıcılık, dayanıklılık, duyarlılık, canlandırma ve yeniden ölçeklendirme yetkinlikleri üzerinden farklı kurumsal kimlikler sergilemektedir. Birleşmiş Milletler, stratejik belirsizlikler ve küresel müzakereler yoluyla geniş tabanlı bir uzlaş zeminini ararken, düşük belirsizlik toleransı ve hantal yapısı nedeniyle uygulama süreçlerinde gecikmeler yaşamakta; Avrupa Birliği, yerindelik ilkesi ve bilgi paylaşımı odaklı yaklaşımıyla üye devletler arasında köprü kurmaya çalışsa da, merkezi yetki eksikliği ve yapısal hantallık sebebiyle toplumsal taleplere hızlı yanıt vermekte zorlanmaktadır. Hollanda ise köklü uzlaşma geleneği, senaryo temelli stratejik planlama ve Delta Fonu gibi somut finansal mekanizmalar aracılığıyla iklim uyumunu bir savunma stratejisinden sürdürülebilir bir kalkınma vizyonuna dönüştürerek daha esnek, teknik ve yerel odaklı bir model sunmaktadır (Termeer ve diğerleri, 2016, s. 17).

İklim değişikliğine uyum süreçlerinin farklı yönetim seviyelerinde nasıl ele alındığını inceleyen yapılandırılmış analizler, her bir yönetim kademesinin sahip olduğu güçlü yönler ile yapısal zayıflıkları açıkça ortaya koymaktadır. İklim krizinin çetrefilli sorun niteliği taşıması, beraberinde aşılması güç yönetim zorluklarını getirmektedir. Temel amacı kolektif meseleleri çözmek olan kamu ve özel aktörler arasındaki etkileşimler bütünü olarak tanımlanan yönetim kavramı çerçevesinde, geleneksel yaklaşımların bu denli karmaşık ve çok

boyutlu sorunları çözmeye uygun olmadığı artık genel bir kabul görmektedir (Head, 2008; Rittel ve Webber, 1973).

İklim değişikliğiyle mücadelede Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Hollanda gibi farklı yönetim seviyelerinin incelenmesi, bu alandaki çözüm arayışlarının çok katmanlı ve karmaşık doğasını görünür kılmaktadır. Küresel ölçekte tutarlı politikalar üretmek, kurumlar arası eşgüdümü tesis etmek ve iklim stratejilerini sektörel politikalara entegre etmek, uluslararası düzeyden yerel düzeye kadar uzanan geniş kapsamlı bir koordinasyon gerektirmektedir. İklim politikalarının tarihsel süreci değerlendirildiğinde, uyum stratejilerinin gerekliliği başlangıç aşamalarında dahi bilinmesine rağmen, bilimsel ve siyasi odağın uzun bir süre boyunca öncelikle sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik çalışmalar üzerinde yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Bu durum, küresel iklim yönetiminin evriminde karşılaşılan stratejik öncelik farklılıklarını ve kurumsal adaptasyonun önemini vurgulamaktadır (Biesbroek vd., 2009, s. 230). İklim değişikliğiyle mücadele süreçlerinde azaltım ve uyum stratejileri, sorumlulukların paylaşımı noktasında farklı yaklaşımları beraberinde getirmektedir. Her ne kadar azaltım ve uyum çalışmaları toplumun tamamını kapsayan kolektif bir çaba gerektirse de bu önlemlerin uygulama düzeyleri arasında belirgin bir ayrım bulunmaktadır. Sera gazı azaltımına yönelik faaliyetler, bireysel seviyeden uluslararası ölçeğe kadar uzanan geniş bir etki alanına sahipken; uyum stratejileri daha ziyade yerel ve bölgesel bir nitelik taşımaktadır. Bu çerçevede iklim değişikliğine uyum sağlama sorumluluğu, esas olarak yerel yönetimlerin, bölgesel idarelerin ve ilgili çıkar gruplarının yetki ve sorumluluk alanında yoğunlaşmaktadır (Biesbroek vd., 2009, s. 233).

Küresel iklim çabalarının en somut uygulama araçlarından biri olan Ulusal Adaptasyon Planları, Taraflar Konferansı'nın on altıncı oturumunda Cancun Adaptasyon Çerçevesi kapsamında

resmen tesis edilmiştir. Bu süreç, özellikle en az gelişmiş ülkelerin orta ve uzun vadeli adaptasyon ihtiyaçlarını belirlemelerini sağlamak ve bu yöndeki stratejik adımları yapılandırmak amacıyla oluşturulmuştur. Söz konusu planlama mekanizması, bu ülkelerin geçmişteki Ulusal Adaptasyon Program Eylemleri hazırlama ve uygulama süreçlerinden edindikleri tecrübeler üzerine inşa edilerek iklim değişikliğiyle mücadelede daha kapsamlı ve sürdürülebilir bir kurumsal temel sunmaktadır (United Nations Framework Convention on Climate Change [UNFCCC], 2011, s. 4). NAP süreci; her ülkenin kendi özel şartlarına ve ihtiyaçlarına odaklanan, hesap verebilirliği esas alan ve toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetten bir yaklaşımı temel almaktadır. Bu süreç, sadece teknik bir planlama değil, aynı zamanda iklim değişikliğinin etkilerine karşı en savunmasız durumda olan toplumsal grupların ve hassas ekosistemlerin korunmasını amaçlayan, geniş tabanlı bir katılımcı yapıda kurgulanmıştır. Söz konusu ilkeler, iklim uyumu politikalarının toplumsal adaleti sağlamasını ve yerel ihtiyaçlara doğrudan yanıt vermesini garanti altına almaktadır (UNFCCC, 2011, s. 5).

Bölgesel düzeydeki iklim uyum stratejilerinde Avrupa Birliği'nin yürüttüğü çalışmalar belirleyici bir rol oynamaktadır. Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan Uyum Üzerine Yeşil Kitap: AB Eylemi İçin Seçenekler başlıklı temel belge, uyum süreçlerinde politika koordinasyonunun stratejik önemini açıkça vurgulamaktadır. Bu belge, AB ölçeğinde ortak bir çerçeve oluşturulması, üye devletler arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi ve iklim uyumunun tüm politika alanlarına entegre edilmesi noktasında kapsamlı bir yol haritası sunarak bölgesel yönetişimin temel taşlarından birini oluşturmuştur (CEC, 2007b: 14). İlgili belge, iklime duyarlı tüm politika alanlarında uyum stratejilerinin temel bir bileşen olarak ele alınması gerektiği sonucuna varmaktadır. Bu kapsamda, mevcut veya gelecekteki mevzuat ve politikaların gerek uygulama

gerekse revizyon aşamalarında, iklim uyumunun sistemselsel bir entegrasyonla yapıya dâhil edilmesi stratejik bir zorunluluk olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım, iklim politikalarının parçalı bir yapıdan ziyade, tüm sektörel süreçlerle bütünleşik ve eşgüdömlü bir biçimde yönetilmesini amaçlamaktadır (Biesbroek vd., 2009, s. 233). Avrupa Birliği'nin uyum politikalarındaki entegrasyon başarısı, doğrudan üye devletlerle kurulacak eşgüdömlü iş birliğine endekslidir. Yeşil Kitap bu durumu net bir biçimde ortaya koyarak, AB'nin uyum yaklaşımının başarısının, hem üye devletlerin kendi aralarındaki hem de AB kurumları ile üye devletler arasındaki uygulama sürecinde geliştirilecek olan artırılmış iş birliği kapasitesine dayandığı sonucuna varmaktadır. Bu bağlamda, uyum stratejilerinin sadece merkezi bir direktif olarak kalmayıp yerel ve ulusal düzeyde etkin bir şekilde karşılık bulması, taraflar arasındaki bu stratejik ortaklığın derinliğine bağlıdır (CEC, 2007b). Avrupa Komisyonu, Yeşil Kitap ile başlattığı danışma ve tartışma sürecini temel alarak bir Beyaz Kitap geliştirme aşamasına geçmiş bulunmaktadır. Bu süreç, iklim değişikliğine uyum konusundaki stratejik önerilerin somut politika adımlarına dönüştürölmesini simgelemekte ve Avrupa Birliği'nin resmi uyum politikasının kurumsallaşması yolunda atılmış en kritik adımlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Beyaz Kitap'ın hazırlanması, AB'nin bu alandaki kararlılığını teorik bir çerçeveden uygulama odaklı resmi bir yapıya taşıma iradesini temsil etmektedir (Biesbroek vd., 2009, s. 234). Avrupa Birliği müktesebatı içerisinde genel bir tutarlılık sağlama çabaları devam etse de iklim değişikliğine uyum noktasında mevzuat düzeyindeki zorluklar henüz tam anlamıyla aşılamamıştır. Mevcut hukuki çerçeve incelendiğinde, iklim değişikliğinin ancak Sel Riski Değerlendirmesi ve Yönetimi Direktifi gibi daha yakın tarihli düzenlemelerde temel bir siyasi itici güç olarak yer bulduğu görölmektedir. Buna karşın, daha eski tarihli

mevzuatların büyük bir kısmında iklim değişikliğine uyum boyutunun dikkate alınmamış olması, AB hukukunun genelinde bu alanda tam bir entegrasyonun ve uygulama birliğinin sağlanmasını güçleştirmektedir (Biesbroek vd., 2009, s. 233-234).

Hollanda'nın iklim değişikliğiyle mücadeledeki proaktif yönetim modeli, bilimsel verilerle siyasi gerçeklikleri harmanlayan stratejik bir "sınır çalışması" üzerine inşa edilmiştir. 2007 yılında kurulan Delta Komisyonu'nun disiplinler arası çalışmaları, 1 Ocak 2012'de yürürlüğe giren Delta Yasası ile kurumsal bir kimlik kazanarak ülkenin uyum kapasitesini köklü bir reforma tabi tutmuştur. Bu yasal çerçeve; kıyı güvenliği ve tatlı su arzını teminat altına alan Delta Programı, yıllık en az 1 milyar Euro kaynak tahsis edilen finansal omurga Delta Fonu ve tüm paydaşlar arasındaki koordinasyonu sağlayan merkezi otorite Delta Komiseri yapılarından oluşmaktadır. Bilimsel geçerlilik ile siyasi benimsenebilirliği vizyoner bir anlatıyla dengeleyen bu yapı, yerel dinamikleri küresel stratejilerle birleştirerek Hollanda'nın uzun vadeli iklim uyumu politikalarını hem meşru hem de sürdürülebilir bir zemine oturtmuştur (Vink vd., 2012; Boezeman vd., 2013; Termeer vd., 2016).

İklim değişikliği ve yönetim disiplinleri arasındaki etkileşim, bu küresel krizin çetrefilli tabiatının geleneksel ve statik idari modelleri işlevsiz kıldığını, bunun yerine daha dinamik ve esnek yetkinliklerin ikamesini zorunlu hale getirdiğini açıkça göstermektedir. Refleksivite, direnç, duyarlılık, canlandırma ve yeniden ölçeklendirme olarak tanımlanan beş temel yetkinlik, yönetim süreçlerinin başarısında belirleyici birer parametre olarak öne çıkarken; Birleşmiş Milletler'in küresel ölçekteki stratejik çabaları ile Avrupa Birliği'nin koordinasyon odaklı müktesebat arayışları, yerel uygulamalardaki direnç ve yasal uyum sorunları nedeniyle çeşitli yapısal engellere çarpmaktadır.

Buna mukabil, bilimsel veri ile siyasi meşruiyetin harmanlanarak hayata geçirildiği Delta Programı, Delta Fonu ve Delta Komiserliği gibi mekanizmalar, uzun vadeli stratejik vizyonun bütçesel ve idari bir güvenceyle nasıl somutlaştırılacağına dair evrensel bir örnek teşkil etmektedir. Neticede, iklim değişikliğiyle mücadelenin başarısı, yalnızca teknik bir kapasite artışına değil; belirsizlikleri yönetme kabiliyetine sahip, toplumsal meşruiyeti önceleyen ve farklı yönetim kademeleri arasında kesintisiz köprüler kurabilen adaptif bir yönetim mimarisinin tesis edilmesine bağlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL İKLİM REJİMİ VE ÇOK DÜZEYLİ YÖNETİŞİM

Küresel iklim değışikliğı, 21. yüzyılın en karmaşık ve çok boyutlu krizi olarak uluslararası sistemin tüm dinamiklerini yeniden şekillendirmektedir. Sanayileşme süreciyle birlikte ivme kazanan karbon emisyonları, ekosistemlerin dengesini bozarken, devlet merkezli geleneksel çözüm arayışlarının yetersiz kaldığı bir yeni arayışlar dönemini de beraberinde getirmiştir. Bu kriz süreci, yalnızca teknik bir çevre sorunu değil, aynı zamanda uluslararası ekonomik ve politik dengeler ile toplumsal yapıları sarsan sistemik bir dönüşüm olarak nitelendirilmektedir (Demir, 2025). İklim rejiminin tarihsel gelişimi incelendiğinde, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nden Paris Anlaşması'na uzanan süreçte, yönetim modelinin yukarıdan aşağıya bir yapıdan, daha esnek ve katılımcı bir yapıya evrildiğı görülmektedir. Bu evrim, özellikle ulus devletlerin tek başına iklim hedeflerine ulaşamayacağıının anlaşılmasıyla yerel yönetimleri ve alt devlet aktörlerini merkeze taşımıştır. Yerel yönetimlerin bu yükseliş, kentsel alanların hem emisyon kaynağı olarak sorunun odağında yer alması hem de uygulama kapasitesi bakımından çözümün anahtarı olmasıyla doğrudan ilişkilidir (Demirci, 2015).

Küresel iklim rejiminin temel karar mekanizması olan Taraflar Konferansı (COP) süreçleri, zaman içerisinde yerel yönetimlerin sesinin daha gür çıktığı bir platforma dönüşmüştür. Başlangıçta yalnızca merkezi hükümetlerin taahhütleri üzerine kurulu olan bu rejim, yıllar içinde kentlerin ve yerel birimlerin stratejik önemini kabul etmek zorunda kalmıştır. Özellikle Paris Anlaşması sonrası dönemde, ulusal katkı beyanlarının yerel

düzeyde somut eylemlere dönüştürülmesi zorunluluğu, belediyelerin sadece birer uygulayıcı değil, aynı zamanda politika belirleyici aktörler olarak öne çıkmasını sağlamıştır. COP kararlarında yerel yönetimlerin rolünün pekişmesi, küresel politikaların yerelleşmesi sürecini hızlandırırken, kentsel iklim yönetişimini de uluslararası diplomasinin ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir. Bu durum, yerel yönetimlerin iklim diplomasisinde daha aktif roller üstlenmesine ve küresel ağlar aracılığıyla bilgi ve kaynak paylaşımında bulunmasına zemin hazırlamıştır (Ekinci, 2025).

İklim rejiminin kapsamı genişledikçe, su yönetimi ve denizel çevre gibi spesifik alanlar da yerel yönetişimin temel çalışma sahaları haline gelmiştir. 1995 yılından bu yana düzenlenen COP zirveleri incelendiğinde, su yönetimi başlangıçta ikincil bir mesele olarak görülürken, günümüzde iklim uyum stratejilerinin merkezine yerleştiği görülmektedir. İklim değişikliğinin su kaynakları üzerindeki baskısı, yerel yönetimlerin su tasarrufu, atık su yönetimi ve kuraklıkla mücadele konularında stratejik bir dönüşüm gerçekleştirmesini zorunlu kılmıştır (Uzan, 2025). Benzer bir durum denizel çevrenin korunması için de geçerlidir. Küresel iklim rejiminde denizlerin karbon yutağı olma özelliği ve deniz seviyesindeki yükselme gibi tehditler, uluslararası düzeyde alınan kararların yerel kıyı yönetimi politikalarıyla bütünleşmesini gerektirmektedir. Özellikle kıyı belediyelerinin denizel çevrenin korunmasına yönelik geliştireceği politikalar, hem küresel iklim hedeflerine katkı sunmakta hem de yerel ekosistemlerin dayanıklılığını artırmaktadır (Karlı ve Yıldız, 2025).

Ancak küresel iklim rejiminin mevcut yapısı, çeşitli eleştirilere de konu olmaktadır. Paris İklim Anlaşması gibi temel metinlerin, genellikle ana akım kalkınma modellerini ve mevcut güç ilişkilerini korumaya yönelik olduğu savunulmaktadır. Ekofeminist bir perspektifle bakıldığında, mevcut iklim

politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliğini ve doğa-insan arasındaki hiyerarşiyi yeterince sorgulamadığı görülmektedir. İklim değişikliğinden en çok etkilenen grupların karar alma süreçlerine katılımının kısıtlı olması, yerel düzeyde yürütülen yönetim süreçlerinde de adalet ve temsil sorunlarını gündeme getirmektedir. Bu bağlamda, yerel iklim yönetişiminin başarısı, sadece emisyon rakamlarını düşürmekle değil, aynı zamanda daha kapsayıcı, adil ve ekolojik dengeleri gözetan politikaların üretilmesiyle ölçülmelidir (Öztürk ve Gürsoy, 2023).

Yerel yönetimlerin iklim eyleminde üstlendiği bu kritik rol, aslında kentsel alanların küresel emisyonların %70'inden fazlasından sorumlu olması gerçeğiyle de desteklenmektedir. Kentleşme hızı arttıkça, belediyelerin enerji, ulaşım ve atık yönetimi gibi sektörlerde alacağı kararlar küresel sıcaklık artışını sınırlandırma hedefinde belirleyici olmaktadır. Bu noktada kentsel iklim yönetişimi kavramı, sadece belediyelerin idari faaliyetlerini değil, aynı zamanda sivil toplum, akademi ve özel sektörle kurulan çok aktörlü iş birliklerini de kapsamaktadır (Demirci, 2015). Türkiye gibi hızlı kentleşen ve iklim değişikliğinin etkilerine karşı hassas olan coğrafyalarda, yerel yönetimlerin mevzuat ve politika araçlarını nasıl kullandığı, ulusal iklim stratejilerinin başarısı için hayati önem taşımaktadır. COP kararlarının izlediği trend, yerel yönetimlerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması ve teknik kapasitelerinin artırılması yönündedir; çünkü küresel krizin yerel ölçekteki yansımaları, ancak yerinden yönetim ilkesiyle etkili bir şekilde göğüslenebilir (Ekinci, 2025).

Küresel iklim rejimi devletlerarası bir diplomasi trafiğinden, yerel aktörlerin dinamizmiyle beslenen çok seviyeli bir yönetim yapısına doğru evrilmektedir. Uluslararası sistemdeki krizler ve yeni arayışlar, yerel yönetimleri bu sürecin merkezine yerleştirmiştir (Demir, 2025). Su yönetiminden denizel çevrenin korunmasına kadar geniş bir alanda sorumluluk üstlenen yerel

birimler, küresel taahhütlerin sahadaki karşılığını oluşturmaktadır (Uzan, 2025; Karlı ve Yıldız, 2025). Ancak bu süreçte, toplumsal adalet ve ekolojik etik gibi derinlikli eleştirilerin de göz önünde bulundurulması, yerel yönetişimin sadece teknik bir süreç değil, aynı zamanda toplumsal bir dönüşüm projesi olduğunu hatırlatmaktadır (Öztürk ve Gürsoy, 2023). Türkiye’deki belediyelerin bu küresel eğilimler ve uluslararası mevzuat çerçevesinde geliştirdiği politika araçlarını incelemek, ülkenin iklimle mücadele kapasitesini anlamak adına elzemdir.

2.1. Küresel İklim Diplomasisi ve Yerel Yönetimlerin Rolü

Küresel iklim diplomasisi, uluslararası ilişkilerin teknik bir alt dalı olmaktan çıkıp, devletlerin egemenlik haklarını, ekonomik kalkınma modellerini ve toplumsal refah seviyelerini doğrudan etkileyen merkezi bir siyaset alanı haline gelmiştir. Bu diplomasinin tarihsel seyri incelendiğinde, 1990’lı yıllardan bugüne uzanan süreçte iklim değişikliğiyle mücadelenin sadece çevresel bir kaygı değil, aynı zamanda küresel bir politik mücadele olduğu açıkça görülmektedir (Türkeş, 2022). Özellikle Kyoto Protokolü’nden Paris Anlaşması’na geçiş süreci, iklim rejimindeki en kritik kırılma noktasını oluşturmuştur. Kyoto döneminde hâkim olan katı ve yukarıdan aşağıya dayatmacı rejim, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki derin görüş ayrılıkları nedeniyle hedeflerine ulaşmakta zorlanmış; bu durum ise uluslararası kamuoyunu daha esnek ve kapsayıcı bir model olan Paris Anlaşması’na yöneltmiştir (Kaya, 2020). Paris Anlaşması ile birlikte Ulusal Katkı Beyanları mekanizması devreye girmiş ve her ülkenin kendi kapasitesi dahilinde taahhütlerde bulunması teşvik edilerek iklim rejimine küresel katılım maksimize edilmeye çalışılmıştır (Karakaya ve Sofuoğlu, 2015).

İklim diplomasisinin günümüzdeki en önemli belirleyicilerinden biri, büyük güçler arasındaki rekabet ve iş birliği dinamikleridir. Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki stratejik rekabet, iklim görüşmelerini gri bir bölgeye taşımış durumdadır; zira her iki aktör de iklim krizini bir yandan küresel liderlik iddiasını pekiştirmek için bir araç olarak kullanırken, diğer yandan ekonomik üstünlüklerini koruma gayesiyle müzakere etmektedir (Eren, 2023). ABD ve Çin'in iklim stratejileri, uluslararası sistemin genel gidişatı üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Bu iki dev aktörün ulusal politikalarının uluslararası yansımaları, diğer devletlerin de iklim ajandalarını revize etmesine neden olmakta ve küresel ölçekte bir domino etkisi yaratmaktadır (Atlan ve Akçapa, 2024). Öte yandan, Avrupa Birliği bu süreçte normatif bir güç ve iklim lideri olarak konumlanmaya çalışmaktadır. AB'nin iklim diplomasisi, sadece üye ülkeleri değil, komşu coğrafyaları ve ticari ortakları da kapsayan geniş bir etki alanına sahiptir (Samsun, 2021). Avrupa Yeşil Mutabakatı gibi kapsamlı stratejiler, çevre diplomasisinin nasıl bir dış politika aracına dönüştüğünün en somut göstergesidir; bu yaklaşım AB'nin küresel ölçekte çevresel standartları belirleyen bir aktör olma misyonunu pekiştirmektedir (Gürsoy, 2024).

Asya-Pasifik bölgesinde ise Japonya ve Güney Kore gibi aktörler, iklim liderliği çerçevesinde kendi konumlarını yeniden tanımlamaktadır. Bu ülkelerin iklim politikaları, hem teknolojik inovasyona dayalı bir yeşil dönüşümü hem de bölgesel enerji güvenliğini odağına alan bir yaklaşımı yansıtmaktadır (Yıldız, 2024). Ancak küresel diplomasiinin en üst düzeyi olan Taraflar Konferansı (COP) süreçleri, her geçen yıl daha fazla eleştiriye de maruz kalmaktadır. Özellikle son düzenlenen COP29 gibi zirveler, iklim krizinin siyasi ve ekonomik sistemle olan kopmaz bağını ortaya koyarken, vaatlerin eyleme geçme hızı konusundaki yetersizlikleri de tartışmaya açmıştır (Çakıroğlu,

2025). Bu diplomatik trafiğin içerisinde yer alan devletler, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile iklim hedefleri arasında hassas bir denge kurmak zorundadırlar; zira çevre diplomasisi ile ekonomik sürdürülebilirlik artık birbirinden ayrı düşünülemeyen iki kavram haline gelmiştir (Duman ve Aydın, 2024).

Türkiye'nin bu küresel düzlemdeki yeri, özellikle Paris Anlaşması'nın geç de olsa onaylanması ve 2053 net sıfır emisyon hedefinin açıklanmasıyla yeni bir evreye girmiştir. Türkiye, küresel iklim değişikliği sürecinde hem kırılganlığı yüksek bir coğrafyada bulunması hem de kalkınma ihtiyaçlarını gözetmesi gereken bir ülke olarak dengeli bir politika izlemeye çalışmaktadır (Arıkan ve Ağır, 2025). Bu süreçteki en güncel ve kapsamlı gelişme ise Türkiye'nin 7552 Sayılı İklim Kanunu hazırlıklarıdır. Bu mevzuat çalışması, Türkiye'nin iklim hedeflerini yasal bir zemine oturturken, özellikle kentlerin ve yerel yönetimlerin bu mücadelenin ana aktörleri olduğunu tescil etmektedir (Sevinçli, 2025). İklim diplomasisinin yerel ölçekteki karşılığı, merkezi hükümetlerin taahhütlerini gerçekleştirecek olan birimlerin belediyeler olması gerçeğiyle şekillenmektedir. Yerel yönetimler, sadece idari birimler değil, aynı zamanda iklim değişikliğine uyum süreçlerinde sahada çözüm üreten stratejik aktörlerdir (Akten ve Gül, 2024).

Kentlerin iklim krizindeki rolü çift yönlüdür: Kentler hem emisyonların ana kaynağıdır hem de krizin etkilerinin en ağır hissedildiği mekanlardır. Bu durum, belediyelere çok boyutlu yetki ve sorumluluklar yüklemektedir. İklim değişikliğiyle mücadelede yerel yönetimlerin sahip olduğu yasal yetkiler, ulaşım planlamasından atık yönetimine, imar düzenlemelerinden yeşil alanların korunmasına kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (Parlak ve Partigöç, 2022). Küresel düzeyde belediyelerin bu sorumluluğu üstlenmesi, uluslararası ağlar (C40, ICLEI gibi) üzerinden yürütülen belediye diplomasisi kavramını da doğurmuştur. Marmara Bölgesi gibi yoğun

sanayileşmiş ve nüfus yoğunluğu yüksek bölgelerdeki büyükşehir belediyeleri ile küresel ölçekteki diğer metropollerin karşılaştırmalı analizi, yerel çözümlerin ne kadar hayati olduğunu ortaya koymaktadır. Yerel yönetimlerin iklim eylem planları, küresel taahhütlerin somut uygulamalarına dönüşmekte ve böylece iklim diplomasisinin sadece devlet saraylarında değil, sokak ölçeğinde de devam ettiği görülmektedir (Arvas, 2024).

İklim krizinin yönetişiminde çok seviyeli bir yapıya geçilmesi kaçınılmazdır. Devletlerin imzaladığı uluslararası anlaşmalar, eğer yerel düzeyde binaların enerji verimliliğine, kentsel ulaşımın elektrifikasyonuna veya su kaynaklarının korunmasına dönüşmüyorsa, küresel iklim diplomasisi havada kalmaya mahkûmdur. Bu bağlamda, Türkiye'deki belediyelerin iklim değişikliğine uyum sağlamadaki rolü, toplumsal dirençliliğin inşası açısından kritik bir öneme sahiptir (Akten ve Gül, 2024). Özellikle yeni yasal düzenlemelerle birlikte belediyelerin iklim bütçeleri oluşturması, sera gazı emisyonlarını izlemesi ve yerel uyum stratejilerini hayata geçirmesi zorunlu hale gelmektedir (Sevinçli, 2025). İklim diplomasisi, merkezi yönetimlerin dış politika aracı olmanın ötesine geçerek, yerel yönetimlerin teknik kapasitesini ve finansal kaynaklarını yönetme biçimini doğrudan belirleyen bir çerçeveye dönüşmüştür (Parlak ve Partigöç, 2022).

İklim değişikliğiyle mücadelenin ekonomi politikası, kaynakların nasıl dağıtılacağı ve dönüşümün maliyetini kimin üstleneceği soruları etrafında dönmektedir. Küresel kuzey ve küresel güney arasındaki bu gerilim, yerel yönetimler ölçeğinde de hissedilmektedir. Büyükşehirlerin sahip olduğu finansal ve teknik olanaklar ile daha küçük ölçekli belediyelerin kısıtlı kapasitesi arasındaki fark, iklim adaletinin yerel düzeydeki bir diğer boyutudur. Dolayısıyla, iklim diplomasisi sadece ülkeler arasındaki müzakereleri değil, ülkelerin kendi içindeki yerel birimlerin koordinasyonunu ve kaynak paylaşımını da kapsamak zorundadır (Türkeş, 2022; Duman ve Aydın, 2024). Bu

koordinasyonun başarısı, Türkiye'nin Paris Anlaşması kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlayacak en temel faktördür (Arıkan ve Ağır, 2025).

Diplomatik zeminde elde edilen kazanımların sürdürülebilirliği, yerel aktörlerin bu süreçte ne kadar dahil edildiğiyle doğru orantılıdır. Kyoto'dan bu yana geçen otuz yılda öğrenilen en önemli ders, yerel sahiplenme olmadan küresel başarının mümkün olmadığıdır (Kaya, 2020). Bugün gelinen noktada, yerel yönetimler sadece birer uygulayıcı değil, aynı zamanda iklim değişikliğiyle mücadelede yenilikçi çözümler üreten, toplumsal farkındalığı artıran ve merkezi yönetimleri daha iddialı hedeflere zorlayan itici güçler konumundadır (Akten ve Gül, 2024). Bu dönüşüm, küresel iklim rejiminin geleceğini de belirleyecektir. İster ABD-Çin rekabeti gibi makro düzeyde olsun, ister Marmara Bölgesi'ndeki bir belediyenin atık yönetimi politikası gibi mikro düzeyde olsun, iklim krizine verilen her yanıt bu geniş diplomatik ağın bir parçasını oluşturmaktadır (Eren, 2023; Arvas, 2024).

Küresel iklim diplomasisi, devletlerin, uluslararası örgütlerin ve yerel yönetimlerin iç içe geçtiği, karmaşık ve çok aktörlü bir süreçtir. Paris Anlaşması'nın getirdiği esneklik, yerel birimlerin bu süreçte daha aktif rol almasına olanak tanımıştır (Karakaya ve Sofuoğlu, 2015). Türkiye gibi ülkeler için bu durum, hem uluslararası finansmana erişim hem de yerel kalkınma hedeflerini iklim dirençli bir yapıya kavuşturma fırsatı sunmaktadır (Sevinçli, 2025). Geleceğin iklim politikaları, sadece diplomatik masalarda değil, kentlerin planlama ofislerinde, yenilenebilir enerji tesislerinde ve sürdürülebilir ulaşım ağlarında şekillenmeye devam edecektir (Parlak ve Partigöç, 2022). Bu entegre yaklaşım, iklim krizinin yarattığı sistemik tehditleri bertaraf etmenin ve gelecek nesiller için yaşanabilir bir dünya bırakmanın tek yoludur.

2.2. Çok Düzeyli Yönetişim Kavramı

Modern kamu yönetimi anlayışında yaşanan köklü dönüşüm, hiyerarşik ve merkezîyetçi devlet yapılarının yerini daha esnek, katılımcı ve çok aktörlü mekanizmalara bırakmasına neden olmuştur. Bu dönüşümün temelinde yatan yönetim olgusu, sadece idari bir reform değil, aynı zamanda iktidarın paylaşıldığı ve toplumsal aktörlerin karar alma süreçlerine dahil edildiği yeni bir siyasal kültürü temsil etmektedir (Çıkmaz ve Çiftçi, 2025). Özellikle yeni kamu yönetimi anlayışının bir uzantısı olarak gelişen bu süreç, kamu otoritelerinin piyasa ve sivil toplumla olan ilişkilerini yeniden tanımlarken, sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşmada yönetim teorilerinin sunduğu araçsal değer daha belirgin hale gelmiştir (Aliyev, 2023). Bu bağlamda ortaya çıkan çok düzeyli yönetim kavramı, iktidarın sadece ulusal hükümetlerde toplanmadığı, aksine hem dikey hem de yatay düzlemlerde dağıldığı bir yapıyı tasvir etmektedir (Bache ve ark., 2016). Kavramın tarihsel gelişimi incelendiğinde, başlangıçta Avrupa bütünleşme sürecini açıklamak amacıyla ortaya atılan bir kuramsal çerçeve olduğu, ancak zamanla ulus ötesi ve yerel dinamiklerin karmaşıklığını anlamak için kullanılan evrensel bir analiz aracına dönüştüğü görülmektedir (Piattoni, 2009).

Çok düzeyli yönetişimin kuramsal temelleri, Avrupa Birliği içindeki karar alma mekanizmalarının ulus devlet merkezli yaklaşımlarla açıklanamayacak kadar karmaşıkleşmasıyla atılmıştır. Geleneksel yaklaşımlar devletleri birer bilardo topu gibi yekpare kabul ederken, çok düzeyli yönetim teorisi devletin içindeki ve dışındaki farklı yetki seviyelerinin birbirleriyle olan etkileşimine odaklanmaktadır (Stephenson, 2013). Bu perspektiften bakıldığında, AB' nin bölgesel politikaları ve yapısal fonlarının yönetimi, ulusal hükümetlerin tekeline kırıarak yerel ve bölgesel aktörlerin doğrudan Brüksel ile temas kurmasına zemin hazırlamıştır (Erdem, 2021). Kavramın

yirmi yılı aşkın serüveni, onun sadece bir teori değil, aynı zamanda siyasal otoritenin yeniden yapılandırılmasını ifade eden ampirik bir gerçeklik olduğunu kanıtlamıştır (Stephenson, 2013). Otoritenin bu şekilde dağılması, hem uzmanlaşmış politika alanlarının oluşmasına hem de yerel birimlerin küresel krizlere karşı daha dirençli hale gelmesine olanak tanımaktadır (Enderlein ve ark., 2010).

Çok düzeyli yönetişimi anlamak için Gary Hooghe ve Liesbet Marks tarafından geliştirilen ikili tipoloji hayati bir öneme sahiptir. Tip I yönetişim modeli, yetki sınırlarının açıkça belirlendiği, genel amaçlı ve sınırlı sayıda yönetim kademesinden oluşan bir yapıyı ifade ederken; Tip II yönetişim modeli daha çok işlev odaklı, birbiriyle kesişen yetki alanlarına sahip ve belirli bir sorunu çözmek için kurulan esnek ağları temsil etmektedir (Hooghe ve Marks, 2010). İklim değışikliği gibi sınır aşan sorunlarda, bu iki tipin bir arada çalışması bir zorunluluk haline gelmektedir. Zira iklim yönetişimi hem merkezi yasaların (Tip I) hem de yerel düzeydeki yenilikçi uygulamaların ve sivil inisiyatiflerin (Tip II) senkronize olmasını gerektirir (Westman ve ark., 2019). Bu tür esnek ve çok seviyeli yapılar, iklim değışikliğine uyum süreçlerinde kurumsal öğrenme kapasitesini de artırmaktadır. Farklı yönetim kademeleri arasındaki etkileşim, bilgi paylaşımını hızlandırarak yerel deneyimlerin küresel politikalara, küresel hedeflerin ise yerel eylemlere dönüşmesini kolaylaştırmaktadır (Gonzales-Iwanciw ve ark., 2019).

Ancak kavramın popülerleşmesi, beraberinde ciddi bilimsel tartışmaları ve eleştirileri de getirmiştir. Çok düzeyli yönetişimin bir teori mi yoksa sadece bir betimleme mi olduğu sorusu literatürde sıkça tartışılmaktadır. Bazı akademisyenlere göre çok düzeyli yönetişim, kavramsal netlikten yoksun olup, her türlü karmaşık yönetim ilişkisini açıklamak için kullanılan esnek bir terime dönüşmüştür. Otoritenin bu kadar parçalı hale gelmesi,

hesap verebilirlik sorunlarını tetiklemekte ve demokratik meşruiyet tartışmalarını alevlendirmektedir (Dede, 2012). Öte yandan, gelişmekte olan ülkelerde bu modelin uygulanabilirliği de ayrı bir tartışma konusudur. Merkezîyetçi idari geleneklerin güçlü olduğu bu coğrafyalarda, yetkinin yerel birimlere veya sivil topluma devredilmesi genellikle dirençle karşılaşmakta ve yönetim kavramı bazen sadece şekilsel bir dış yardım şartı olarak kalmaktadır (Aldemir ve Uysal, 2017). Bu noktada, çok düzeyli yönetişimin başarısı, sadece yasal düzenlemelere değil, aynı zamanda yerel aktörlerin kapasitesine ve siyasal kültürün katılımcılığa olan yatınlığına bağlıdır.

Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları, çok düzeyli yönetim piramidinin en dinamik katmanlarını oluşturmaktadır. Türkiye'nin Avrupa Birliği uyum sürecinde sivil toplumun rolü, bu aktörlerin ulus ötesi politika süreçlerine nasıl dahil olabildiğinin somut bir örneğidir. STK'lar, yerel sorunları uluslararası platformlara taşıyarak yönetişimin yatay boyutunu güçlendirmekte ve karar alma süreçlerinde bir denge unsuru işlevi görmektedir (Gök, 2018). Benzer şekilde, kent konseyleri gibi yapılar yerel demokrasinin ve çok düzeyli yönetişimin mikro ölçekteki laboratuvarları gibidir. Helsinki, Stockholm veya Barselona gibi kent konseyleri örnekleri, yerel halkın ve uzmanların kentsel politikalara doğrudan katılımının, yönetişimin etkililiğini nasıl artırdığını göstermektedir. Bu tür katılımcı mekanizmalar, karmaşık toplumsal sorunların çözümünde sadece teknokratik bir yaklaşım yerine, yerel bilgi ve deneyimin devreye girmesini sağlamaktadır (Dede, 2013).

Çok düzeyli yönetişimin çevre ve sürdürülebilir kalkınma ile olan bağı, bu kavramın politik ekonomisini de ön plana çıkarmaktadır. Çevre politikaları, doğası gereği hiçbir aktörün veya düzeyin tek başına kontrol edemeyeceği bir alandır. Sürdürülebilir kalkınmanın politik ekonomisi incelendiğinde, küresel pazar dinamikleri ile yerel ekolojik koruma hedefleri

arasındaki dengenin ancak çok düzeyli bir koordinasyonla kurulabileceği anlaşılmaktadır (Yeşildal, 2020). Örneğin, Avrupa Birliği'nin döngüsel ekonomi politikası, sadece Brüksel'de alınan kararların uygulanması değil, aynı zamanda yerel yönetimlerin atık yönetiminde ve endüstriyel simbiyozda üstlendiği kilit rollerle başarıya ulaşmaktadır (Esin, 2019). Döngüsel ekonomi, üretimin yerelleşmesini ve kaynak verimliliğini esas aldığı için, yönetişimin en alt katmanlarındaki başarı küresel sürdürülebilirlik hedeflerinin anahtarı konumundadır (Esin, 2019).

Türkiye özelinde çok düzeyli yönetişim, hem bir fırsat hem de bir meydan okuma olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'nin yerel yönetim yapısı, son yıllarda göç yönetimi gibi kriz alanlarında çok düzeyli yönetişimin zorunluluklarını bizzat deneyimlemiştir. Yerel yönetimlerin yabancı göçmenler konusunda üstlendiği inisiyatifler, merkezi yönetimin belirlediği ana çerçevenin ötesine geçerek yerel düzeyde pragmatik ve insani çözümler üretilmesini gerektirmiştir (Kahraman ve ark., 2019). Bu durum, yönetişimin sadece çevre veya ekonomi ile sınırlı olmadığını, toplumsal barış ve sosyal hizmet sunumu gibi alanlarda da hayati olduğunu kanıtlamaktadır. Ancak Türkiye'de yerel yönetimlerin bu süreçteki etkinliği, finansal özerklik ve idari kapasite gibi kronik sorunlarla kısıtlanmaktadır. Çok düzeyli yönetişimin tam anlamıyla işleyebilmesi için yerel aktörlerin sadece sorumluluk değil, aynı zamanda bu sorumlulukları yerine getirebilecek yetki ve kaynağa da sahip olması şarttır (Aldemir ve Uysal, 2017).

İklim değişikliği bağlamında çok düzeyli yönetişim, bir kentsel dönüşüm ve inovasyon motoru olarak işlev görmektedir. Çin'in Rizhao kenti örneğinde görüldüğü gibi, yerel siyasal iradenin yenilikçi yaklaşımları, bazen ulusal politikaların bile önüne geçerek kentsel iklim geçişini tetikleyebilmektedir (Westman ve ark., 2019). Bu durum, çok düzeyli yönetişim

teorisinin laboratuvar etkisi olarak adlandırılan yönünü vurgular: Yerel düzeyde başarılı olan bir politika deneyi, diğer seviyelere ilham vererek sistemin genelini dönüştürebilir. İklim uyumu ve azaltımı konularında yerel birimlerin sahip olduğu esneklik, onlara küresel krizlere karşı hızlı tepki verme yeteneği kazandırır. Bu süreçte en önemli unsurlardan biri de öğrenme döngüsüdür; hiyerarşik yapıların aksine, çok düzeyli yönetim ağları bilginin yukarıdan aşağıya akması yerine, tüm seviyeler arasında dolaşımına imkân tanır (Gonzales-Iwanciw ve ark., 2019).

Yönetişim teorileri ile sürdürülebilir kalkınma amaçları arasındaki ilişki, 2030 gündeminin başarısı için kilit bir parametredir. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarının 17. maddesi olan amaçlar için ortaklıklar, aslında çok düzeyli yönetişimin kurumsallaşmış bir ifadesidir. Küresel hedeflerin yerelleştirilmesi süreci, her kentin kendi sosyoekonomik gerçekliğine uygun stratejiler geliştirmesini gerektirir (Aliyev, 2023). Bu perspektiften bakıldığında, sürdürülebilirlik sadece teknik bir hedef değil, yönetişim kalitesinin bir sonucudur. Kamu yönetimindeki modern dönüşüm, devletin küçülmesinden ziyade, devletin diğer aktörlerle olan etkileşim yeteneğinin artmasını ve orkestrasyon rolünü üstlenmesini ifade eder (Çıkmaz ve Çiftçi, 2025). Çok düzeyli yönetişim, bu orkestrasyonun hem notasını hem de sahnesini oluşturmaktadır.

Özetle, çok düzeyli yönetişim kavramı, 21. yüzyılın karmaşık sorunlarını çözmek için sunulan en güçlü analitik ve pratik çerçevelerden biridir. Avrupa bütünleşmesinin bir yan ürünü olarak doğmuş olsa da (Piattoni, 2009; Erdem, 2021), bugün iklim krizinden göç yönetimine, döngüsel ekonomiden sosyal adalete kadar geniş bir alanda vazgeçilmez bir modeldir. Yetkinin merkezden çevreye ve kamu dışı aktörlere yayılması, başlangıçta bir kaos riski gibi görünse de koordinasyon mekanizmaları doğru kurulduğunda sistemin toplam verimliliğini ve demokratik

niteliğini artırmaktadır (Hooghe ve Marks, 2010; Bache ve ark., 2016). Türkiye için bu modelin tam anlamıyla hayata geçirilmesi, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve sivil toplumun politika süreçlerine gerçek anlamda dahil edilmesiyle mümkündür. Geleceğin dünyasında krizlerle başa çıkabilen dirençli toplumlar, ancak gücün çok seviyeli ve adil bir şekilde paylaşıldığı yönetim modelleriyle inşa edilebilecektir.

2.3. Dünya Örnekleri

Küresel iklim değişikliği ile mücadelenin uluslararası düzlemdeki başarısı, devletlerin taahhütlerinin ötesine geçerek kentsel alanlarda somut eylemlere dönüşmesine bağlıdır. Kentler, küresel sera gazı emisyonlarının büyük bir kısmından sorumlu olmalarının yanı sıra, iklim krizinin etkilerine karşı en kırılgan yerleşim birimleri olarak öne çıkmaktadır (Demirci, 2015). Bu çift yönlü durum, yerel yönetimlerin sadece birer uygulayıcı değil, aynı zamanda küresel iklim yönetişiminin stratejik ortakları haline gelmesini zorunlu kılmıştır. İklim krizinin yönetişiminde yaşanan bu dönüşüm, yerel yönetimlerin kendi aralarında kurdukları ve uluslararası düzeyde kabul gören ağlar aracılığıyla ivme kazanmıştır (Sezik ve Sümer, 2023). Bu ağların başında gelen ICLEI (Sürdürülebilirlik İçin Yerel Yönetimler), C40 Şehirleri ve Belediye Başkanları Sözleşmesi (CoM), kentlerin iklim eylem planlarını standartlaştırmada ve teknik kapasitelerini artırmada hayati roller üstlenmektedir. Yerel yönetimlerin iklim değişikliğine uyum sağlamadaki başarısı, bu tür uluslararası mekanizmalarla kurulan iş birliklerinin derinliği ile doğrudan ilişkilidir (Akten ve Gül, 2024).

ICLEI, 1990'ların başından itibaren yerel yönetimlerin çevre politikalarında birleşmesini sağlayan öncü bir ağ olarak kentsel iklim yönetişiminin kurumsallaşmasında merkezi bir figürdür (Zeppel, 2013). Özellikle İklim Koruma İçin Kentler (CCP) programı, belediyelerin sera gazı envanterlerini çıkarmaları,

azaltım hedefleri koymaları ve eylem planlarını izlemeleri için beş aşamalı bir metodoloji sunarak yerel düzeyde bilimsel temelli bir politika yapım sürecini başlatmıştır (Zeppel, 2013). Bu ağın sunduğu teknik araçlar, özellikle küçük ve orta ölçekli belediyelerin karmaşık enerji planlama süreçlerini yönetebilmeleri için gerekli olan altyapıyı sağlamaktadır (Van Staden ve ark., 2010). ICLEI üyeliği, kentlerin sadece prestij kazanmasını değil, aynı zamanda sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada daha disiplinli bir yol izlemesini sağlamaktadır. Yapılan araştırmalar, bu tür ağlara üye olan kentlerin, üye olmayanlara kıyasla iklim hedeflerini gerçekleştirmede daha yüksek bir başarı oranı sergilediğini ortaya koymaktadır (Reams ve ark., 2012). Ancak bu üyeliklerin sürekliliği de kritik bir öneme sahiptir; zira ağdan ayrılma kararı alan kentlerde sürdürülebilirlik eylemlerinin yavaşladığı veya tamamen durma noktasına geldiği gözlemlenmektedir (Yi ve ark., 2017).

Belediye Başkanları Sözleşmesi (CoM) ise Avrupa Birliği merkezli bir inisiyatif olarak başlayıp küresel bir harekete dönüşen, yerel yönetimlerin iklim ve enerji hedeflerini yasal bir taahhüt altına almalarını sağlayan bir diğer önemli yapıdır. CoM'a taraf olan belediyeler, Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planları (SECAP) hazırlama yükümlülüğü altına girerek emisyon azaltımı ve uyum stratejilerini birleştirmektedir (Kıymaz, 2023). SECAP süreçleri, yerel yöneticilerin kentlerindeki kırılganlıkları anlamalarını ve iklim adaleti kavramını yerel politikalara entegre etmelerini sağlayan bir farkındalık yaratmaktadır (Kıymaz, 2023). Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin iklim eylem planları incelendiğinde, bu planların uluslararası politika belgeleriyle uyumlanma çabası içinde olduğu ve küresel standartları yakalamaya çalıştığı görülmektedir (Çelikyay ve Kaya, 2024). Ancak bu planların sadece kağıt üzerinde kalmaması, mekânsal planlarla ve kentin

fiziksel gelişimiyle bütünleştirilmesi gerekmektedir (Karacan ve Gökce, 2023).

C40 Şehirleri, özellikle megakentlerin iklim değişikliğiyle mücadelesine odaklanarak, küresel emisyonların azaltılmasında en büyük etkiye sahip aktörleri bir araya getirmektedir. İstanbul gibi bir megakentin iklim değişikliğine dayanıklı bir yapıya kavuşturulması süreci, C40 gibi ağların sağladığı vizyon ve teknik destekle şekillenmektedir (Başa ve ark., 2024). İstanbul'un dayanıklılık stratejileri, hem altyapı projelerini hem de ekosistem tabanlı uyum yaklaşımlarını içermekte olup, küresel iyi uygulama örneklerinden beslenmektedir (Başa ve ark., 2024). Benzer şekilde İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin iklim kriziyle mücadele stratejileri, yerel planlara yansıyan dijitalleşme ve yeşil dönüşüm odaklı yaklaşımlarla desteklenmektedir (Kurtar ve Arap, 2025). Yerel yönetimlerin bu ağlar üzerinden yürüttüğü faaliyetler, sadece teknik bir uygulama değil, aynı zamanda kentin geleceğini güvence altına alan bir yönetim biçimidir (Uray, 2023).

İklim değişikliği yönetişiminin Türkiye'deki yansımaları, belediyelerin bu uluslararası ağlara katılımıyla birlikte daha sistematik bir hal almıştır. Kent konseyleri gibi katılımcı mekanizmalar, bu küresel hedeflerin yerelde sahiplenilmesini sağlamakta ve toplumun farklı kesimlerinin iklim eylemine dahil edilmesine aracılık etmektedir (Ocaklı, 2021). Türkiye'deki belediyelerin genel durumu, özellikle büyükşehirlerin bu süreçte öncü bir rol üstlendiğini ve iklim eylem planlarını birer prestij belgesinden öte, kentsel yönetimin temel bir parçası haline getirmeye çalıştığını göstermektedir (Özer, 2022). Denizli Büyükşehir Belediyesi örneğinde olduğu gibi, yerel düzeyde karbon ayak izinin düşürülmesi çalışmaları, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji yatırımlarıyla desteklenerek somut sonuçlar üretmektedir (Şengün ve Kalağan, 2022). Bu tür örnekler, küresel ağların sunduğu metodolojik çerçevelerin yerel gerçekliklerle

harmanlandığında ne kadar etkili olabileceğini kanıtlamaktadır (Şengün ve Kalağan, 2022).

Uluslararası iklim ağlarının sağladığı en büyük avantajlardan biri de öğrenme ve deneyim paylaşımı ortamıdır. Kentler, birbirlerinin başarılarından ve başarısızlıklarından ders çıkararak, kendi yerel koşullarına uygun inovatif çözümler geliştirebilmektedir. Bu süreç, iklim değişikliğine uyumun sadece teknik bir mesele olmadığını, aynı zamanda idari ve siyasi bir irade gerektirdiğini ortaya koymaktadır (Akten ve Gül, 2024). Belediye başkanlarının bu uluslararası sözleşmelere imza atması, yerel siyasetin de iklim odaklı bir dönüşüm geçirmesine neden olmaktadır. İklim kriziyle mücadelenin yerel yönetimlerin stratejik planlarına ve performans programlarına girmesi, bu konunun artık bir tercih değil, kentsel yönetimin temel sorumluluğu olduğunu tescil etmektedir (Kurtar ve Arap, 2025). Ancak bu kurumsallaşmanın sürdürülebilirliği, belediyelerin teknik kapasitelerinin güçlendirilmesine ve finansal kaynaklara erişimlerinin kolaylaştırılmasına bağlıdır (Demirci, 2015).

C40 ve ICLEI gibi ağların sunduğu raporlama ve izleme araçları, belediyelerin şeffaflık ve hesap verebilirlik düzeylerini de artırmaktadır. Emisyon verilerinin düzenli olarak paylaşılması ve bağımsız kuruluşlarca denetlenmesi, yerel yönetimlerin iklim hedeflerindeki ciddiyetini göstermektedir. Türkiye'deki büyükşehir belediyeleri için bu süreç, aynı zamanda uluslararası fonlara erişimde bir referans noktası teşkil etmektedir (Özer, 2022). İklim eylem planları ile mekânsal planların bütünleştirilmesi, kentsel yayılmanın kontrol altına alınmasından yeşil alanların korunmasına kadar geniş bir alanı etkilemektedir (Karacan ve Gökce, 2023). Bu bütünleşik yaklaşım, kentlerin iklim değişikliğine karşı direncini artırırken, aynı zamanda yaşam kalitesini de yükseltmektedir. Sonuç olarak, küresel iklim ağları, kentlerin iklim krizine karşı verdiği mücadelede en önemli pusulalarından biri haline gelmiştir ve bu ağlara katılım, yerel

yönetişimin geleceğini şekillendirmeye devam edecektir (Uray, 2023; Sezik ve Sümer, 2023).

Bu ağların başarısı sadece büyük şehirlerle sınırlı kalmamalı, iklim etkilerinin daha derinden hissedildiği küçük yerleşim yerlerine de yayılmalıdır. İklim krizinin kentsel alanlar üzerindeki baskısı arttıkça, belediyelerin bu tür küresel ağlardan elde ettikleri bilgi birikimini yerel düzeyde daha etkin kullanmaları bir zorunluluktur (Demirci, 2015). İstanbul'un megakent dirençliliği çalışmaları veya İzmir'in stratejik planlama yaklaşımları, diğer belediyeler için de birer yol haritası niteliğindedir (Başa ve ark., 2024; Kurtar ve Arap, 2025). İklim değişikliğiyle mücadelenin yerelleşmesi, küresel taahhütlerin sahadaki başarısını belirleyecek yegâne unsurdur. Bu bağlamda, uluslararası ağlar ile kurulan köprüler, yerel yönetimlerin bu devasa soruna karşı yalnız olmadıklarını hissetmelerini sağlamakta ve kolektif bir eylem gücü yaratmaktadır (Akten ve Gül, 2024; Çelikyay ve Kaya, 2024).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE İKLİM MEVZUATI VE YEREL YÖNETİMLERİN YASAL YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Küresel iklim krizinin yerel bir yönetim sorunu haline gelmesi, ulusal hukuk sistemlerinin bu krize verdiği tepkinin niteliğiyle doğrudan ilişkilidir. Türkiye’de iklim değişikliğiyle mücadele, uzun bir süre boyunca genel çevre koruma politikalarının gölgesinde kalmış; ancak 2021 yılında Paris Anlaşması’nın onaylanmasıyla birlikte müstakil bir hukuki disiplin olma yolunda devasa bir ivme kazanmıştır. Bu süreçte Türk çevre hukukunun, Avrupa Birliği müktesebatına uyum ve uluslararası normların içselleştirilmesi arasında geçen dinamik bir karakter sergilediği görülmektedir. Türkiye’nin iklim mevzuatı, sadece teknik bir kural seti değil, aynı zamanda devletin ve yerel yönetimlerin vatandaşlarına karşı yaşanabilir bir çevre sunma ödevinin yasal bir tezahürüdür (Üstün, 2021). Yerel yönetimlerin bu hukuki labirentteki yeri, anayasal güvencelerden başlayarak en alt düzeydeki yönetmeliklere kadar uzanan karmaşık bir yetki ve sorumluluk paylaşımını ifade etmektedir.

Türkiye’nin iklim politikalarının hukuksal çerçevesi incelendiğinde, merkezi idarenin belirleyici olduğu bir yapıdan, yerel yönetimlerin uygulama kapasitesinin yasal olarak zorunlu kılındığı bir modele geçiş yapıldığı görülmektedir. Bu dönüşümün en önemli ayağını, Türkiye’nin uluslararası arenada üstlendiği yükümlülüklerin ulusal hukuka tercüme edilmesi oluşturmaktadır (Hayrulloğlu, 2026). Ancak bu hukuksal evrim, sadece metinsel bir değişimden ibaret değildir; aynı zamanda yerel yönetimlerin finansal kaynaklarından kurumsal örgütlenme biçimlerine kadar geniş bir alanı etkileyen yapısal bir

reform sürecini tetiklemektedir (Sevinçli, 2025). Bu bölümde, Türkiye'nin iklim mevzuatının temel taşları olan anayasal çerçeve ve Çevre Kanunu, yerel yönetimlerin yasal ödevleri ekseninde derinlemesine analiz edilecektir.

3.1. Anayasal Çerçeve ve Çevre Kanunu

Türkiye Cumhuriyeti'nin iklim değişikliğiyle mücadelesinin en üst normatif dayanağı 1982 Anayasası'dır. Anayasa'nın Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması başlıklı 56. maddesi, iklim hukukunun anayasal omurgasını oluşturur. Anayasa m. 56 hükmünde ifade edildiği üzere; *"Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir."* Bu madde, çevre hakkını sadece bir talep hakkı olarak değil, aynı zamanda devletin tüm organlarına ve dolayısıyla yerel yönetimlere yüklenmiş bir pozitif ödev olarak kurgulamıştır. İklim değişikliği bağlamında düşünüldüğünde, sağlıklı ve dengeli bir çevre kavramı artık sadece kirliliğin olmadığı bir çevreyi değil, aynı zamanda iklim krizinin yıkıcı etkilerinden korunmuş, afetlere karşı dirençli ve ekolojik dengesi korunmuş bir yaşam alanını da kapsamaktadır (Oğuz ve Yıldız, 2025).

Mevzuatta belirtildiği üzere devlet, bu görevini yerine getirirken kamu ve özel kesimdeki sağlık ve çevre kurumlarından yararlanır ve onları denetler. Bu noktada belediyeler, devletin çevreyi koruma ödevini yerel düzeyde icra eden en temel kamu tüzel kişileridir. Anayasa'nın bu hükmü, belediyelerin sadece çöp toplamak veya park yapmakla yükümlü olmadığını; aynı zamanda kentin havasını, suyunu ve iklimsel dengesini koruyacak politikalar üretmek zorunda olduğunu anayasal bir emir olarak ortaya koymaktadır (Hayrullahoğlu, 2026). Ancak anayasal metnin bu geniş kapsamlı koruma kalkanı, uygulamada ekonomik kalkınma öncelikleriyle sık sık karşı karşıya

gelmektedir. Çevrenin korunmasına yönelik anayasal ödevin, sermaye birikimi süreçleri ve piyasa mekanizmaları lehine esnetilmesi, iklim adaletinin tesisi önündeki en büyük hukuki engellerden biridir (Gürçam, 2025).

Anayasal çerçevenin iklim değişikliğiyle doğrudan bağlantılı olan bir diğer önemli maddesi ise 169. maddedir. Anayasa m. 169 uyarınca; *"Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır."* İklım değişikliğinin en önemli panzehiri olan karbon yutak alanlarının korunması, Türkiye’de doğrudan anayasal güvence altına alınmıştır. Ormansızlaşmanın küresel iklim krizine olan etkisi göz önüne alındığında, bu madde sadece bir doğa koruma hükmü değil, aynı zamanda bir karbon yönetimi emridir (Karal ve Gençay, 2020). Yerel yönetimlerin, imar planları aracılığıyla orman alanları ve yeşil kuşaklar üzerindeki baskıyı yönetme yetkisi, bu anayasal hükümle doğrudan sınırlandırılmıştır. Kanun’un ilgili maddesinde ifade edildiği gibi, ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez; bu durum belediyelerin kentsel yayılma stratejilerinde iklim odaklı bir fren mekanizması işlevi görür (Karal ve Gençay, 2020).

Anayasa’nın sunduğu bu koruma şemsiyesi, 2872 sayılı evre Kanunu ile somut bir uygulama çerçevesine dnştrlmştir. 1983 yılında yürürlüğe giren evre Kanunu, Türkiye’nin evre yönetimindeki temel anayasası niteliğindedir. Kanun’un 1. maddesinde belirtildiği üzere; *"Bu Kanunun amacı, bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir evre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır."* Burada geçen sürdürülebilir kalkınma kavramı, yerel yönetimlerin iklim politikalarını belirlerken ekonomik büyüme ile ekolojik denge arasında kurması gereken hassas hukuki dengenin adıdır (okgezen, 2007). Özellikle 2006 yılında yapılan köklü değişikliklerle, evre Kanunu’na kirleten der, ihtiya ve katılım ilkeleri dahil edilmiştir. Mevzuatta yer alan bu

ilkeler, belediyelerin iklim eylem planlarının hukuki temelini oluşturur. Örneğin, ihtiyat ilkesi, iklim değişikliğinin etkilerine dair tam bir bilimsel kesinlik olmasa bile, belediyelerin olası felaketlere karşı şimdiden önlem almasını yasal bir zorunluluk haline getirir (Üstün, 2021).

Çevre Kanunu'nun 3. maddesinde yer alan temel ilkeler, yerel yönetimlerin iklim değişikliğiyle mücadelesindeki oyun planını belirler. Çevre Kanunu m. 3/a hükmü, *"Başta belediyeler olmak üzere tüm ilgili kurumlar; çevre kirliliğinin önlenmesi ve kirlilikle mücadele amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür"* ifadesiyle yerel yönetimleri doğrudan sorumlu kılmıştır. Bu sorumluluk, sadece kirlilik oluşuktan sonra onu temizlemek değil, kirliliğin ve sera gazı emisyonlarının kaynağında önlenmesini de içerir. Kanun'un bu maddesi, belediyelere ulaşım planlamasından çöp toplama yöntemlerine kadar her türlü hizmetlerinde düşük karbonlu seçenekleri tercih etme görevi yüklemektedir (Oğuz ve Yıldız, 2025). Ancak Çevre Kanunu'nun mevcut yapısı, son yıllarda iklim değişikliği gibi küresel ve dinamik bir krizle başa çıkmakta yetersiz kalmış; bu da daha spesifik bir yasal düzenleme olan İklim Kanunu'na ihtiyaç doğurmuştur (Sevinçli, 2025).

Hava kalitesinin korunması, Çevre Kanunu kapsamında yerel yönetimlere verilen en kritik görevlerden biridir. Şehirlerdeki hava kirliliği, sera gazı emisyonlarıyla doğrudan korelasyon içindedir. Çevre Kanunu m. 9 kapsamında düzenlenen hava kalitesi standartları, belediyelerin ısınma ve trafik kaynaklı emisyonları denetleme yetkisini tanımlar. Mevzuatta belirtildiği gibi, hava kalitesini bozacak faaliyetlerin önlenmesi amacıyla mahalli çevre kurulları ve belediyeler koordineli çalışmak zorundadır (Şahin, 2025). Türkiye'deki yasal düzenlemeler, sadece duman veya partikül madde miktarını değil, karbon emisyonlarını da kontrol altına almayı hedefleyen bir yapıya evrilmektedir. Bu noktada belediyeler, Temiz hava eylem planları

hazırlayarak hem halk sağlığını korumakta hem de iklim değişikliği azaltım hedeflerine katkı sunmaktadır (şahin, 2025).

Çevre Kanunu'nun yerel yönetimlere tanıdığı bir diğer önemli yetki alanı ise atık yönetimidir. Çevre Kanunu m. 11 uyarınca, belediyeler kendi yetki alanları içindeki evsel katı atıkların toplanması, taşınması ve bertaraf edilmesinden doğrudan sorumludur. Atıkların depolama alanlarında oluşturduğu metan gazı, iklim değişikliğinin en güçlü tetikleyicilerinden biri olduğundan, belediyelerin atık yönetimi politikası doğrudan bir iklim politikası niteliği taşıır. Mevzuatta yer alan sıfır atık ilkesi ve döngüsel ekonomi hedefleri, belediyelerin bu sorumluluğunu klasik bir temizlik hizmetinden, hammadde ve enerji geri kazanımına dayalı teknolojik bir yönetim modeline dönuştürmüştür (Üstün, 2021). Ancak bu geçiş sürecinde, belediyelerin finansal zorlukları ve teknolojik altyapı eksiklikleri, kanunun öngördüğu standartların yakalanmasını zorlaştırmaktadır (Çokgezen, 2007).

Türkiye'nin iklim mevzuatındaki en büyük kırılma noktası olan 7552 sayılı İklim Kanunu, yerel yönetimlerin yasal ödevlerini isteğe bağlı bir faaliyetten zorunlu bir devlet politikasına dönuştürmüştür. İklim Kanunu, Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon hedefi doğrutusunda, kentlerin uyum ve azaltım stratejilerini yasal bir takvime bağlamıştır. Kanun'un ilgili maddelerinde ifade edildiği üzere, büyükşehir belediyeleri ve il belediyeleri, ulusal stratejiye uygun Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları (YİDEP) hazırlamak ve bu planları beşer yıllık dönemlerle güncellemekle yükümlüdür (Sevinçli, 2025). Bu yasal zorunluluk, belediyelerin sadece çevre birimlerini değil, fen işlerinden mali hizmetlere kadar tüm birimlerinin iklim odaklı çalışmasını gerektirmektedir. İklim Kanunu, yerel yönetimlere sadece sorumluluk vermemiş, aynı zamanda karbon piyasaları ve yeşil finansman gibi araçlarla bu eylemlerin nasıl

finanse edileceğine dair bir yol haritası da sunmuştur (Gürçam, 2025).

Fakat bu yasal ilerleme, beraberinde demokratik katılım ve temsil tartışmalarını da getirmiştir. İklim Kanunu'nun merkezîyetçi bir anlayışla hazırlanması, yerel yönetimlerin ve sivil toplumun bu süreçteki ağırlığını sorgulanır hale getirmiştir. Agonistik demokrasi kuramı çerçevesinde bakıldığında, iklim krizinin çözümüne yönelik yasal düzenlemelerin, yereldeki çatışan çıkarları adil bir şekilde dengelemesi gerekmektedir (Alaca, 2025). Mevzuatta yer alan karar alma mekanizmalarının, yerel halkın ve uzmanların katılımına ne kadar açık olduğu, bu kanunun sahadaki başarısını belirleyecektir. İklim değişikliğiyle mücadelenin sadece teknik bir bürokrasiye hapsedilmesi, yerel sahiplenmeyi zayıflatır (Alaca, 2025).

Uluslararası hukuk ile ulusal mevzuat arasındaki geçişkenlik, Türk çevre hukukunun en belirgin özelliğidir. Türkiye'nin taraf olduğu Paris Anlaşması, iç hukukta onaylanmasıyla birlikte Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca kanun hükmünde kabul edilmiştir. Bu durum, belediyelerin iklim eylemlerini sadece ulusal kanunlara değil, aynı zamanda uluslararası hukuk normlarına da dayandırmasına olanak tanımaktadır (Hayrullahoğlu, 2026). Avrupa Yeşil Mutabakatı ile uyumlu hale getirilmeye çalışılan Türk mevzuatı, yerel yönetimleri yeşil dönüşümün yereldeki motoru olarak kurgulamaktadır. Bu kurgu içerisinde belediyeler, sadece çöp toplayan birimler değil, kentin karbon bütçesini yöneten, yenilenebilir enerji yatırımlarını teşvik eden ve iklim krizine karşı toplumsal dirençliliği inşa eden stratejik yönetim merkezleri haline gelmektedir (Üstün, 2021).

Türkiye'de iklim değişikliğiyle mücadelenin hukuki zemini, anayasal sağlıklı çevre hakkından beslenen, Çevre Kanunu ile kurumsallaşan ve İklim Kanunu ile uzmanlaşan bir yapıya sahiptir. Yerel yönetimler için bu hukuki çerçeve, kısıtlı kaynaklarla çok büyük hedeflere ulaşma yükümlülüğünü ifade

etmektedir. Mevzuatta belirtilen standartların hayata geçirilmesi, belediyelerin idari kapasitelerinin artırılması ve merkezi yönetimle kurulacak koordinasyonun niteliğine bağlıdır. İklim krizi gibi sınır tanımayan bir sorunla mücadelede, yasal metinlerin kâğıt üzerinde kalmaması için, belediyelerin bu yasal ödevleri birer angarya olarak değil, kentsel geleceğin teminatı olarak görmeleri şarttır.

3.2. Belediye Kanunu (5393) ve Büyükşehir Belediye Kanunu (5216) Kapsamında Çevresel Yükümlülükler

Türkiye’de yerel yönetimlerin iklim değişikliği ile mücadelesi, sadece küresel bir çevre politikasının parçası değil, aynı zamanda ulusal hukuk sisteminin belediyelere yüklediği temel bir görev ve sorumluluk alanıdır. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar belediyelerin rolleri sürekli bir değişim ve dönüşüm süreci içerisinde; başlangıçta sadece temizlik, su ve yol gibi temel altyapı hizmetlerinden sorumlu olan bu yapılar, günümüzde hava kirliliği, iklim krizi ve sürdürülebilir enerji yönetimi gibi çok daha karmaşık ve küresel ölçekli sorunların yerel çözüm merkezleri haline gelmiştir (Yılmaztürk ve Öner, 2023). Bu dönüşümün yasal çerçevesini ise esas itibarıyla 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu çizmektedir. Bu kanunlar, belediyelere sadece idari yetkiler tanımakla kalmamış, aynı zamanda yaşanabilir bir kent inşa etme ödevi kapsamında iklim değişikliğinin etkilerini azaltma ve bu etkilere uyum sağlama sorumluluğunu da yasal bir zemin üzerine oturtmuştur.

Belediyelerin iklim değişikliği ile mücadelesindeki en temel dayanak, Belediye Kanunu m. 14 hükmüdür. Bu maddede belediyelerin görev ve sorumlulukları sayılırken, imar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel altyapı hizmetlerinin yanı sıra çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık hizmetleri de birincil öncelikli görevler arasında zikredilmiştir. İklim değişikliği

perspektifinden bakıldığında, bu maddede geçen çevre sağlığı ibaresi, sadece görsel bir temizliği değil, kentin karbon dengesinin korunmasını ve hava kalitesinin insan sağlığına uygun seviyelerde tutulmasını da kapsamaktadır (Yılmaztürk ve Öner, 2023). Kanun, belediyelere bu görevleri yerine getirirken sadece mevcut durumu koruma değil, aynı zamanda kentsel gelişimi sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yönlendirme yetkisi de vermektedir. Özellikle kentsel ulaşım ve imar planlaması süreçleri, bir kentin karbon ayak izini belirleyen en temel unsurlar olduğu için, 5393 sayılı Kanun'un belediyelere tanıdığı planlama yetkisi, aslında doğrudan bir iklim politikası aracı niteliğindedir.

Öte yandan, Büyükşehir Belediye Kanunu, ölçek ekonomisi ve bütüncül planlama gereği, iklim değişikliği ile mücadelede daha stratejik ve koordinasyon odaklı görevleri büyükşehir belediyelerine yüklemiştir. Büyükşehir Belediye Kanunu m. 7 uyarınca büyükşehir belediyeleri, çevre kirliliğini önlemek, sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde planlama yapmak ve atık yönetimi gibi konularda ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlamakla görevlendirilmiştir. Büyükşehir yönetimlerinin sahip olduğu bu geniş yetki alanı, iklim değişikliği eylem planlarının (İDEP) hazırlanması ve uygulanması noktasında hayati bir önem taşımaktadır. Büyükşehirler, sadece kendi birimlerini değil, tüm kenti kapsayan bir karbon yönetimi stratejisi geliştirme kapasitesine sahip yegâne yerel yapılar olarak kurgulanmıştır (Sapankaya, 2022). Ancak bu yasal görevlerin kâğıt üzerindeki metinlerden çıkıp somut eylemlere dönüşmesi, belediyelerin stratejik planlarında iklim değişikliğine ne kadar yer ayırdığı ile doğrudan ilişkilidir.

Belediyelerin stratejik yönetim kapasitesi, iklim değişikliği ile mücadelenin başarısında anahtar bir rol oynamaktadır. Belediye Kanunu m. 41 uyarınca belediyeler beş yıllık stratejik

planlarını hazırlamak ve faaliyetlerini bu planlara dayandırmak zorundadır. Son yıllarda Türkiye’deki büyükşehir belediyelerinin stratejik planları incelendiğinde, çevre ve iklim değişikliği başlıklarının yan bir faaliyet olmaktan çıkıp vizyon ve misyon belgelerinin temel yapı taşı haline geldiği görülmektedir (Sapankaya, 2022). Stratejik planlar, belediyenin bütçe kaynaklarını iklim odaklı projelere aktarmasının en önemli yasal dayanağını oluşturur. Örneğin, ulaşımda raylı sistemlerin payının artırılması, yenilenebilir enerji yatırımları veya yeşil alanların rehabilitasyonu gibi hedefler bu planlar aracılığıyla resmileşmektedir. Bu noktada stratejik planların sadece birer niyet belgesi değil, aynı zamanda halka ve merkezi yönetime karşı bir hesap verebilirlik aracı olduğu unutulmamalıdır (Baykan ve Özer, 2014).

Büyükşehirlerdeki stratejik planlamanın yanı sıra ilçe belediyelerinin de bu süreçteki rolü azımsanmayacak kadar büyüktür. İstanbul örneği üzerinden yapılan incelemeler, ilçe belediyelerinin stratejik planlarında çevre politikalarına yer verme düzeyinin giderek arttığını, ancak bu planların genellikle merkezi idarenin veya büyükşehir belediyesinin kararlarını takip eden reaktif bir karakter sergilediğini ortaya koymaktadır (Baykan ve Özer, 2014). İlçe belediyeleri, yerel halkla en yakın temas noktasında bulundukları için, iklim değişikliği farkındalığının artırılması ve yerel düzeyde yeşil yaşam pratiklerinin yaygınlaştırılmasında 5393 sayılı Kanun’un kendilerine tanıdığı sosyo-kültürel hizmetler yetkisini kullanabilmektedir. Ancak gerçek anlamda bir iklim başarısı için ilçe ve büyükşehir stratejik planlarının birbirini tamamlayan bir bütünlük arz etmesi şarttır.

Belediyelerin iklim değişikliği konusundaki somut eylemlerinden biri de karbon ayak izinin hesaplanması ve düşürülmesidir. Bu süreç, sadece çevresel bir kaygı değil, aynı zamanda belediyenin operasyonel verimliliğini artıran bir

yönetim modelidir. Denizli Büyükşehir Belediyesi örneğinde görüldüğü üzere, yerel yönetimler kendi hizmet binalarından, araç filosuna ve park-bahçe aydınlatmalarına kadar geniş bir yelpazede emisyon azaltım çalışmaları yürütebilmektedir (Şengün ve Kalağan, 2022). Bu tür çalışmalar, belediyelerin 5393 sayılı Kanun kapsamındaki kaynakların etkili ve verimli kullanılması ilkesiyle de birebir örtüşmektedir. Karbon ayak izini düşüren bir belediye, aynı zamanda enerji maliyetlerini de düşürerek kamu kaynaklarını daha rasyonel kullanmış olmaktadır (Şengün ve Kalağan, 2022).

Ancak tüm bu yasal görev ve sorumlulukların önünde ciddi bir engel olarak kapasite sorunu durmaktadır. Türkiye’deki belediyelerin sürdürülebilir çevre politikalarındaki rolü yasal olarak tanımlanmış olsa da, bu politikaları uygulayacak teknik personel, finansal kaynak ve kurumsal hafıza konusunda belediyeler arasında büyük uçurumlar bulunmaktadır (Köseoğlu, 2026). Özellikle küçük belediyeler, 5393 sayılı Kanun’un kendilerine yüklediği çevresel görevleri yerine getirmekte zorlanırken, büyükşehir belediyeleri daha profesyonel bir yaklaşım sergileyebilmektedir. Sürdürülebilir bir çevre yönetimi için belediyelerin sadece kanuni ödev bilinciyle değil, aynı zamanda teknik kapasitelerini geliştirecek kurumsal bir dönüşüm ile hareket etmeleri gerekmektedir (Köseoğlu, 2026). Mevzuatta yer alan yetkilerin kullanılması, belediye başkanlarının siyasi iradesinden ziyade, kurumun iklim değişikliğini bir beka meselesi olarak kabul etmesine bağlıdır.

İklim değişikliği ile mücadelenin bir diğer boyutu da hava kirliliği ile mücadeledir. Hava kirliliği, özellikle fosil yakıt tüketiminin yoğun olduğu büyük kentlerde yerel yönetimlerin en eski ve en kronik sorunlarından biridir. Belediye Kanunu (2005) m. 15 kapsamında belediyelere verilen gayrisihhi müesseseleri denetleme ve ruhsatlandırma yetkisi, hava kalitesinin korunmasında hayati bir araçtır. Belediyeler, kent içindeki sanayi

tesislerini ve ısınma amaçlı yakıt kullanımını denetleyerek, doğrudan sera gazı emisyonlarının kaynağında kontrol edilmesini sağlayabilmektedir (Yılmaztürk ve Öner, 2023). Hava kirliliğiyle mücadele, iklim politikalarının toplum tarafından en hızlı hissedilen ve desteklenen ayağını oluşturur; çünkü halk sağlığı ile doğrudan bağlantılıdır. Bu bağlamda, belediyelerin iklim görevleri sadece geleceği kurtarmak değil, bugünkü yaşam kalitesini de korumaktır.

Hukuki perspektiften bakıldığında, 5216 sayılı Kanun ile 5393 sayılı Kanun arasındaki yetki paylaşımı, iklim değişikliği gibi sınır aşan sorunlarda bazen karmaşaya yol açabilmektedir. Örneğin, bir ilçe belediyesinin kendi sınırları içindeki bir ulaşım projesi, kentin genel karbon bütçesini olumsuz etkileyebilir. Bu noktada Büyükşehir Belediye Kanunu m. 7/g bendi, büyükşehirlere çevre sağlığını korumak amacıyla her türlü tesisi kurma, kurdurma ve işletme yetkisi vererek, bu tür çelişkilerin üst ölçekli planlarla giderilmesini öngörmüştür. Büyükşehir belediyeleri, ilçe belediyelerinin faaliyetlerini denetleyerek ve yönlendirerek, kentsel ekosistemin bir bütün olarak korunmasını sağlamakla mükelleftir (Köseoğlu, 2026). Bu koordinatör rolü, Türkiye’deki yerel yönetim modelinin iklim krizi karşısındaki en güçlü yanını oluşturmaktadır.

Belediyelerin yasal ödevleri arasında katılım mekanizmalarının işletilmesi de önemli bir yer tutar. İklim değişikliği ile mücadele, sadece belediye birimlerinin değil, kentteki tüm paydaşların katılımıyla başarılı olabilir. Belediye Kanunu m. 13 hükmünde düzenlenen hemşehrlik hukuku ve kent konseyleri iklim politikalarının yerelleşmesi için yasal bir zemin sunar. Kent konseyleri aracılığıyla yerel halkın iklim eylem planlarına dahil edilmesi, hem bu planların meşruiyetini artırmakta hem de uygulanabilirliğini kolaylaştırmaktadır (Sapankaya, 2022). Özellikle iklim meclisleri gibi yenilikçi

yapılar, belediyelerin kanuni sınırları içerisinde kalarak toplumsal mutabakatı sağlama çabalarının birer örneğidir.

5393 ve 5216 sayılı Kanunlar, Türkiye’deki belediyelere iklim değişikliği ile mücadelede çok geniş bir oyun alanı ve ağır bir sorumluluk yüklemiştir. Belediyeler artık sadece yol yapan değil, iklimi yöneten birer aktör olmak zorundadır (Yılmaztürk ve Öner, 2023). Stratejik planların bu vizyonla güncellenmesi, karbon ayak izinin sistematik olarak ölçülmesi ve finansal kaynakların yeşil dönüşüme kanalize edilmesi, yasal birer zorunluluk olduğu kadar etik bir sorumluluktur (Sapankaya, 2022; Şengün ve Kalağan, 2022). Türkiye’nin yerel yönetim sistemi, mevcut mevzuatıyla iklim krizine yanıt verme potansiyeline sahiptir; ancak bu potansiyelin hayata geçmesi için kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi ve iklim odaklı bir yerel yönetim kültürünün yerleşmesi şarttır (Köseoğlu, 2026). Belediyeler, anayasal sağlıklı çevre hakkının en yakın koruyucuları olarak, yasal yetkilerini iklim dirençli kentler yaratmak için seferber etmelidir.

3.3. Yeni İklim Kanunu ve Yerel Yönetimlere Getirdiği Yenilikler

Türkiye’nin iklim politikalarında stratejik bir dönüm noktası olarak kabul edilen ve 2 Temmuz 2025 tarihinde kabul edilen 7552 sayılı İklim Kanunu, kentsel yönetim pratiklerini yeşil büyüme ve net sıfır emisyon hedefleriyle hukuki olarak bütünleştiren en kapsamlı yasal belgedir. Bu kanun, yerel yönetimleri sadece çevre kirliliğiyle mücadele eden birer birim olmaktan çıkarıp, ulusal emisyon ticaret sisteminin, iklim finansmanının ve adil geçiş süreçlerinin aktif birer paydaşı haline getirmiştir (Sevinçli, 2025). Kanunun temel amacı, ülkenin kalkınma öncelikleriyle uyumlu bir iklim mücadelesini kurumsallaştırmak olup; bu mücadelenin sahadaki asıl yürütücüleri olarak belediyelere stratejik, mali ve denetleyici

yeni sorumluluklar yüklenmiştir. 7552 sayılı İklim Kanunu m. 1 uyarınca, sera gazı emisyonlarının azaltılması ve uyum faaliyetlerinin yasal ve kurumsal çerçevesi, yerel yönetimlerin mevcut görev alanlarını doğrudan genişleten bir yapıya bürünmüştür.

Kanun bünyesinde yer alan tanımlar, yerel yönetimlerin şehircilik hizmetlerini hangi kavramsal çerçevede yeniden yapılandırması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. 7552 sayılı İklim Kanunu m. 2 içerisinde yer alan adil geçiş, iklim adaleti ve karbon ayak izi gibi tanımlar, belediyelerin sosyal ve teknik hizmetlerinde gözetmesi gereken yeni standartları belirlemektedir. Özellikle adil geçiş kavramı, yerel yönetimlerin iklim politikalarını uygularken kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi kırılgan grupları merkeze almasını yasal bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu bağlamda belediyeler, kentsel dönüşümden ulaşım planlamasına kadar her türlü faaliyetlerinde, ekonomik ve sosyal kazanımları en üst düzeyde tutacak ve yeni istihdam alanları oluşturacak yeşil iş modellerine odaklanmak durumundadır (Sevinçli, 2025). İklim adaleti ise kentsel hizmetlere erişimdeki eşitsizliklerin iklim krizi bağlamında giderilmesini hedefleyerek, belediyelere iklim dirençli mahalleler oluşturma ödevi yüklemektedir.

Hukuki ilkeler açısından bakıldığında, 7552 sayılı Kanun, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ilkesini yerel düzeye indirgemektedir. 7552 sayılı İklim Kanunu m. 3 uyarınca, kamu kurumları ve belediyeler, iklim değişikliğiyle mücadelede ihtiyatlılık ve sürdürülebilirlik yaklaşımlarını esas almakla yükümlüdür. Bu durum, yerel yönetimlerin sadece kriz anında değil, kriz öncesi planlama ve risk analizleri aşamasında da aktif olmalarını şart koşmaktadır. Ayrıca, 7552 sayılı İklim Kanunu m. 4 ile kurulan denetim ve koordinasyon mekanizması, İklim Değişikliği Başkanlığı'na belediyelerden her türlü veri ve belgeyi bedelsiz talep etme yetkisi vermiştir. Belediyeler, kentsel

emisy on verilerini Ulusal Coğrafi Bilgi Platformu ile uyumlu hale getirmek ve yerel iklim verilerini şeffaf bir şekilde paylaşmakla ödevlendirilmiştir (Sevinçli, 2025).

Yerel yönetimlerin emisyon azaltımına dair görevleri, kanun ile sektörel bir derinlik kazanmıştır. 7552 sayılı İklim Kanunu m. 5 kapsamında belediyeler, ulaşım, enerji, su ve hammadde verimliliği gibi alanlarda döngüsel ekonomi yaklaşımlarını uygulamak zorundadır. Belediyelerin kendi tesislerinde yenilenebilir enerji kullanımını artırması, araç filolarında elektrifikasyona gitmesi ve sıfır atık sistemini etkin bir şekilde işletmesi, artık bir niyet beyanı olmaktan çıkıp yasal birer performans kriterine dönüşmüştür. Özellikle orman, mera ve sulak alanların yutak alan olarak korunması ve artırılması görevi, belediyelerin imar planlarındaki yeşil alan politikalarını doğrudan iklim odaklı hale getirmesini gerektirmektedir. Yutak alanların korunması, belediyelerin net sıfır emisyon hedefine ulaşmasındaki en temel yasal dayanaklardan biri olarak tanımlanmıştır (Sevinçli, 2025).

İklim değişikliğine uyum noktasında yerel yönetimler, kentsel dirençliliğin mimarı olarak konumlandırılmıştır. 7552 sayılı İklim Kanunu m. 6 uyarınca, belediyeler iklim değişikliğinden kaynaklanan mevcut veya olası kayıp ve zararları önlemek adına risk analizleri hazırlamakla yükümlüdür. Su kaynaklarının yönetimi, afet risk değerlendirmesi ve erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi, belediyelerin bütünselik afet yönetimi esasları çerçevesinde yürütmesi gereken temel görevler arasında sayılmıştır. Kanun, yerel yönetimlere sadece yapısal önlemler değil, aynı zamanda doğa temelli çözümler ve ekosistem temelli uyum yaklaşımlarını yatırım planlarına dahil etme zorunluluğu getirmiştir. Bu, kentsel peyzajdan altyapıya kadar her alanda biyolojik çeşitliliğin ve su bütçesinin korunmasını esas alan yeni bir yerel yönetim paradigmasını işaret etmektedir (Sevinçli, 2025).

Kanunun yerel yönetimler için en somut uygulama aracı ise Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları (YİDEP)'dir. 7552 sayılı İklim Kanunu m. 7 ile Türkiye'deki tüm illerde valilerin koordinasyonunda; büyükşehirlerde büyükşehir belediyeleri, diğer illerde ise il belediyeleri ve il özel idareleri tarafından bu planların hazırlanması zorunlu hale getirilmiştir. Bu planlar, kentin emisyon azaltım ve uyum stratejilerini belirleyen en üst ölçekli yerel politika belgesi niteliğindedir. Kanun, YİDEP'lerin hazırlanmasında adil geçiş gerekliliklerinin gözetilmesini şart koşarak, kentsel planlamanın sadece teknik bir süreç değil, aynı zamanda sosyal bir uzlaşma süreci olduğunu vurgulamaktadır (Sevinçli, 2025). Ayrıca, il düzeyinde kurulan İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu, belediyelerin diğer kamu kurumlarıyla olan eşgüdümünü yasal bir statüye kavuşturmuştur. Geçici Madde 2 uyarınca, belediyelerin bu planları en geç 31 Aralık 2027 tarihine kadar tamamlaması gerekmektedir. Bu da yerel yönetimler için kısa vadeli ve yoğun bir çalışma takvimini beraberinde getirmiştir.

Mali hükümler, 7552 sayılı Kanun'un yerel yönetimlere sağladığı en büyük yeniliklerden biridir. 7552 sayılı İklim Kanunu m. 12 ile oluşturulan gelir kalemleri, iklim değişikliğiyle mücadele faaliyetlerinin finansmanında kullanılmak üzere özel ödenek olarak ayrılmıştır. Bu gelirlerin en dikkat çekici yanı, %10'una kadar olan kısmının münhasıran adil geçiş uygulamaları için kullanılabilmesidir. Belediyeler, iklim politikaları nedeniyle istihdam kaybı yaşayan veya ekonomik olarak olumsuz etkilenen kesimleri desteklemek adına bu kaynaktan pay alabilme potansiyeline sahiptir. Ayrıca, 7552 sayılı İklim Kanunu m. 13 uyarınca, belediyelerin iklim dostu yatırımları, teknolojik dönüşüm projeleri ve yeşil büyüme odaklı faaliyetleri için destek mekanizmaları oluşturulacaktır. Yerel yönetimlerin kendi gelirlerini de yeşil ve sürdürülebilir sermaye

piyasası araçları ihraç ederek veya sigortacılık araçlarını geliştirerek çeşitlendirmesi teşvik edilmektedir (Sevinçli, 2025).

Kanunun getirdiği en kritik mekanizmalardan biri olan Emisyon Ticaret Sistemi (ETS), belediye iştiraklerini ve yerel sanayiye doğrudan etkileyen bir yapıya sahiptir. 7552 sayılı İklim Kanunu m. 9 uyarınca kurulan ETS kapsamında, yüksek emisyonlu faaliyet gösteren tesislerin sera gazı emisyon izni alması ve tahsisat teslim yükümlülüğünü yerine getirmesi şarttır. Belediyelerin sahip olduğu enerji santralleri veya atık tesisleri gibi yapılar, bu sistemin birer parçası haline gelerek karbon fiyatlandırması ile karşı karşıya kalacaktır. Öte yandan, 7552 sayılı İklim Kanunu m. 11 ile düzenlenen gönüllü karbon piyasaları ve denkleştirme mekanizmaları, belediyeler için yeni bir finansal kapı aralamaktadır. Yerel yönetimler, yutak alanlarını artırarak veya emisyon azaltım projeleri geliştirerek karbon kredisi üretebilir ve bu kredileri ETS kapsamında veya gönüllü piyasalarda ticarete konu edebilirler. Bu durum, yerel yönetimleri iklim ekonomisinin aktif birer girişimcisi konumuna taşımaktadır (Sevinçli, 2025).

Yaptırımlar ve cezai hükümler bölümü, kanunun uygulanabilirliğini ve ciddiyetini artıran en temel unsurlardır. 7552 sayılı İklim Kanunu m. 14, iklim mevzuatına aykırı davranan tesislere ve kurumlar adına ağır idari para cezaları öngörmektedir. Doğrulanmış sera gazı raporunu sunmayanlara, emisyon izni olmadan faaliyet gösterenlere veya tahsisat yükümlülüğünü yerine getirmeyenlere milyonlarca lirayı bulan cezalar kesilebilecektir. Özellikle ETS kapsamında tahsisat teslimini üç yıl üst üste yapmayan işletmelerin emisyon izinlerinin iptal edilmesi, yerel yönetimlerin bu süreçte ne kadar titiz davranması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, 7552 sayılı İklim Kanunu m. 14/10 uyarınca, aykırılığı düzeltilmesi için süre verilen ancak düzeltme yapmayan kurumların faaliyetlerinin

durdurulabilmesi, belediyeler üzerindeki idari baskıyı artırmaktadır (Sevinçli, 2025).

Denetim yetkisi noktasında, İklim Değişikliği Başkanlığı asli yetkili kılınmıştır. 7552 sayılı İklim Kanunu m. 15 uyarınca, yerinde denetimler Başkanlık adına Bakanlık taşra teşkilatı tarafından da yürütülebilecektir. Belediyeler, denetim esnasında her türlü bilgi ve belgeyi vermek, analiz ve ölçüm giderlerini karşılamakla yükümlüdür. Bu sıkı denetim rejimi, yerel yönetimlerin iklim faaliyetlerinin kağıt üzerinde kalmasını önlemeyi ve gerçek emisyon azaltım verilerine ulaşılmasını amaçlamaktadır (Sevinçli, 2025). Kanunun 16. maddesi ise bu yaptırımlara karşı yargı yolunu açık bırakmış ancak dava açılmasının cezanın tahsilini durdurmayacağını hükme bağlayarak, kamu alacağının hızla tahsil edilmesini önceliklendirmiştir.

7552 sayılı Kanun, diğer temel yasalarla olan entegrasyonu da sağlamıştır. 7552 sayılı İklim Kanunu m. 18 ile 2872 sayılı Çevre Kanunu'na yapılan atıflar, iklim değişikliğiyle mücadelenin çevre koruma faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası olduğunu tescil etmiştir. Ayrıca, 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'na eklenen fıkra ile ETS piyasasındaki piyasa bozucu davranışlar için de ağır yaptırımlar getirilmiş, bu sayede belediyelerin de dahil olabileceği karbon ticaretinin şeffaf ve güvenilir bir zeminde yürümesi hedeflenmiştir. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) ile İklim Değişikliği Başkanlığı arasındaki yetki paylaşımı, yerel yönetimlerin enerji projelerinde uyması gereken ikili bir denetim mekanizması oluşturmuştur (Sevinçli, 2025).

Geçiş hükümleri, yerel yönetimler için uyum sürecinin nasıl işleyeceğini tanımlamaktadır. Geçici Madde 1 ile getirilen ETS Pilot Dönemi, belediye iştirakleri için sistemin işleyişini öğrenme ve hata yapma riskini minimize etme imkânı sunmaktadır. Pilot dönemde cezaların %80 indirimli uygulanacak olması, kurumların kurumsal kapasite geliştirmesi

için bir teşvik niteliğindedir. Ancak Geçici Madde 2’de yer alan 2027 sonu hedefi, yerel yönetimlerin stratejik planlamada, bütçelemelerde ve kadrolaşmada ne kadar hızlı hareket etmeleri gerektiğini göstermektedir. Belediye Kanunu (5393) ve Büyükşehir Belediye Kanunu (5216) çerçevesinde zaten var olan çevresel görevler, artık 7552 sayılı Kanun’un belirlediği iklim odaklılık filtresinden geçmek zorundadır (Sevinçli, 2025).

Yeni İklim Kanunu taslağından yasallaşma sürecine kadar geçen aşamalarda tartışılan en önemli husus, yerel yönetimlerin teknik ve finansal kapasite eksikliğidir. Kanun, bu eksikliği gidermek adına belediyelerin üniversiteler, STK’lar ve özel sektörle iklim ortaklıkları kurmasını teşvik eden hükümler içermektedir. 7552 sayılı İklim Kanunu m. 8/3 kapsamında, belediyelerin halkın farkındalığını artırma ve yeşil iş gücü yetiştirme konusundaki rolleri, yerel kalkınmanın iklim eksenli yeniden tasarımı anlamına gelmektedir. Bu süreçte belediyeler, sadece fiziksel kenti değil, kentin ekonomik ve sosyal dokusunu da düşük karbonlu geleceğe hazırlayan birer geçiş yönetimi ofisi gibi çalışmak durumundadır (Sevinçli, 2025).

7552 sayılı Kanun'un 8. maddesinde zikredilen Türkiye Yeşil Taksonomisi, belediyelerin yatırım süreçlerinde devrim niteliğinde bir değişim öngörmektedir. Taksonomi, hangi ekonomik faaliyetlerin çevresel ve iklimsel açıdan sürdürülebilir kabul edileceğini belirleyen bir sınıflandırma sistemidir. Yerel yönetimler için bu, belediye bütçesinden finanse edilen projelerin yeşil damgası alabilmesi için belirli teknik kriterleri karşılaması gerektiği anlamına gelir (Sevinçli, 2025).

Belediyeler, uluslararası fonlardan ve kanunun 12. maddesinde belirtilen özel ödeneklerden yararlanmak istediklerinde, projelerinin taksonomi uyumluluğunu kanıtlamak zorunda kalacaklardır. Bu durum, yerel yönetimlerdeki strateji geliştirme ve mali hizmetler birimlerinin çalışma yöntemlerini temelden değiştirecektir. Artık bir projenin sadece maliyeti değil,

yaşam döngüsü emisyonu ve iklim uyumu da ihale aşamasında birer eleme kriteri olacaktır. Taksonomi uyumlu projeler geliştiren belediyeler, çok daha düşük borçlanma maliyetleri ile iklim finansmanına erişebilecek, bu da kentsel dönüşümün finansal yükünü hafifletecektir (Sevinçli, 2025).

Ayrıca, kanunun 13. maddesinde belirtilen sigortacılık araçlarının geliştirilmesi, belediyeleri iklim kaynaklı afetlerin mali yükünden korumayı hedeflemektedir. Belediyelerin altyapı varlıklarını iklim risklerine karşı sigortalaması, kentsel dayanıklılığın finansal boyutunu güçlendiren yasal bir teşvik olarak karşımıza çıkmaktadır. 7552 sayılı Kanun, bu yönüyle belediyeleri risk yönetiminde profesyonelleşmeye ve iklim krizini bir beka ve bütçe meselesi olarak görmeye itmektedir (Sevinçli, 2025). Yerel yönetimler için bu hukuki çerçeve, kenti sadece bugün için değil, 2050’li yılların aşırı hava olaylarına ve düşük karbon ekonomisine hazırlayan bir yol haritası sunmaktadır.

7552 sayılı Kanun, Türk yerel yönetim sisteminde iklim yönetişimi çağını başlatmıştır. Belediyeler için iklim değişikliği artık bir prestij projesi değil, anayasal bir görev ve finansal bir sürdürülebilirlik meselesidir. Kanun; yerel planlama, emisyon yönetimi, karbon ticareti ve sosyal adalet ekseninde ördüğü bu yeni ağ ile belediyeleri kentsel dönüşümün en stratejik aktörleri haline getirmiştir (Sevinçli, 2025). Mevzuatta yer alan yetki ve sorumlulukların etkin kullanımı, Türkiye’nin 2053 net sıfır hedefine ulaşmasında belirleyici olacaktır. Yerel yönetimlerin kanunun sunduğu mali desteklerden yararlanarak kurumsal kapasitelerini hızla geliştirmeleri ve kentsel mekânları iklim krizine karşı dirençli, karbon açısından nötr yapılar haline getirmeleri, sadece yasal bir zorunluluk değil, aynı zamanda gelecek nesillere karşı tarihi bir sorumluluktur.

3.4. Sıfır Atık Yönetmeliği ve İklim Değişikliğiyle Mücadele Birimleri

Türkiye'nin çevre politikalarında milat olarak kabul edilen Sıfır Atık Yönetmeliği, atık yönetimini sadece bir kentsel temizlik hizmeti olmaktan çıkarıp, iklim değişikliğiyle mücadelenin operasyonel merkezine yerleştirmiştir. Bu yönetmelik, belediyelerin sadece çöp toplama görevini değil, aynı zamanda kentin hammadde döngüsünü ve karbon ayak izini yönetme sorumluluğunu da yeniden tanımlamıştır.

Yönetmeliğin 1. ve 4. maddelerinde tanımlanan sıfır atık kavramı, sadece atıkların geri dönüştürülmesini değil, hammadde ve doğal kaynakların etkin yönetimi ile sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda israfın önlenmesini hedefleyen bütüncül bir yönetim sistemini ifade etmektedir (Sıfır Atık Yönetmeliği, 2019). Bu tanım, klasik doğrusal ekonomi modelinden döngüsel ekonomi modeline geçişin hukuki zeminini oluşturmaktadır. Yerel yönetimler düzeyinde bu dönüşüm, belediyelerin kurumsal şemalarında temizlik işleri gibi operasyonel birimlerin yanı sıra, stratejik karar alma yetkisine sahip iklim değişikliği ve sıfır atık birimlerinin kurulmasını zorunlu kılmıştır (Kavut, 2025).

Atık azaltımı, önleme ve yeniden kullanım gibi kavramların yönetmelikte (Madde 4) açıkça tanımlanması, belediyelerin stratejik planlarında bu hedeflere somut yer vermesini sağlamıştır. İklim değişikliğiyle mücadele birimleri, bu tanımlar ışığında kentin kaynak verimliliği haritasını çıkarmakla yükümlüdür (İlyas & Tekelioğlu, 2025). Özellikle biyo-bozunur atıkların (Madde 4-ğ) ayrı toplanması, düzenli depolama sahalarından kaynaklanan metan gazı emisyonlarının azaltılması açısından iklim politikalarının en somut çıktısıdır.

Yönetmeliğin 6. ve 9. maddeleri, Bakanlık ile Mahalli İdareler arasındaki görev dağılımını netleştirerek yerel yönetimlere ağır sorumluluklar yüklemiştir. Belediyeler, sıfır atık

sistemini kurmak, işletmek, izlemek ve halkın katılımını sağlamakla yükümlü kılınmıştır (Sıfır Atık Yönetmeliği, 2019). Bu yükümlülük, belediyelerin sadece araç ve ekipman parkurunu değil, aynı zamanda idari kapasitesini de dönüştürmektedir.

Madde 9/2-ğ bendi, sıfır atık sistemine geçişin belediyelerin stratejik planlarına ve bütçelerine yansıtılmasını şart koşmaktadır. Bu durum, çevre yatırımlarının belediyenin ana mali politikalarıyla bütünleşmesini sağlamıştır (Sapankaya, 2025). 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile uyumlu hale getirilen bu süreç, iklim değişikliği birimlerinin belediye bütçesinden aldığı payın ve projelendirme kapasitesinin artmasına yol açmıştır (Sapankaya, 2025).

Yönetmeliğin 9/3 maddesinde belirtilen çevre yönetim birimi kurma ve çevre görevlisi bulundurma zorunluluğu, belediyelerin teknik uzmanlık düzeyini artırmayı hedeflemektedir. Ancak, Türkiye genelindeki belediyelerin kurumsal kapasite analizleri, özellikle orta ve küçük ölçekli belediyelerde uzman personel istihdamında ve bütçe yönetiminde ciddi zorluklar yaşandığını göstermektedir (Köseoglu, 2026).

Madde 13'te detaylandırılan sıfır atık yönetim sistemi kurulum aşamaları, bir belediyenin veya kurumun nasıl bir dönüşüm geçirmesi gerektiğini adım adım tanımlamaktadır. Bu sürecin ilk adımı olan çalışma ekibinin belirlenmesi, sistemin sürdürülebilirliği için kritik bir başlangıç noktasıdır. Belediyeler, mevcut atık miktarını ve türlerini analiz etmeden etkili bir iklim politikası yürütemezler. İklim değişikliği birimleri, bu verileri kullanarak kentin sera gazı envanterini güncellemektedir (Kavut, 2025). Yönetmelik, sadece teknik bir kurulum değil, aynı zamanda toplumsal bir davranış değişikliği talep etmektedir (Madde 13-c). Atık bankası gibi modellerin başarısı, halkın bu sürece aktif katılımına ve belediyelerin yürüttüğü yaygın eğitim faaliyetlerine bağlıdır (Bilgili, 2025). Sıfır Atık Bilgi Sistemi (Madde 5-7), atık verilerinin dijital ortamda izlenmesini

sağlayarak, kamu politikalarının veriye dayalı olarak şekillendirilmesine imkân tanımaktadır. Bu dijitalleşme süreci, belediyelerin karbon azaltım hedeflerini hesap verebilir bir zemine oturtmaktadır (Sapankaya, 2025).

Yönetmeliğin 14. maddesi, atıkların kaynağında ayrı biriktirilmesi için evrensel bir renk skalası getirmektedir. Mavi (kağıt, cam, metal, plastik), koyu gri (diğer atıklar), yeşil (cam), sarı (plastik) ve kahverengi (biyo-bozunur) renk kodları, atık yönetiminde standartlaşmayı sağlamıştır (Sıfır Atık Yönetmeliği, 2019). Kahverengi ekipmanların kullanımı, mutfak ve park-bahçe atıklarının kompost tesislerine yönlendirilmesi için hayati önem taşır. Bu süreç, sadece atık bertarafı değil, aynı zamanda tarımsal verimliliği artıran ve metan salınımını engelleyen bir iklim eylemidir (İlyas & Tekelioğlu, 2025). Evsel kaynaklı tehlikeli atıkların ve ilaçların yönetimi, halk sağlığı ile çevre korumanın kesişim noktasındadır. Belediyelerin bu atıklar için kurduğu özel toplama noktaları, su kaynaklarının ve toprağın korunması adına stratejik öneme sahiptir (Sıfır Atık Yönetmeliği, 2019).

Madde 15 ile getirilen sıfır atık belgesi sistemi (Temel, Gümüş, Altın, Platin), belediyeler ve kurumlar arasında tatlı bir rekabet yaratarak performansın yükseltilmesini amaçlamaktadır. Özellikle 16. maddede nüfusu elli binin üzerindeki belediyelere getirilen üst seviye belge alma zorunluluğu, yerel yönetimleri daha inovatif modeller geliştirmeye itmiştir. En üst seviye olan platin belge için danışmanlık hizmeti alma zorunluluğu (Madde 10-2), sürecin profesyonelleşmesini sağlamaktadır. Platin belge sahibi olan belediyeler, iki yılda bir sürdürülebilirlik raporu hazırlayarak sistemin etkilerini kamuoyuyla paylaşmak zorundadır (Sıfır Atık Yönetmeliği, 2019). Bu raporlar, belediyenin iklim değişikliği performansının en somut göstergeleridir (Sapankaya, 2025). Belgelendirme sürecindeki puanlama kriterleri, büyükşehirler ile küçük belediyeler arasında

bir kapasite makası açmaktadır. Büyükşehirler teknolojik altyapıları sayesinde altın ve platin seviyelerine daha kolay ulaşırken, kırsal belediyelerin temel seviyeyi korumakta dahi zorlandıkları görülmektedir.

Döngüsel ekonominin kamu politikalarındaki başarısı, sistemin finansal sürdürülebilirliğine bağlıdır. Yönetmeliğin 10/3 maddesinde belirtilen tam maliyet esaslı tarifeler, belediyelerin atık hizmetlerini sadece genel bütçeden değil, hizmetin gerçek maliyeti üzerinden finanse etmesini öngörmektedir. Yönetmeliğin sunduğu hukuki imkânlar dahilinde Türkiye Atık Bankaları modeli vatandaş katılımını maksimize edecek en etkili yöntemlerden biridir. Atığını getiren vatandaşın belediye hizmetlerinden indirim alması veya puan kazanması, sıfır atık sistemini tabana yayan bir mali araçtır. Geri dönüştürülebilir atıkların ekonomiye kazandırılması, ithal hammadde bağımlılığını azaltarak ulusal ekonomiye katkı sağlarken; belediyelerin bertaraf maliyetlerini düşürerek iklim projelerine kaynak yaratmaktadır (İlyas & Tekelioğlu, 2025).

Yönetmeliğin 12. maddesiyle getirilen zorunlu geçiş takvimi, belediyelerin organizasyonel yapılarını hızla revize etmelerine neden olmuştur. İklim değişikliği birimleri, bu süreçte sadece bir koordinasyon birimi değil, aynı zamanda bir izleme ve denetim merkezi olarak konumlanmışır (Kavut, 2025). 2872 sayılı Çevre Kanunu'na dayanan bu yönetmelik, aykırılık durumunda 21. madde uyarınca idari yaptırımları da beraberinde getirmektedir. Bu durum, iklim değişikliği birimlerinin belediye içindeki denetim yetkisini güçlendirmiştir. Büyükşehir belediyelerinin entegre atık yönetim planları, İl Sıfır Atık Yönetim Sistemi Planları ile uyumlu hale getirilmek zorundadır (Madde 9/1). Bu entegrasyon, kentin enerji, ulaşım ve atık politikalarının iklim dirençli kent vizyonu altında birleşmesini sağlamaktadır (Sapankaya, 2025).

Türkiye'nin 2025 yılında yürürlüğe giren 7552 sayılı İklim Kanunu, Sıfır Atık Yönetmeliği'nin hedeflerini anayasal bir çerçeveye taşımıştır. Döngüsel ekonomi sadece atıkla sınırlı değildir. Üretimden tüketime kadar tüm kamu politikalarının sıfır atık felsefesiyle yeniden yazılması gerekmektedir. Belediyelerin bu süreçteki rolü, küresel iklim diplomasisi ile yerel uygulamalar arasındaki kopukluğu gidermektir.

Sıfır atık yönetim sistemi kuran bina ve yerleşkelerin belediye sistemine entegrasyonu (Madde 10), yerel yönetimin kentin tamamını kapsayan bir karbon denetçisi gibi çalışmasını zorunlu kılmaktadır. Bu durum, belediyelerin sadece kendi atıklarını değil, sınırları içindeki tüm paydaşların çevresel performansını izleme yetkisine sahip olduğunu göstermektedir (Köseoglu, 2026).

12 Temmuz 2019 tarihli Sıfır Atık Yönetmeliği, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelesinde eylem aşamasına geçişin en güçlü aracıdır. Belediyelerin kurumsal yapılarında yaşanan bu radikal dönüşüm, kentsel hizmetlerin yeşil dönüşüm ekseninde yeniden kurgulanmasını sağlamıştır (Kavut, 2025). Ancak sistemin başarısı, sadece yasal zorunluluklara değil; teknik kapasitenin artırılmasına, dijital izleme sistemlerinin etkinleştirilmesine ve atık bankası gibi yenilikçi finansal modellerle halkın sisteme dahil edilmesine bağlıdır (Bilgili, 2025).

Gelecek projeksiyonunda, belediyelerin iklim değişikliği birimleri, sıfır atık sistemini akıllı kent uygulamalarıyla birleştirerek, atıkların toplanmasından geri dönüşümüne kadar her aşamada karbon emisyonunu minimize eden yapay zeka destekli yönetim modellerine geçiş yapmalıdır (Sapankaya, 2025). Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon hedefi, bu yönetmeliğin yerel düzeyde tavizsiz bir şekilde uygulanması ve belediyelerin kurumsal direncinin artırılmasıyla mümkün olacaktır (İlyas & Tekelioğlu, 2025).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KURUMSAL YAPILANMA

Türkiye'de çevre politikalarının yerel düzeydeki izdüşümü, küresel iklim kriziyle mücadele stratejilerinin bir parçası olarak radikal bir kurumsal dönüşüm sürecine girmiştir. Bu dönüşümün merkezinde, belediyelerin sadece operasyonel temizlik birimleri olmaktan çıkarak, stratejik iklim aktörlerine dönüşmesi yer almaktadır. Sürdürülebilir kentleşme politikalarının merkezi yönetim düzeyindeki evrimi, özellikle Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın 2021 yılındaki isim ve görev değişikliği ile ivme kazanmış, bu durum yerel yönetimlerin organizasyon şemalarına doğrudan yansımıştır (Bakırcıoğlu ve Sadioğlu, 2025). Küresel ve ulusal düzeydeki iklim yönetişimi mekanizmaları, hiyerarşik bir yapıdan çok paydaşlı ve yatay bir koordinasyon ağını zorunlu kılmaktadır (Temizel, 2026). Bu bağlamda, belediyelerin kapasite gelişim süreçleri, sadece personel sayısının artırılması değil, aynı zamanda teknik, mali ve idari yetkinliklerin iklim odaklı bir vizyonla yeniden kurgulanmasını kapsamaktadır. Yerel yönetimlerin sürdürülebilir çevre politikalarındaki rolü, kentsel ekosistemi korumanın ötesine geçerek, karbon nötr şehir hedeflerine ulaşmak için gerekli olan kurumsal direncin inşasını ifade etmektedir (Köseoğlu, 2026). Kapasite gelişimi, belediyelerin stratejik planlarında yer alan soyut hedeflerin, somut icraatlara ve ölçülebilir emisyon azaltım verilerine dönüştürülmesi sürecidir (Uzan, 2025). Ancak bu gelişim süreci, Türkiye'deki belediyelerin ölçek farkları ve mali olanakları nedeniyle asimetrik bir seyir izlemektedir. Büyükşehir belediyeleri, daha geniş bütçe ve uzman personel imkânlarıyla bu kurumsal yapılanmayı hızla tamamlarken, orta ve küçük ölçekli

belediyelerin teknik destek ve merkezi yönetim yardımı olmadan bu dönüşümü sürdürmesi güç görünmektedir (Kavut, 2025).

4.1. İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Daire Başkanlıklarının Kuruluşu

Sıfır Atık Yönetmeliği'nin 12. ve 13. maddeleriyle getirilen zorunlu geçiş takvimi ve 2021 yılında yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile belediyelerde İklim Değişikliği ve Sıfır Atık birimlerinin kurulması yasal bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu birimlerin kuruluşu, Türkiye'deki yerel yönetim tarihinde çevresel sorunların ilk kez müstakil bir daire başkanlığı düzeyinde, stratejik bir yetkiyle ele alınması anlamına gelmektedir (Kavut, 2025). Söz konusu başkanlıkların kuruluşu, belediyelerin sadece çöp toplayan bir kurumdan, kentin karbon envanterini yöneten, dögüsel ekonomiyi tesis eden ve iklim uyum stratejileri geliştiren bir yeşil otoriteye dönüşümünün sembolüdür (Köseoğlu, 2026). Kuruluş sürecinde karşılaşılan en temel dinamik, mevcut Fen İşleri veya Temizlik İşleri müdürlüklerinin altından bu yetkilerin alınarak, daha akademik ve teknik bir birim olan İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Dairesi'ne aktarılmasıdır. Bu yapısal değişim, belediyenin tüm birimleri arasında yatay bir koordinasyon gerektirmekte, ulaşımdan imara kadar her kararın iklim süzgecinden geçirilmesini hedeflemektedir (Bakırcıoğlu ve Sadioğlu, 2025). Konya Büyükşehir Belediyesi gibi öncü örneklerde görüldüğü üzere, bu dairelerin kuruluşuyla birlikte stratejik planlarda karbon emisyon azaltımı ve iklim uyumu başlıkları, belediyenin ana performans göstergeleri arasına yerleşmiştir (Uzan, 2025). Küresel yönetim ağları ile kurulan iş birlikleri, bu yeni kurulan birimlerin vizyonunu uluslararası standartlara taşımakta ve yerel projelerin fon bulma kapasitesini artırmaktadır (Temizel, 2026).

İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Daire Başkanlıklarının operasyonel gücü, doğrudan 2872 sayılı Çevre Kanunu ve Sıfır

Atık Yönetmeliği'nden aldıkları yetkilere dayanmaktadır. Bu birimler, yönetmeliğin 9. maddesinde belirtilen mahalli idare yükümlülüklerini yerine getirmek adına; halkı bilinçlendirmek, atıkları kaynağında ayrı toplamak ve bu süreci Sıfır Atık Bilgi Sistemi üzerinden raporlamakla yükümlüdür (Sıfır Atık Yönetmeliği, 2019). Kuruluş aşamasında belediyelerin karşılaştığı en büyük zorluk, bu birimlerin içini dolduracak yetkinlikte çevre mühendisi, iklim bilimci ve sürdürülebilirlik uzmanı gibi nitelikli iş gücüne erişimdir. Personel istihdamındaki kısıtlar ve bütçe yetersizlikleri, birçok belediyede bu dairelerin sadece tabela düzeyinde kalmasına veya mevcut personelin görev tanımının değiştirilmesiyle sınırlı kalmasına yol açabilmektedir (Köseoğlu, 2026). Oysa ki gerçek bir iklim yönetişimi, bu dairelerin belediye bütçesinden aldığı payın artırılmasını ve kentin tüm paydaşlarıyla ortak projeler yürütme kapasitesine sahip olmasını gerektirir (Kavut, 2025). İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Daire Başkanlıklarının kurulması, aynı zamanda kentsel hizmetlerin tam maliyet esaslı tarife (Madde 10/3) üzerinden finansmanını ve atıkların birer ekonomik kaynak olarak görülmesini sağlayan yeni bir mali modelin de başlangıcıdır (Sıfır Atık Yönetmeliği, 2019). Bu birimlerin başarısı, Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon hedefine ulaşmasında yerel düzeydeki en önemli belirleyici olacaktır (Bakırcıoğlu ve Sadioğlu, 2025).

Kurumsal yapılanmanın bir diğer boyutu, bu yeni birimlerin belediyenin stratejik planlama süreçlerine entegrasyonudur. Konya örneği, stratejik planın her aşamasında iklim değişikliği etkilerinin gözetilmesinin, faaliyet raporlarındaki başarı oranlarını nasıl artırdığını kanıtlamaktadır (Uzan, 2025). İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Daireleri, kentin karbon ayak izi verilerini analiz ederek, belediye yönetimine bilimsel dayanaklı karar alma mekanizmaları sunmaktadır (Temizel, 2026). Bu veriye dayalı yönetim modeli, kaynakların daha verimli

kullanılmasını sağlarken, aynı zamanda kentin iklim afetlerine karşı direncini de ölçmektedir. Sıfır Atık Yönetmeliği'nin gerektirdiği teknik altyapı kurulumu ve belgelendirme süreçleri (Madde 15-18), bu dairelerin en yoğun mesai harcadığı alanlar arasındadır. Temel, gümüş, altın ve platin seviyelerindeki sıfır atık belgelerinin alınması süreci, daire başkanlıklarının performansının somut bir ölçütü haline gelmiştir (Sıfır Atık Yönetmeliği, 2019). Bu süreçte belediyelerin kapasite geliştirme faaliyetleri, sadece teknik personelin eğitimiyle sınırlı kalmamalı; karar vericilerin, yani belediye başkanları ve meclis üyelerinin de iklim okuryazarlığının artırılmasını kapsamalıdır (Köseoğlu, 2026). Çünkü iklim odaklı projeler genellikle yüksek maliyetli ve uzun vadeli yatırımlar olduğundan, siyasi iradenin desteği olmadan bu dairelerin etkin bir şekilde çalışması mümkün değildir (Kavut, 2025).

Merkezi yönetimin yerel düzeydeki bu yapılanmayı destekleme biçimi, sürdürülebilir kentleşme politikalarının başarısı için hayatidir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın yerel yönetimlere sağladığı teknik yardımlar ve hibe programları, özellikle mali kapasitesi zayıf olan Anadolu belediyelerinde bu dairelerin işlevsellik kazanmasını sağlamıştır (Bakırcıoğlu ve Sadioğlu, 2025). Küresel düzeyde yükselen yerel iklim eylemi trendi, bu birimlerin uluslararası fonlara doğrudan erişimini de kolaylaştırmaktadır (Temizel, 2026). İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Daire Başkanlıkları, sadece atık toplama takvimini yöneten birimler değil; kentin enerji geçişini, yeşil alan yönetimini ve su tasarruf politikalarını da koordine eden birer sürdürülebilirlik ofisi gibi çalışmalıdır (Uzan, 2025). Bu geniş vizyon, belediyelerin mevcut hiyerarşik yapılarında ciddi bir esneklik ve yenilikçilik gerektirmektedir. Kapasite geliştirme süreçleri, bu birimlerin dijitalleşme ve yapay zekâ gibi teknolojileri atık toplama rotalarının optimizasyonunda veya

emisyön tahminlerinde kullanabilme yeteneğini de içermelidir (Köseöğlü, 2026).

İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Daire Başkanlıklarının kuruluşu, Türkiye yerel yönetim sisteminde bir dönüm noktasıdır. Bu birimler, iklim krizinin yerel düzeydeki etkilerini minimize etmek ve Sıfır Atık Yönetmeliği'nin hedeflerini hayata geçirmek için gereken hukuki, idari ve teknik altyapıyı temsil etmektedir (Kavut, 2025). Kuruluş sürecinde yaşanan personel ve bütçe gibi kronik sorunların aşılması, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki eşgüdümün artırılmasına ve sürdürülebilir finansman modellerinin hayata geçirilmesine bağılıdır (Bakırcıoğlu ve Sadioğlu, 2025). Gelecekte, bu dairelerin sadece büyükşehirlerde değil, tüm belediyelerde aktif ve yetkin bir yapıya kavuşması, Türkiye'nin küresel iklim diplomasisindeki başarısının ve halkın yaşam kalitesinin korunmasının temel teminatı olacaktır (Temizel, 2026). İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Daire Başkanlıkları, kentsel dönüşümün yeşil ayağını oluşturarak, şehirlerimizi sadece afetlere değil, aynı zamanda hammadde krizlerine ve enerji darboğazlarına karşı da koruyan birer kale vazifesi görecektir (Köseöğlü, 2026).

4.2. Belediyelerde Yatay ve Dikey Koordinasyon Sorunları

Türkiye'de yerel yönetimlerin iklim değişikliğiyle mücadele ve sıfır atık yönetimi konusundaki kurumsal dönüşümü, sadece yeni birimlerin kurulmasıyla tamamlanabilecek teknik bir süreç değil, aynı zamanda belediyenin tüm idari hücrelerine sirayet etmesi gereken karmaşık bir yönetim meselesidir. Bu sürecin önündeki en büyük yapısal engel, belediye teşkilat şemalarındaki birimlerin birbirleriyle olan etkileşim biçimlerini tanımlayan yatay ve dikey koordinasyon sorunlarıdır. Küresel ve ulusal düzeydeki iklim yönetimi mekanizmaları, hiyerarşik yapıların ötesinde, esnek ve bütünleşik bir çalışma modelini zorunlu kılmaktadır (Temizel, 2026). Ancak mevcut durumda, özellikle

büyükşehir belediyelerinde yeni ihdas edilen İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Daire Başkanlıklarının, belediyenin geleneksel ve güçlü birimleri olan Fen İşleri, İmar ve Şehircilik veya Ulaşım Daireleri ile olan ilişkisi, ciddi bir yetki ve koordinasyon karmaşasına sahne olmaktadır. Yatay koordinasyon sorunu olarak tanımlanan bu durum, iklim değişikliğinin belediyelerin kurumsal yapıları üzerindeki etkilerinin sadece belirli bir birimle sınırlı kalması ve diğer birimlerin bu süreci kendi görev alanlarının dışında bir çevresel faaliyet olarak görmesinden kaynaklanmaktadır (Kavut, 2025). Sıfır Atık Yönetmeliği'nin 13. maddesinde belirtilen çalışma ekiplerinin oluşturulması ve planlama yapılması süreçleri, kağıt üzerinde tüm birimleri kapsıyor gibi görünse de uygulamada bu birimlerin birbirlerinden bağımsız, tabiri caizse silolar halinde çalışması, stratejik hedeflere ulaşılmasını engellemektedir (Sıfır Atık Yönetmeliği, 2019).

Yatay koordinasyondaki bu kopukluk, özellikle kentsel altyapı projelerinde kendini göstermektedir. Örneğin, bir kentin karbon ayak izini azaltmakla görevli olan İklim Değişikliği Dairesi'nin önerdiği düşük emisyonlu ulaşım stratejileri, Ulaşım Dairesi'nin mevcut yol genişletme veya asfalt odaklı projeleriyle çelişebilmektedir (Demirci, 2015). Sürdürülebilir kentleşme politikalarının merkezi yönetim üzerinden değerlendirilmesi sürecinde de vurgulandığı üzere, yerel düzeydeki bu birimler arası çatışmalar, ulusal iklim hedeflerinin yerelde karşılık bulmasını zorlaştırmaktadır (Bakırcıoğlu ve Sadioğlu, 2025). Belediyelerin sürdürülebilir çevre politikalarındaki rolü ve kapasitesi incelendiğinde, koordinasyonun sağlanamadığı durumlarda sıfır atık yönetiminin sadece çöp toplama ve renkli kutu dağıtma faaliyetine indirgendiği, oysaki bunun imar planlarından satın alma süreçlerine kadar her aşamada döngüsel ekonomi prensipleriyle entegre edilmesi gerektiği görülmektedir (Köseoğlu, 2026). Başarılı örneklerin stratejik plan ve faaliyet

raporları analiz edildiğinde, bu koordinasyonun ancak en üst siyasi irade tarafından desteklenen ve tüm daireleri bağlayan bir üst kurul yapısıyla aşılabildiği anlaşılmaktadır (Uzan, 2025). Ancak birçok belediyede, yeni kurulan iklim birimlerinin diğer birimlere müdahale etme veya standart belirleme yetkisinin zayıf olması, bu birimlerin belediye hiyerarşisinde ikincil bir konumda kalmasına yol açmaktadır.

Dikey koordinasyon sorunları ise belediyenin üst yönetimi ile alt birimleri arasındaki iletişim kopukluklarının yanı sıra, büyükşehir belediyeleri ile ilçe belediyeleri arasındaki hiyerarşik ve mali yetki paylaşımındaki aksaklıkları kapsamaktadır (Parlak & Partigöç, 2022). Sıfır Atık Yönetmeliği'nin 9. maddesi, büyükşehir belediyelerine koordinasyon ve teknik destek görevi yüklerken, ilçe belediyelerine sistemin kurulması ve işletilmesi sorumluluğunu vermektedir (Sıfır Atık Yönetmeliği, 2019). Ancak uygulamada, büyükşehir ile ilçe belediyeleri arasındaki siyasi farklılıklar veya bütçe paylaşımındaki adaletsizlikler, dikey koordinasyonun işlevsiz kalmasına neden olmaktadır (Arvas, 2024). İklim değişikliğinin kurumsal yapılar üzerindeki etkisi, bu dikey hiyerarşideki her bir basamağın aynı vizyona sahip olmasını gerektirir, fakat üst yönetimin iklim değişikliğini bir öncelik olarak görmediği durumlarda, alt birimlerin çabaları bütçe ve personel engeline takılmaktadır (Kavut, 2025). Küresel yönetim teorileri, iklim değişikliği gibi karmaşık sorunların çözümünde yukarıdan aşağıya emir komuta zincirinden ziyade, her seviyenin sürece katıldığı bir ağ yönetimi modelini önermektedir (Temizel, 2026). Türkiye'de ise belediyelerin kurumsal kapasitesi, genellikle merkezi yönetimin sağladığı teşvikler ve dikey hiyerarşideki onay mekanizmalarıyla sınırlanmış durumdadır (Yeşildal, 2020).

Merkezi yönetimin çevre politikalarını yerel yönetimlere birer idari zorunluluk olarak iletmesi ile yerel yönetimlerin bu politikalara içselleştirme kapasitesi arasındaki dikey gerilim,

sürdürülebilir kentleşme önündeki en büyük engellerden biri olarak değerlendirilmektedir (Bakırcıoğlu ve Sadioğlu, 2025). İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Daire Başkanlıklarının kurulması yasal bir zorunluluk olsa da, bu birimlerin dikey hiyerarşideki karar alma süreçlerine dahil edilmemesi, onların sadece bir raporlama birimi olarak kalmasına neden olmaktadır (Sevinçli, 2025). Belediyelerin kapasite analizlerinde, üst yönetimin desteğini alan çevre birimlerinin çok daha yüksek bir performans sergilediği, ancak bu desteğin genellikle dönemsel ve siyasi konjonktüre bağlı olduğu ifade edilmektedir (Köseoğlu, 2026). Stratejik planın tüm birimler için bir rehber niteliği taşıması ve faaliyet raporlarındaki şeffaflık düzeyi, dikey koordinasyonun sağlanmasında kritik bir rol oynar (Uzan, 2025). Ancak dikey koordinasyonun bir diğer boyutu olan veri paylaşımı hâlâ büyük bir sorun teşkil etmektedir. Sıfır Atık Bilgi Sistemi'ne girilen verilerin ilçe belediyelerinden büyükşehirlere, oradan da bakanlığa akışındaki teknik hatalar ve bürokratik gecikmeler, iklim yönetişiminin bilimsel temelini zayıflatmaktadır.

Yatay ve dikey koordinasyonun sağlanamaması, belediye içindeki çevre bütçesinin de verimli kullanılamamasına yol açmaktadır. İklim birimleri tarafından planlanan yüksek maliyetli sıfır atık tesisleri veya emisyon azaltım projeleri, belediye meclisinin dikey onay mekanizmalarında ekonomik öncelikler veya farklı siyasi tercihler gerekçeleriyle geri plana itilebilmektedir (Uray, 2023). Bu durum, kurumsal direncin bir parçası olarak karşımıza çıkmakta ve uzman personelin motivasyonunu olumsuz etkilemektedir (Kavut, 2025). Yatay düzlemde ise her daire başkanlığının kendi bütçesini ve yetki alanını koruma refleksi, disiplinlerarası ortak projeler için kaynak ayrılmasını imkânsız kılmaktadır. Bu sorunun aşılması için iklim ana akımlaştırması kavramının hayata geçirilmesi gerektiği, yani iklimin belirli bir birimin işi olmaktan çıkıp tüm birimlerin ortak sorumluluğu haline gelmesi gerektiği

vurgulanmaktadır (Temizel, 2026). Ancak Türkiye’deki yerel yönetim mevzuatı ve yerleşik kurumsal kültür, hala katı görev tanımlarına dayalı dikey hiyerarşiyi korumaktadır (Yılmaztürk ve Öner, 2023).

Belediyelerin kapasite gelişim süreçleri incelendiğinde, koordinasyonun sadece idari bir tercih değil, hukuki bir zorunluluk olduğu da görülmektedir. Sıfır Atık Yönetmeliği’nin 12. maddesi kapsamında bina ve yerleşkelerin yönetimi ile mahalli idarelerin eş zamanlı hareket etmesi gerektiği belirtilmektedir (Sıfır Atık Yönetmeliği, 2019). Bu durum, belediyenin kendi içindeki dikey hiyerarşinin yanı sıra, dış paydaşlarla olan yatay ilişkilerini de kapsayan geniş bir koordinasyon ağı gerektirmektedir. Sürdürülebilir çevre politikalarının hayata geçirilmesinde belediyelerin karşılaştığı teknik kapasite yetersizliği, bu koordinasyon eksikliği ile birleştiğinde, sistemin sadece kağıt üzerinde kalma riskini artırmaktadır (Köseoğlu, 2026). İklim değişikliğinin kurumsal yapılar üzerindeki etkileri, belediyeleri daha esnek ve geçişken bir organizasyon şemasına zorlasa da, personel atamalarındaki liyakat sorunları ve teknik eğitim eksiklikleri dikey koordinasyonu daha da zorlaştırmaktadır (Kavut, 2025).

Merkezi yönetimin yerel düzeydeki bu yapılanmayı destekleme biçimi, sürdürülebilir kentleşme politikalarının başarısı için belirleyicidir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’nın yerel yönetimlere sağladığı teknik yardımlar ve dikey hiyerarşik denetimler, özellikle mali kapasitesi zayıf olan Anadolu belediyelerinde bu koordinasyonun bir nebze de olsa tesis edilmesini sağlamıştır (Bakırcıoğlu ve Sadioğlu, 2025). Büyükşehir belediyesinin ilçe belediyelerine sağladığı teknik rehberlik ve ekipman desteği dikey koordinasyonu önemli ölçüde güçlendirir (Uzan, 2025). Küresel düzeyde yükselen yerel iklim eylemi trendi, bu koordinasyonun başarısını uluslararası fonlara erişim için bir ön şart haline getirmiştir (Temizel, 2026).

Özellikle ICLEI gibi uluslararası ağlara üye olan şehirlerin, iklim planlama hedeflerine ulaşmada daha başarılı olduğu, ancak bu başarının yerel koordinasyon kapasitesiyle sınırlı kaldığı belirtilmektedir (Reams vd., 2012).

İklim kriziyle mücadelede yerel yönetimlerin rolü, sadece ulusal yasaların uygulanmasıyla sınırlı kalmayıp, küresel iklim rejimindeki kararların yerele aktarılmasını da içerir (Ekinci, 2025). Paris Anlaşması'nın ardından yerel yönetimlere verilen önemin artması, belediye içindeki birimlerin koordinasyonunu bir iklim diplomasisi unsuru haline getirmiştir (Arıkan ve Ağır, 2025). Denizel çevre politikalarından su yönetimine kadar geniş bir yelpazede yerel birimlerin eşgüdümlü çalışması, kentin dirençliliğini belirlemektedir (Karlı ve Yıldız, 2025; Uzan, 2025). Ancak bu koordinasyon, ekofeminist perspektif gibi eleştirel yaklaşımların da işaret ettiği üzere, toplumsal katılım ve adalet mekanizmalarıyla dikey olarak bütünleşmediği sürece eksik kalacaktır (Öztürk ve Gürsoy, 2023).

Belediyelerde yatay ve dikey koordinasyon sorunları, sadece idari bir aksaklık değil, iklim değişikliğiyle mücadelenin önündeki en temel sistemik bariyerdir. Sıfır Atık Yönetmeliği'nin uygulanması ve belgelendirme süreçleri, bu koordinasyonun operasyonel bir zorunluluk olduğunu tescillemektedir. Belediyelerin kapasite gelişim süreçlerinde, sadece teknik ekipman alımına değil, aynı zamanda birimler arası iletişimi ve veri akışını sağlayacak kurumsal mekanizmaların güçlendirilmesine odaklanılması gerekmektedir (Köseoğlu, 2026). Gelecek vizyonunda, belediye şemalarındaki İklim Değişikliği ve Sıfır Atık birimlerinin, tüm birimlerin üzerinde bir denetim ve koordinasyon gücüne sahip olması, Türkiye'nin iklim dirençli kentler yaratma hedefinin temel anahtarı olacaktır (Temizel, 2026). Yerel yönetimin her kademesinde bu koordinasyonun içselleştirilmesi, hem hammadde yönetiminde

verimliliği sağlayacak hem de kentin küresel iklim diplomasisindeki konumunu güçlendirecektir (Kavut, 2025).

Döngüsel ekonomi prensiplerinin yerel yönetimlerde uygulanması, sadece atık biriminin değil, aynı zamanda mali hizmetler ve satın alma birimlerinin de sürece dahil olmasını gerektiren bir yatay koordinasyon örneğidir (İlyas ve Tekelioğlu, 2025). Belediyelerin sürdürülebilir çevre politikalarındaki başarısı, bu çok boyutlu koordinasyonun ne kadar sağlıklı işlediğiyle doğru orantılıdır (Köseoğlu, 2026). İklim değişikliğinin kurumsal yapılar üzerindeki etkisi, geleneksel belediyeçilik anlayışının sınırlarını zorlamakta ve yerel yönetimleri daha katılımcı, şeffaf ve entegre bir yapıya dönüştürmektedir (Kavut, 2025). Bu dönüşümün en somut aracı olan Sıfır Atık Yönetmeliği, belediyelere sadece görevler yüklemekle kalmayıp, aynı zamanda bu koordinasyonun nasıl tesis edileceğine dair bir yol haritası da sunmaktadır (Sıfır Atık Yönetmeliği, 2019). Türkiye'nin 7552 sayılı İklim Kanunu ile birlikte, kentler ve yerel yönetimlerin sorumlulukları daha da kristalleşmiş, dikey koordinasyon mekanizmalarına yasal bir zemin daha eklenmiştir (Sevinçli, 2025).

Son aşamada, belediyelerin karşılaştığı koordinasyon sorunlarının aşılabilmesi için merkezi yönetimin yerel özerkliği destekleyen ancak denetim mekanizmalarını iklim hedefleriyle uyumlulaştıran bir dikey hiyerarşi kurgulaması elzemdir (Bakırcıoğlu ve Sadioğlu, 2025). Yerel düzeyde ise, belediye başkanlarının iklim değişikliğini bir siyasi prestij meselesi olarak değil, kentin beka meselesi olarak görmeleri, yatay koordinasyondaki direncin kırılmasını sağlayacaktır (Uzan, 2025). Küresel iklim yönetişimi içerisinde yer alan kentlerin başarısı, bu koordinasyon karmaşasını çözerek, kentsel hizmetlerin her aşamasını düşük karbonlu bir geleceğe hazırlayabilme yeteneklerinde gizlidir (Temizel, 2026). Özellikle İstanbul gibi mega kentlerde, iklim değişikliğine dayanıklı bir

yapı inşa etmek, tüm dikey ve yatay kanalların kesintisiz veri ve politika paylaşımı yapmasına bağlıdır (Başa vd., 2024).

Belediyelerin iklim eylem planları ile mekânsal planların bütünleştirilmesi, yatay koordinasyonun en somut uygulama alanlarından biridir (Karacan ve Gökce, 2023). Bu bütünleşme sağlanamadığı takdirde, dikey olarak alınan kararlar sahadaki fiziksel gerçeklikle örtüşmemekte ve kapasite yetersizliği nedeniyle projeler atıl kalmaktadır (Akten ve Gül, 2024). Karbon ayak izinin düşürülmesi gibi nicel hedefler, belediye içindeki enerji yönetimi ile atık yönetiminin yatayda ne kadar başarılı eşgüdüm kurduyuyla ilgilidir (Şengün ve Kalağan, 2022). İklim adaletinin sağlanması ve yerel yöneticilerin kırılganlık bilincine sahip olması ise, dikey koordinasyonda sosyal hizmet birimlerinin de çevre politikalarına dahil edilmesini gerektirir (Kıymaz, 2023). Avrupa Yeşil Mutabakatı gibi uluslararası normlar, Türkiye yerel yönetimleri için bu koordinasyonun çerçevesini belirleyen dikey bir basınç unsuru olarak işlemeye devam edecektir (Üstün, 2021).

Bu analiz, koordinasyonun sadece idari bir kavram değil, sürdürülebilir bir gelecek için belediyelerin en kritik kapasite bileşeni olduğunu ortaya koymaktadır. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu çerçevesinde bütçe bütünlüğünün sağlanması, iklim ve sıfır atık hedeflerinin finansal olarak dikey ve yatay düzeyde desteklenmesi başarının anahtarıdır (Sapankaya, 2025). Geri dönüşüm ve döngüsel ekonomi odaklı modeller, ancak bu koordinasyon sorunları aşıldığında Türkiye Atık Bankaları gibi yenilikçi projelere zemin hazırlayabilecektir (Bilgili, 2025). Türkiye yerel yönetim sistemi, koordinasyon sorunlarını birer kurumsal gelişim fırsatı olarak görmeli ve çok düzeyli yönetim prensiplerini tüm birimlerinde içselleştirmelidir (Esin, 2019).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TEMEL POLİTİKA ARAÇLARI VE PLANLAMA

Küresel iklim yönetişimi içerisinde yerel yönetimlerin konumu, son yirmi yılda pasif bir uygulayıcıdan, aktif ve yenilikçi bir politika belirleyiciye evrilmiştir. Bu evrimin temelinde, kentsel alanların hem emisyonların ana kaynağı olması hem de iklim değişikliğinin etkilerine karşı en kırılgan merkezler olarak öne çıkması yatmaktadır. Yerel düzeyde politika araçlarının geliştirilmesi, belediyelerin sadece mevcut yasal sorumluluklarını yerine getirmesini değil, aynı zamanda gelecekteki belirsizliklere karşı kentsel sistemleri hazırlamasını gerektirir. Planlama süreci, bu noktada sadece bir belge üretme işi değil; idari yapının, bütçenin ve teknik kapasitenin iklim hedefleri doğrultusunda senkronize edilmesi sürecidir. Yerel otoriteler için iklim eylemi, enerji verimliliği, yenilenebilir enerji entegrasyonu ve adaptasyon stratejilerinin bir bütün olarak ele alındığı geniş bir spektrumu kapsamalıdır. Bu kapsamlı yaklaşım, belediyelerin stratejik planlarından bütçe disiplinlerine kadar her alanda radikal bir dönüşümü tetiklemektedir. Politika araçlarının etkinliği, yerel yöneticilerin sürece ne kadar dahil olduğu ve bu süreci ne kadar şeffaf bir yönetim modeliyle yürüttüğü ile doğrudan ilişkilidir. Özellikle Avrupa Birliği normları çerçevesinde şekillenen iklim politikaları, Türkiye gibi aday ve paydaş ülkelerdeki yerel yönetimler için de hem bir rehber hem de teknik bir standart belirleyici işlevi görmektedir. Bu standartlar, kentlerin karbon nötr bir geleceğe hazırlanırken hangi metodolojileri kullanması gerektiğini ve bu süreçte sosyal adalet mekanizmalarını nasıl kurgulayacağını belirleyen temel yapı taşlarıdır.

5.1. SECAP (Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planları)

Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planları (SECAP), yerel yönetimlerin iklim değişikliğiyle mücadeledeki kararlılığını somutlaştıran en kapsamlı ve teknik strateji belgesi olarak kabul edilmektedir. SECAP süreci, Avrupa Belediye Başkanları Sözleşmesi tarafından ortaya konulan ve kentlerin emisyon azaltımı ile iklim değişikliğine uyum hedeflerini tek bir çatı altında toplayan bir metodolojidir. Bir SECAP belgesinin hazırlanması, yerel otoritenin en üst düzey siyasi kararlılığı ile başlar ve bu kararlılığın belediye meclisi tarafından onaylanması, planın hukuki ve idari geçerliliği için temel bir ön koşuldur (Bertoldi, 2018). Planın hazırlanma süreci, sadece bir belge yazımından ibaret olmayıp, belediye içindeki idari yapıların bu hedeflere göre yeniden organize edilmesini, personel kapasitesinin artırılmasını ve finansal kaynakların iklim odaklı projelere yönlendirilmesini içeren köklü bir dönüşüm sürecidir. SECAP, üç ana temel üzerine inşa edilir: 2030 yılına kadar emisyonların en az %40 (güncel hedeflerle %55) oranında azaltılması, iklim değişikliğinin etkilerine karşı dirençliliğin artırılması ve enerji yoksulluğu ile mücadele ederek güvenli ve sürdürülebilir enerjiye erişimin sağlanmasıdır.

SECAP metodolojisinin ilk ve en kritik teknik aşaması, Temel Emisyon Envanteri'nin (BEI) hazırlanmasıdır. Bu envanter, belediyenin kendi faaliyetlerinden ve kent genelindeki sektörlerden kaynaklanan sera gazı salımlarının bilimsel verilerle ortaya konulmasıdır. BEI, planın hangi sektörlerle öncelik vereceğini belirleyen bir pusula görevi görür. Örneğin, ulaşım kaynaklı emisyonların yüksek çıktığı bir kentte SECAP stratejileri, toplu taşımanın elektrifikasyonu veya bisiklet yollarının yaygınlaştırılması üzerine yoğunlaşmalıdır (Bertoldi, 2018). BEI'den elde edilen veriler, belediyelerin hangi müdahale alanlarında daha yüksek verim alabileceğini ve sınırlı

kaynaklarını nerede kullanmaları gerektiğini analitik olarak göstermektedir. Ancak BEI süreci, sadece veri toplama değil, aynı zamanda kentin enerji tüketim profilini anlamak ve bu profili geleceğe yönelik tahminlerle projekte etmek anlamına gelir.

SECAP'ın ikinci ayağı olan Risk ve Kırılabilirlik Analizi (RVA), kentin iklim değişikliği kaynaklı fiziksel risklere karşı ne durumda olduğunu ölçer. Bu analiz kapsamında; aşırı sıcaklıklar, sel riskleri, kuraklık ve fırtına gibi olayların kentin altyapısı, ekonomisi ve nüfusu üzerindeki olası etkileri değerlendirilir. RVA, bir kentin hangi mahallelerinin veya hangi sosyal gruplarının iklim krizinden daha fazla etkileneceğini belirlemeye yardımcı olur. Bu noktada SECAP, sadece teknik bir mühendislik planı değil, aynı zamanda kentsel sistemin tüm bileşenlerini kapsayan sistemik bir yaklaşıma dönüşür. SECAP, enerji sistemlerini, kentsel morfolojiyi ve sosyal dinamikleri birbirine bağlı geri besleme döngüleri olarak gören bütünselik bir planlama perspektifi sunmalıdır (Scorza ve Santopietro, 2024). Bu sistemik bakış açısı, bir alanda alınan bir kararın kentin hem emisyon envanterini hem de iklim risk profilini nasıl etkileyeceğini analiz edebilme yeteneğidir. Dolayısıyla SECAP, belediyenin imar planlarından bütçe kararlarına kadar her türlü yatay ve dikey planlama kademesiyle entegre edilmelidir.

SECAP'ın toplumsal boyutu, iklim adaleti kavramı çerçevesinde şekillenmektedir. Planın hazırlık aşamasında yerel yöneticilerin iklim değişikliğine karşı kırılabilir grupları belirleme ve bu grupların ihtiyaçlarını plana dahil etme konusundaki farkındalığı, planın demokratik meşruiyeti için hayati önem taşır (Kıymaz, 2023). İklim değişikliği her sosyal kesimi aynı şekilde etkilemez; dar gelirli gruplar, sağlıklı gıdaya veya enerjiye erişimde sorun yaşayanlar iklim krizinin etkilerini çok daha derinden hissederek. Bu nedenle SECAP projeleri tasarlanırken, kimseyi geride bırakmama prensibiyle hareket edilmeli ve yerel

yöneticilerin kırılganlık bilinci stratejik bir kapasite olarak geliştirilmelidir (Kıymaz, 2023). Planlama sürecine sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin ve dezavantajlı grupların temsilcilerinin dahil edilmesi, SECAP'ın sadece bir üst düzey bürokratik belge olmaktan çıkarak kentin ortak toplumsal sözleşmesi haline gelmesini sağlar.

SECAP'ın uygulama aşamasında karşılaşılan en büyük engel, genellikle finansal kaynakların yetersizliği ve kurumsal kapasite kısıtlılığıdır. Bir eylem planının başarısı, sadece kağıt üzerinde yazılan iddialı hedeflerle değil, bu hedeflerin ne kadarının bütçelendirildiği ve ne kadarının sahada hayata geçirildiği ile ölçülür. SECAP metodolojisi, her iki yılda bir izleme raporlarının hazırlanmasını ve hedeflerin güncellenmesini zorunlu kılar (Bertoldi, 2018). Bu izleme süreci, belediyelerin hangi alanlarda başarılı olduğunu, hangi projelerin aksadığını ve yeni ortaya çıkan risklerin neler olduğunu görmelerini sağlayan bir öğrenme döngüsüdür. Sistemik perspektiften bakıldığında, bu izleme verileri kentin iklim performansı hakkında anlık bilgi sunarak dinamik bir yönetim modeline imkan tanır (Scorza ve Santopietro, 2024).

SECAP, aynı zamanda kentsel planlama araçlarının iklim eylemleriyle uyumlaştırılmasını sağlayan bir şemsiye plan niteliğindedir. Kentin fiziksel gelişimi ile enerji tüketim eğilimleri arasındaki doğrudan ilişki, SECAP'ın mekânsal bir boyuta sahip olmasını zorunlu kılar (Scorza ve Santopietro, 2024). Örneğin, kentsel yayılmanın teşvik edildiği bir imar planı, SECAP'ın ulaşım emisyonlarını azaltma hedefiyle doğrudan çelişecektir. Bu nedenle, başarılı bir SECAP uygulaması için belediye bünyesinde farklı müdürlüklerin eşgüdümlü çalıştığı disiplinler arası bir SECAP Birimi veya İklim Ofisi kurulmalıdır. Bu birimlerin sürekliliği ve teknik donanımı, planın raf ömrünü belirleyen en kritik faktördür.

Türkiye özelinde incelendiğinde, SECAP hazırlayan belediye sayısının son yıllarda artış gösterdiği, ancak bu planların yerel stratejik planlarla entegrasyonu ve finansman aşamasında zorluklar yaşandığı görülmektedir. Yerel yöneticilerin iklim değişikliği konusundaki farkındalık düzeylerinin artırılması, özellikle kırılganlık bilincinin idari bir kültüre dönüştürülmesi, planların başarısı için teknik hazırlıktan daha öncelikli bir konudur (Kıymaz, 2023). Eğitim faaliyetleri, kapasite geliştirme çalıştayları ve iyi uygulama örneklerinin transferi, belediyelerin SECAP sürecini bir yük olarak değil, kentin ekonomik ve sosyal kalkınması için bir fırsat olarak görmelerini sağlayacaktır.

SECAP, kentleri karbon nötr ve dirençli bir geleceğe taşıyacak en somut yol haritasıdır. Bu planlar, teknik veriyi, sistemik planlama vizyonunu ve sosyal adalet kırılganlık bilincini bir araya getirerek modern kentsel yönetişimin standartlarını belirlemektedir. SECAP'ın başarısı, sadece belediyelerin teknik becerisine değil, aynı zamanda merkezi yönetimin sağladığı yasal ve mali destek ile toplumun her kesiminin bu dönüşümü sahiplenmesine bağlıdır. Gelecek on yıllarda, SECAP hazırlamayan ve iklim eylemini stratejik planının merkezine koymayan belediyelerin, hem fiziksel hem de mali açıdan sürdürülebilir bir kentsel hizmet sunması imkansız hale gelecektir. Bu nedenle, SECAP metodolojisinin tüm yerel yönetimlerde yaygınlaştırılması ve bu planların yaşayan belgeler olarak sürekli güncellenmesi, Türkiye'nin ulusal iklim taahhütlerine ulaşmasında ve kentlerimizin yaşanabilir kalmasında en temel stratejik hamle olacaktır.

5.2. Yerel İklim Değişikliği Uyum Stratejileri

İklim değişikliğinin yerel düzeydeki etkileri, kentleri sadece emisyon azaltımına değil, aynı zamanda kaçınılmaz hale gelen fiziksel risklere karşı savunma mekanizmaları geliştirmeye zorlamaktadır. Yerel yönetimlerin bu süreçteki en kritik görevi,

kentsel sistemlerin iklim şoklarına karşı direncini artıracak stratejik müdahaleleri hayata geçirmektir. İklim değişikliğine uyum, bir kentin maruz kaldığı veya kalabileceği aşırı hava olayları, deniz seviyesi yükselmesi, kuraklık ve ısı adası etkisi gibi risklere karşı kentsel dokunun, altyapının ve toplumsal yapının hazır hale getirilmesi sürecidir. Bu stratejiler, sadece teknik bir mühendislik meselesi değil, aynı zamanda kentsel yönetişimin, mekânsal planlamanın ve risk yönetiminin bütünleşik bir parçası olarak ele alınmalıdır (Demirci, 2015). Yerel düzeyde uyum stratejilerinin geliştirilmesi, kentin mevcut durumunun analiz edilmesini, gelecekteki risklerin bilimsel verilerle öngörülmesini ve bu risklerin yerel halk üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirecek eylem planlarının oluşturulmasını gerektirir (Ekinci, 2025).

Kentsel uyum stratejilerinin temel yapı taşı, iklim risk yönetimi süreçlerinin kurumsallaştırılmasıdır. İklim risk yönetimi, kentin iklim değişikliği karşısındaki kırılganlığını azaltmayı ve kentsel sistemlerin toparlanma kapasitesini güçlendirmeyi hedefler. Yerel yönetimlerin hazırladığı iklim değişikliği eylem planları, bu risk yönetiminin en somut politika aracıdır; ancak bu planların sadece birer belge olarak kalmaması, kentin tüm idari ve teknik süreçlerine nüfuz etmesi şarttır (Çağlar vd., 2025). Bu noktada, yerel yönetimlerin iklim risklerini sadece çevresel bir sorun olarak değil, kentsel gelişimin her aşamasını etkileyen bir parametre olarak görmesi gerekmektedir. Risk yönetimi süreci, kentin fiziksel altyapısından sosyal yapısına kadar her alanda iklim odaklı bir ana akımlaştırma faaliyetini zorunlu kılar (Uysal, 2022).

Uyum stratejilerinin fiziksel mekana yansımaları, mekânsal planlama ile iklim eylemlerinin bütünleştirilmesi yoluyla gerçekleşmektedir. Mekânsal planlama, yerel yönetimlerin elindeki en güçlü uyum aracıdır; çünkü kentin fiziksel gelişimi, yapı yoğunluğu, ulaşım aksları ve yeşil alan dağılımı doğrudan

iklim risklerini tetikleyebilir veya azaltabilir. Ancak Türkiye’deki yerel yönetim pratiğinde, stratejik birer belge olan iklim eylem planları ile yasal olarak bağlayıcı olan imar planları arasında ciddi bir uygulama kopukluğu bulunmaktadır (Karacan ve Gökce, 2023). Uyum stratejilerinin başarılı olabilmesi için, sel riski taşıyan havzaların imara kapatılması, kentsel ısı adası etkisini azaltacak hava koridorlarının planlanması ve geçirgen yüzeylerin artırılması gibi stratejik kararların doğrudan nazım ve uygulama imar planlarına yansıtılması gerekmektedir (Akten ve Gül, 2024). Bu bütünleşme, kenti sadece bugün için değil, elli yıl sonraki iklim senaryolarına göre inşa etme vizyonunun bir sonucudur.

Yerel düzeyde uyumun en etkili ve düşük maliyetli yollarından biri doğa tabanlı çözümlerin benimsenmesidir. Yeşil altyapı sistemleri, kentsel ormanlar, yağmur bahçeleri ve yeşil çatılar gibi uygulamalar, hem azaltım hem de uyum hedeflerine eş zamanlı hizmet eder. Bu stratejiler, kentsel ısı adası etkisini hafifletirken aynı zamanda aşırı yağışlar sırasında drenaj sistemleri üzerindeki yükü azaltarak sel riskini minimize eder (Gergin, 2024). Dirençli kentlerin inşasında, doğanın kentsel sisteme entegre edilmesi, yerel yönetimlerin mühendislik odaklı gri altyapı çözümlerine olan bağımlılığını azaltır. İyi uygulama örnekleri incelendiğinde, doğa tabanlı çözümleri planlama süreçlerine dahil eden belediyelerin, iklim krizine karşı çok daha esnek ve dirençli yapılar oluşturabildiği görülmektedir (Gergin, 2024). Bu çözümler aynı zamanda kentsel biyoçeşitliliği destekleyerek şehirlerin ekolojik kalitesini de artırmaktadır (Akten ve Gül, 2024).

Uyum stratejilerinin toplumsal boyutu, yerel yönetimlerin kırılganlık bilinci geliştirmesini zorunlu kılar. İklim değişikliği, kentsel yoksulluğu derinleştiren ve dezavantajlı grupları daha fazla etkileyen bir olgudur. Bu nedenle, yerel düzeydeki uyum politikaları sadece teknik altyapıyı değil, kentin sosyal

dirençliliğini de hedeflemelidir. Sosyal yardım programlarının iklim risklerine göre güncellenmesi, sıcak dalgaları sırasında yaşlılar ve çocuklar için güvenli alanların oluşturulması ve yerel halkın iklim bilincinin artırılması bu stratejinin vazgeçilmez parçalarıdır (Ekinci, 2025). Yerel yönetimler, uyum süreçlerine sivil toplumu ve yerel toplulukları dahil ederek, çözümlerin sahadaki gerçeklikle örtüşmesini ve halk tarafından sahiplenilmesini sağlamalıdır (Demirci, 2015). İklim adaleti prensibi doğrultusunda, uyum yatırımlarının kentin en kırılgan bölgelerine öncelik verilerek planlanması, kentsel eşitsizliklerin iklim kriziyle daha da derinleşmesini engelleyecektir (Akten ve Gül, 2024).

Kentsel iklim yönetişimi içerisinde uyum stratejilerinin sürdürülebilirliği, etkin bir izleme ve denetim mekanizmasına bağlıdır. Yerel iklim değişikliği eylem planları kapsamında belirlenen uyum hedeflerinin ne kadarının hayata geçirildiği, hangi projelerin riskleri azalttığı ve hangi alanlarda yeni kırılganlıkların olduğu düzenli olarak raporlanmalıdır. Bu noktada, denetim birimlerinin ve üst yönetimin sürece katılımı, iklim performansının ölçülmesini sağlar (Çağlar vd., 2025). Yerel yönetimlerin teknik kapasite yetersizliği ve finansal kaynak kısıtlılığı, uyum stratejilerinin uygulanmasındaki temel engeller olarak öne çıkmaktadır. Bu engellerin aşılması için merkezi yönetimle kurulan dikey koordinasyonun güçlendirilmesi ve uluslararası fonlara erişim kanallarının aktif kullanılması gerekmektedir (Uysal, 2022).

Fiziksel dirençliliğin artırılması kapsamında, kentsel dönüşüm süreçlerinin bir uyum fırsatı olarak değerlendirilmesi hayati önem taşır. Eskimiş ve dayanıksız yapı stokunun yenilenmesi sırasında iklim odaklı kriterlerin zorunlu tutulması, kentin uzun vadeli direncini inşa eder. Mekânsal planlamanın bu dönüşümdeki rolü, sadece bina ölçeğinde değil, mahalle ve kent ölçeğinde de iklim duyarlı düzenlemeler yapmaktır (Karacan ve

Gökce, 2023). Yerel yönetimlerin imar yönetmeliklerine ekleyeceği iklim maddeleri, uyum stratejilerinin kağıt üzerinden sahaya inmesini sağlayan en güçlü hukuki dayanaklardan biridir (Uysal, 2022).

Su yönetimi, yerel düzeydeki uyum stratejilerinin en kritik bileşenlerinden biridir. İklim değişikliği ile birlikte değişen yağış rejimleri, yerel yönetimleri su kaynaklarını korumaya ve kentsel taşkınları yönetmeye yönelik yenilikçi stratejiler geliştirmeye itmektedir. Sünger şehir modelleri gibi yağmur suyunu emen, depolayan ve geri kullanan kentsel tasarım yaklaşımları, su stresi çeken kentler için hayati bir uyum aracıdır (Gergin, 2024). Su yönetimi stratejileri, hem tarımsal sulamayı hem de kentsel tüketimi kapsayan geniş bir perspektifle, havza bazlı bir planlama yaklaşımını zorunlu kılar. Bu noktada, büyükşehir belediyeleri ile ilçe belediyeleri arasındaki dikey koordinasyon, suyun adil ve verimli dağıtımı ile atıksu yönetiminde belirleyici rol oynamaktadır (Ekinci, 2025).

Yerel düzeyde uyum stratejilerinin başarısı, yönetim modelinin öğrenen bir yapıya sahip olmasıyla mümkündür. İklim değişikliği dinamik bir süreçtir ve yerel yönetimlerin de stratejilerini sürekli güncellenen veriler ışığında revize etmesi gerekir. Akademik dünya ile kurulan iş birlikleri, kentsel risklerin modellenmesi ve en uygun uyum çözümlerinin seçilmesi sürecinde bilimsel bir temel sağlar (Demirci, 2015). Ayrıca, dünya genelindeki dirençli kent ağlarına katılım, yerel yönetimlerin iyi uygulama örneklerini transfer etmesine ve küresel bilgi birikiminden faydalanmasına imkan tanır (Gergin, 2024). Bu küresel ağlar, yerel düzeyde uyumun sadece bir çevre politikası değil, aynı zamanda kentsel kalkınma ve güvenlik politikası olduğunun anlaşılmasında kritik rol oynamaktadır.

Yerel iklim değişikliği uyum stratejileri; mekânsal planlamayı, doğa tabanlı çözümleri, risk yönetimini ve sosyal adalet mekanizmalarını içine alan çok boyutlu bir kentsel

dönüşüm projesidir. Yerel yönetimlerin bu stratejileri içselleştirmesi ve stratejik planlarının merkezine yerleştirmesi, kentlerimizin iklim krizinin yıkıcı etkilerine karşı ayakta kalabilmesinin tek yoludur. Türkiye’deki belediyelerin kapasite gelişim süreçlerinde uyum odaklı bir perspektife geçmeleri, hem kentsel risklerin azaltılmasını sağlayacak hem de gelecek nesiller için dirençli ve yaşanabilir yaşam alanları yaratacaktır. İklim uyumu, bir tercih değil, modern belediyeçiliğin en temel varoluşsal sorumluluğudur.

5.3. Stratejik Plan ve Performans Programlarına İklim Entegrasyonu

Türkiye’nin 2053 net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda şekillenen yeni iklim rejimi, kamu yönetiminin tüm kademelerinde stratejik bir dönüşümü zorunlu kılmaktadır. Bu dönüşümün en somut tezahürü, üst ölçekli politika belgelerinin yerel düzeydeki uygulama araçları olan stratejik planlara ve yıllık performans programlarına iklim değişikliği parametrelerinin entegre edilmesidir. İklim değişikliği artık sadece çevresel bir dışsalılık değil, kamu mali yönetiminin ve kurumsal performansın merkezinde yer alan bir risk ve fırsat yönetimi unsurudur (Demir, 2025). Stratejik yönetim süreçlerinde iklim odaklı bir yaklaşımın benimsenmesi, kurumların uzun vadeli hedeflerini sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla uyumlu hale getirmelerini ve bu hedefleri ölçülebilir performans göstergelerine dönüştürmelerini gerektirir (Yereli ve Ünal, 2022). Ancak bu entegrasyon süreci, sadece metinsel bir uyumun ötesinde, teknik kapasite, finansal kaynak yönetimi ve mekânsal planlama ile stratejik hedefler arasındaki senkronizasyonu kapsayan karmaşık bir idari yapılanma sürecidir.

Stratejik planlar, kamu kurumlarının beş yıllık vizyonlarını belirleyen temel belgeler olarak, iklim eylemlerinin bütçelendirilmesi ve kurumsallaştırılması için ilk duraktır.

Türkiye'nin güncel iklim stratejisi, uluslararası taahhütler ve Paris Anlaşması'nın getirdiği yükümlülükler çerçevesinde, yerel yönetimleri bu mücadelenin ön cephesine yerleştirmiştir (Özuyar vd., 2021). Bu stratejik yönelim, özellikle büyükşehir belediyelerinin 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu kapsamındaki planlama döngülerinde iklim değişikliğini bir ana akımlaştırma konusu haline getirmesini hedeflemektedir. İklim hedeflerinin stratejik planlara dahil edilmesi, kurumun enerji verimliliğinden ulaşım planlamasına, atık yönetiminden sosyal yardımlara kadar tüm faaliyet alanlarının düşük karbon ve dirençlilik süzgecinden geçirilmesi anlamına gelir (Yereli ve Ünal, 2022). Ancak literatürde ve uygulamada gözlemlenen en büyük yapısal sorun, bu stratejik belgelerde yer alan teorik hedeflerin, kentin fiziksel gelişimini belirleyen mekânsal planlarla bütünleşememesidir (Demircan ve Sılaydın, 2024).

Performans programları ise stratejik planların yıllık dilimler halinde hayata geçirildiği, hedeflerin somut göstergelere ve bütçe kalemlerine dönüştüğü operasyonel belgelerdir. İklim entegrasyonu açısından performans programları, ne kadar karbon azaltımı sağlandı?, yenilenebilir enerji kullanım oranı nedir?, kaç hektar yeşil alan dirençlilik odaklı rehabilite edildi?" gibi soruların yanıtlandığı izleme mekanizmalarıdır (Demir, 2025). Stratejik planlarda yer alan iklim vizyonunun, performans programlarında somut bütçe karşılıkları bulamaması, yerel yönetimlerin iklim eylemlerinin "niyet beyanı" düzeyinde kalmasına yol açmaktadır. Özellikle 2053 net sıfır hedefi gibi uzun vadeli projeksiyonların, yıllık performans göstergeleriyle ilişkilendirilmesindeki zorluklar, kurumların bu alandaki ilerlemesini ölçmeyi zorlaştırmaktadır (Demir, 2025). Türkiye'deki bakanlıklar ve büyükşehir belediyeleri üzerinde yapılan analizler, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın (SKA) stratejik planlara dahil edilme oranının yüksek olduğunu gösterse de, bu amaçların performans göstergeleriyle teknik olarak ne

kadar desteklendiği konusunda ciddi boşluklar bulunmaktadır (Yereli & Ünal, 2022).

Stratejik planlama ve performans programlarına iklim entegrasyonu sürecinde karşılaşılan bir diğer kritik engel, mekânsal planlama ile stratejik hedefler arasındaki "uygulama boşluğu"dur. İklim değişikliğine uyum ve emisyon azaltımı, doğası gereği mekânsal bir karşılık gerektirir; ancak stratejik planlardaki iklim hedefleri genellikle sektörel ve bütçe odaklıyken, mekânsal planlar fiziksel dokuya odaklanmaktadır. Bu iki planlama türü arasındaki eşgüdüm eksikliği, stratejik planlarda "dirençli kent" hedefi yer alırken, imar planlarında riskli alanların yapılaşmaya açılması gibi çelişkili durumları beraberinde getirmektedir (Demircan & Sılaydın, 2024). Türkiye bağlamında, yerel iklim değişikliği eylem planlarının (YİDEP) yasal statüsünün stratejik planlar ve imar planları arasında net bir şekilde tanımlanmamış olması, bu bütünleşme sorununu derinleştirmektedir. Oysa başarılı bir entegrasyon, iklim risklerinin sadece stratejik bir hedef olarak değil, mekânsal bir sınırlama ve fırsat olarak performans programlarına dahil edilmesini gerektirir (Demircan & Sılaydın, 2024).

Kamu kurumlarının iklim performansını ölçmek için kullandıkları göstergeler seti, genellikle çıktı odaklı (output-oriented) kalmakta, etki odaklı (impact-oriented) bir derinliğe ulaşamamaktadır. Örneğin, "dikilen ağaç sayısı" bir performans göstergesi olarak sunulurken, bu ağaçların kentsel ısı adası etkisini ne kadar azalttığı veya ne kadar karbon yutağı oluşturduğu gibi gerçek iklim etkileri genellikle performans raporlarına yansımamaktadır (Demir, 2025). İklim entegrasyonunun kalitesi, bu verilerin bilimsel yöntemlerle toplanması ve stratejik yönetim döngüsüne geri besleme (feedback) olarak dahil edilmesiyle ölçülür. Türkiye'nin güncel stratejisi, bu verilerin standartlaştırılması ve kurumlar arası veri paylaşımının artırılması yönünde bir eğilim gösterse de, yerel

düzeydeki veri kısıtlılığı ve teknik personel yetersizliği, performans programlarının iklim hassasiyetini zayıflatmaktadır (Özuyar vd., 2021).

2053 net sıfır hedefi çerçevesinde, kamu kurumlarının bütçe disiplini de iklim odaklı bir dönüşüme uğramaktadır. Yeşil bütçeleme uygulamaları, performans programlarındaki her bir harcamanın iklim hedeflerine katkısının analiz edilmesini içermektedir. Bu süreçte, bakanlıkların ve büyükşehir belediyelerinin stratejik planlarında yer alan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile uyum, uluslararası finans kuruluşlarından yeşil fonlara erişim için de bir ön şart haline gelmiştir (Yereli ve Ünal, 2022). Ancak bu fonların verimli kullanılabilmesi için, kurumların iklim eylemlerini sadece ek bir proje olarak değil, temel iş yapış biçimlerinin bir parçası olarak stratejik planlarına yedirmesi gerekmektedir. Türkiye'nin iklim politikalarındaki kararlılığı, bu entegrasyonun ne kadar derinlemesine yapıldığıyla ve performans programlarındaki iklim payının yıllar içindeki artışıyla tescil edilecektir (Demir, 2025).

İklim değişikliğiyle mücadeledeki stratejik yönelim, kurum içi koordinasyonun yanı sıra paydaş katılımını da zorunlu kılmaktadır. Stratejik planların hazırlık aşamasında sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin ve yerel toplulukların iklim odaklı görüşlerinin alınması, performans göstergelerinin demokratik meşruiyetini artırır. Ancak Türkiye'deki planlama süreçlerinde paydaş katılımının genellikle sınırlı kalması, iklim hedeflerinin toplumsal tabana yayılmasını engellemektedir (Özuyar vd., 2021). Özellikle kırılgan grupların iklim risklerine karşı korunması hedefinin stratejik planlarda yer alması, sosyal belediyeçilik ile iklim eyleminin performans programlarında nasıl kesiştiğini göstermesi açısından kritiktir. İklim adaleti prensibi, performans göstergelerinin sadece teknik değil, aynı zamanda sosyal bir boyuta sahip olmasını gerektirir (Yereli ve Ünal, 2022).

Mekânsal planlama ve iklim eylemi arasındaki bütünleşme sorununa literatür üzerinden bakıldığında, Türkiye'de planlar arası hiyerarşinin ve yetki paylaşımının karmaşıklığı, stratejik hedeflerin sahaya inmesindeki en büyük engel olarak öne çıkmaktadır (Demircan ve Sılaydın, 2024). Stratejik planlardaki iklim hedeflerinin, kentsel dönüşüm, ulaşım ana planı ve alt ölçekli imar planlarıyla hiyerarşik bir uyum içinde olması gerekmektedir. Bu uyum sağlamadığı sürece, performans programlarındaki başarılar yerel kalacak ve kentin makro düzeydeki dirençliliğine beklenen katkıyı sunamayacaktır. Dolayısıyla, iklim entegrasyonu sadece bir stratejik plan bölümü değil, tüm planlama mevzuatının iklim duyarlı hale getirilmesi sürecidir (Demircan ve Sılaydın, 2024).

Türkiye'nin 2053 hedeflerine ulaşabilmesi için yerel ve merkezi yönetimlerin stratejik planları ve performans programları, iklim krizini yönetme kapasitesinin en temel aynası olacaktır. Bu belgeler arasındaki bütünlük, bütçe desteği ve mekânsal planlama entegrasyonu, Türkiye'nin iklim diplomasisindeki gücünü ve yereldeki yaşam kalitesini belirleyecektir. İklim entegrasyonu, kamu yönetiminde liyakat, veri temelli karar alma ve uzun vadeli vizyonun harmanlandığı yeni bir profesyonellik alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Demir, 2025). Kurumların bu süreci bir bürokratik zorunluluktan ziyade, kentin geleceğini güvence altına alma stratejisi olarak benimsemeleri, Türkiye'nin yeşil dönüşüm yolculuğunun başarısını belirleyen temel faktör olacaktır.

5.4. Sera Gazı Envanteri Hazırlama Süreçleri

Yerel yönetimlerin iklim değişikliğiyle mücadeledeki rollerinin somutlaşması, mevcut durumun bilimsel ve doğrulanabilir verilerle ortaya konulmasını gerektirir. Bu sürecin en temel aşaması, kurumun faaliyetlerinden kaynaklanan sera gazı salımlarının sistematik bir şekilde izlenmesi ve

raporlanmasıdır. Kamu kurumlarında sera gazı envanteri hazırlama süreci, sadece teknik bir hesaplama dizisi değil, aynı zamanda kurumun kurumsal kapasitesini, veri yönetim disiplinini ve sürdürülebilirlik vizyonunu yansıtan stratejik bir yönetim aşamasıdır. Bu süreç, ISO 14064-1 gibi uluslararası standartlar çerçevesinde şekillenmekte olup, envanterin sınırlarının belirlenmesinden verilerin toplanmasına, emisyon faktörlerinin seçilmesinden hesaplama ve raporlama aşamalarına kadar titizlikle yürütülmesi gereken bir dizi adımdan oluşur (Turan ve Çakmakcı, 2025).

Sera gazı envanteri hazırlama sürecinin ilk ve en kritik adımı, envanter sınırlarının tanımlanmasıdır. Bu aşamada, kurumun hangi faaliyetlerinin ve hangi fiziksel birimlerinin envanter kapsamına alınacağı netleştirilir. Kurumsal sınırlar, belediyenin doğrudan kontrolü altındaki binaları, tesisleri ve araç filosunu kapsayacak şekilde kontrol yaklaşımı prensibiyle belirlenir. Bu, belediye ana hizmet binasından ek hizmet binalarına, park ve bahçelerdeki sulama sistemlerinden sokak aydınlatmalarına kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Kurumsal sınırların doğru çizilmemesi, envanterin eksik kalmasına veya mükerrer hesaplamalara yol açarak güvenilirliği zedeleyebilir (Turan ve Çakmakcı, 2025). Sınırlar belirlendikten sonra, operasyonel sınırların tanımlanmasına geçilir; bu aşamada emisyonlar Kapsam 1 (Doğrudan emisyonlar), Kapsam 2 (Enerji dolaylı emisyonlar) ve Kapsam 3 (Diğer dolaylı emisyonlar) olarak sınıflandırılır.

Kapsam 1 emisyonları, kurumun sahip olduğu veya kontrol ettiği kaynaklardan kaynaklanan doğrudan salımları ifade eder. Bir belediye ölçeğinde bu, binaların ısınması için kullanılan doğal gaz veya kömür tüketimini, belediye hizmet araçlarının kullandığı akaryakıtı ve klimalar gibi soğutma sistemlerinden sızan florlu gazları kapsar. Bu verilerin toplanması, kurum içindeki ilgili müdürlüklerin kayıtlarının detaylı bir şekilde

taranmasını gerektirir. Kapsam 2 emisyonları ise, kurumun dışarıdan satın aldığı elektrik, ısı veya buharın üretimi sırasında oluşan salımlardır. Belediyeler için sokak aydınlatması ve bina içi elektrik tüketimi bu kategorideki en büyük payı oluşturur (Turan ve Çakmakcı, 2025). Elektrik faturaları üzerinden yapılan bu takip, kurumun enerji verimliliği potansiyelini görmesi açısından hayati bir veri sunar.

Veri toplama aşaması, envanter sürecinin en zaman alıcı ve zahmetli kısmıdır. Kamu kurumlarında verilerin farklı birimlerde ve bazen dağınık formatlarda bulunması, veri setinin tutarlılığını sağlamayı zorlaştırabilir. Bu aşamada faaliyet verisi olarak adlandırılan; tüketilen yakıt miktarı, harcanan elektrik miktarı veya kat edilen mesafe gibi bilgiler toplanır. Toplanan verilerin güvenilirliği, hesaplamaların doğruluğunu doğrudan etkiler. Bu veriler daha sonra, her bir faaliyet türü için belirlenmiş olan emisyon faktörleri ile çarpılarak karbon eşdeğeri cinsinden salımlara dönüştürülür (Turan ve Çakmakcı, 2025). Emisyon faktörleri, genellikle IPCC (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli) veya ulusal enerji verileri baz alınarak seçilir.

Hesaplama aşamasının ardından, elde edilen verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması süreci başlar. Bu aşamada emisyonların sektörlere veya birimlere göre dağılımı incelenerek karbon yoğunluğu yüksek alanlar tespit edilir. Örneğin, Pamukkale Belediyesi örneğinde olduğu gibi, belediyenin faaliyetlerinden kaynaklanan emisyonların büyük bir kısmının elektrik tüketimi ve araç yakıtlarından kaynaklandığı görülmektedir (Turan ve Çakmakcı, 2025). Bu tür bir analiz, kurumun iklim eylem planlarını hazırlarken hangi alanlarda tasarruf yapması veya hangi teknolojilere yatırım yapması gerektiğini gösteren bir yol haritası niteliği taşır. Envanter sonuçları, aynı zamanda kurumun geçmiş yıllardaki performansı ile kıyaslanarak emisyonlardaki artış veya azalış eğilimlerini ortaya koyar.

Envanter hazırlama sürecinin son aşaması raporlama ve doğrulamadır. Hazırlanan rapor, envanterin sınırlarını, kullanılan metodolojiyi, veri kaynaklarını ve hesaplama sonuçlarını şeffaf bir şekilde içermelidir. Raporun uluslararası standartlara uygunluğu, kurumun iklim değişikliği konusundaki ciddiyetini ve hesap verebilirliğini artırır. Ayrıca, hazırlanan envanterin bağımsız üçüncü taraflarca doğrulanması, verilerin güvenilirliğini pekiştirir ve kurumu uluslararası fonlara veya yeşil sertifikasyon süreçlerine hazır hale getirir (Turan ve Çakmakcı, 2025). Sera gazı envanteri, yaşayan bir dokümandır; her yıl düzenli olarak güncellenmesi, kurumun sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ne kadar yaklaştığını izlemesine olanak tanır.

Kamu kurumlarında sera gazı envanteri hazırlama süreçleri, iklim kriziyle mücadelenin ölçülebilir hale getirilmesini sağlayan teknik bir temeldir. Pamukkale Belediyesi gibi yerel yönetimlerin bu süreci başarıyla tamamlaması, diğer yerel yönetimler için de bir model oluşturmaktadır. Envanter çalışmaları sayesinde belediyeler, sadece emisyonlarını yönetmekle kalmaz, aynı zamanda enerji maliyetlerini düşürür, kaynak verimliliğini artırır ve kentin düşük karbonlu geleceğine öncülük eder (Turan ve Çakmakcı, 2025). Bu süreçlerin kurumsallaştırılması, Türkiye'nin ulusal iklim hedeflerine ulaşmasında yerel yönetimlerin en stratejik katkısı olacaktır.

SONSÖZ

İklim değişikliğiyle mücadelede yerel yönetimlerin üstlendiği bu kritik rolü teknik, idari ve stratejik boyutlarıyla ele aldığımız bu çalışmanın sonuna gelirken, karşımızdaki tablonun sadece bir kriz değil, aynı zamanda köklü bir yeniden yapılanma fırsatı olduğu gerçeği tüm netliğiyle ortadadır. Kitabın ilk sayfalarından itibaren vurguladığımız yönetim paradigmaları, SECAP süreçleri, stratejik plan entegrasyonu ve sera gazı envanter metodolojileri, aslında tek bir amaca hizmet etmektedir: Geleceğin belirsizliklerine karşı dirençli, karbon nötr ve insan odaklı kentler inşa etmek. Bu çalışma boyunca sunulan kuramsal çerçeve ve uygulama rehberleri, yerel yönetimlerin bu zorlu yolculukta yalnız olmadıklarını, bilimsel verinin ve stratejik planlamanın gücüyle nelerin başarılabileceğini kanıtlamayı hedeflemiştir. Yerel düzeyde atılan her bir adımın, hazırlanan her bir envanterin ve bütçelendirilen her bir uyum projesinin, küresel iklim diplomasisinin çarklarını döndüren asıl güç olduğunu unutmamak gerekir.

Özellikle ifade etmek gerekir ki, iklim değişikliğiyle mücadele durağan bir hedef değil, sürekli devinim halinde olan bir kurumsal öğrenme sürecidir. Kentlerimizin maruz kaldığı riskler her geçen gün evrilirken, yerel yönetimlerin de bu dinamizme ayak uydurabilecek esnekliğe ve vizyona sahip olması şarttır. Bu kitapta yer alan beş ana bölüm, yerel yönetimler için bir varış noktası değil, sürdürülebilir bir gelecek tasarımı için bir başlangıç zemini. 2053 net sıfır emisyon hedefi gibi iddialı ulusal taahhütlerin gerçeğe dönüşmesi, ancak belediye koridorlarında yankı bulan, stratejik planlara işlenen ve performans programlarında bütçe karşılığı bulan somut eylemlerle mümkün olacaktır. İklim yönetimi, sadece bugünün

belediyecilik anlayışını değil, gelecek nesillerin yaşam kalitesini de güvence altına alan bir kamu emaneti olarak görülmelidir.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde temel aldığımız veriye dayalı ve katılımcı yönetim anlayışı, iklim krizinin yıkıcı etkilerini en aza indirmenin yegane yoludur. Sera gazı envanterleri ile emisyon kaynaklarını teşhis eden, SECAP ile stratejik rotasını çizen ve bu rotayı kurumsal performansının ayrılmaz bir parçası haline getiren bir yerel yönetim, modern dünyada öncü belediyecilik sıfatını en çok hak eden yapıdır. İklim değişikliğiyle mücadelenin mekânsal planlamadan bütçe yönetimine kadar her alanda ana akımlaştırılması, sadece çevresel bir zorunluluk değil, aynı zamanda ekonomik verimlilik ve toplumsal adalet için de bir gerekliliktir. Sosyal belediyecilik anlayışının iklim adaletiyle harmanlanması, kentteki en kırılgan bireylerin bile bu kriz karşısında sahipsiz kalmamasını sağlayacak yegane kalkandır.

İklim krizi karşısında çaresizlik bir seçenek değildir. Elimizdeki teknolojik imkanlar, stratejik planlama araçları ve bilimsel veriler, doğru yönetim modelleriyle birleştğinde mucizeler yaratabilir. Bu kitabın sunduğu rehberlik, bu mucizenin teknik ve idari mutfağını aydınlatmayı amaçlamıştır. Yerel düzeyde kazanılacak her başarı, küresel ölçekteki umudu besleyecek ve insanlığın bu en büyük sınavından başarıyla çıkmasına katkı sunacaktır. Gelecek, bugünden atılan cesur ve vizyoner adımların üzerinde yükselecektir. Kentlerimizi sadece beton ve asfalttan ibaret yerler olarak değil, doğayla nefes alan, enerji üreten ve riskleri yöneten akıllı organizmalar olarak yeniden kurgulama vakti gelmiştir.

Çalışmanın bu son kısmında, Türkiye'nin yeşil dönüşüm yolculuğuna katkı sunan, bu alanda kafa yoran ve emeğini kentsel dirençliliğe adayan tüm okuyuculara teşekkürlerimi sunarım. Unutulmamalıdır ki, iklim kriziyle mücadele bir bayrak yarışıdır ve bu bayrağı en ileriye taşıyacak olanlar, yerel

düzeydeki samimi ve bilimsel temelli çabalarıdır. Yaşanabilir, karbon nötr ve dirençli kentlerin inşasında her birimizin sorumluluğu büyüktür, ancak bu sorumluluğun getirdiği dönüşüm gücü çok daha büyüktür. Bu kitabın, o büyük dönüşümün mütevazı ama kararlı bir parçası olması dileğiyle; daha yeşil, daha dirençli ve daha adil bir gelecekte buluşmak üzere.

KAYNAKÇA

- 5018 Sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu. (2003).
Resmî Gazete Tarihi: 24.12.2003, Resmî Gazete Sayısı:
25326.
- Akten, S. ve Gül, A. (2024). Kentlerin İklim Değişikliğine Uyum Sağlanmasında Yerel Yönetimlerin Rolü: The Role of Local Governments in Adapting Cities to Climate Change. *Journal of Protected Areas Research*, 3(1), 84-92.
- Alaca, İ. (2025). 7552 Sayılı Türkiye'nin İlk İklim Kanunu: Chantal Mouffe'un Agonistik Demokrasi Kuramı Bağlamında Bir Değerlendirme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (86), 406-426.
- Aldemir, C. ve Uysal, T. U. (2017). Gelişmekte Olan Ülkelerde Çok Düzeyli Yönetişim Kavramı ve Uygulanabilirliği. In *ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies)* (No. 3).
- Aliyev, E. (2023). Yönetişim teorileri ile sürdürülebilir kalkınma amaçları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 6(1), 70-80.
- Anayasa. (1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Resmî Gazete Tarihi: 09.11.1982, Resmî Gazete Sayısı: 17844.
- Arıkan, Y. ve Ağır, O. (2025). Türkiye'de Küresel İklim Değişikliğinde Yaşanan Süreç: Paris Anlaşması. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 84-100.
- Arvas, Y. (2024). *İklim değişikliği ile mücadelede yerel yönetimler: Marmara Bölgesi'ndeki seçilmiş büyükşehirler ile küresel örneklerin karşılaştırmalı analizi*.
- Atık Yönetimi Yönetmeliği. (2015). Resmî Gazete Tarihi: 02.04.2015, Resmî Gazete Sayısı: 29314.

- Atlan, H. ve Akçapa, M. (2024). İklim Değişikliğine Mücadelede Ulusal Politikaların Uluslararası Yansımaları: Çin ve ABD Stratejilerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Cumhuriyet University Journal of Economics ve Administrative Sciences*, 25(4).
- Bache, I., Bartle, I. ve Flinders, M. (2016). Multi-level governance. In *Handbook on theories of governance* (pp. 486-498). Edward Elgar Publishing.
- Bakırcıoğlu, İ. O. ve Sadioğlu, U. (2025). Türkiye’de Sürdürülebilir Kentleşme Politikalarının Merkezi Yönetim Üzerinden Değerlendirilmesi: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Örneği. *Kent Akademisi*, 18(6), 3356-3380.
- Başa, Ş., Kurt, E. S., Atlı, E. ve Çarpar, T. (2024). İklim Değişikliğine Dayanıklı Bir Mega Kent Olma Yolunda, İstanbul. *Resilience*, 8(2), 185-203.
- Baykan, B. G. ve Özer, Y. B. (2014). Stratejik Planlarda Çevre: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 27(4), 85-103.
- Belediye Kanunu. (2005). Kanun No: 5393, Resmî Gazete Tarihi: 13.07.2005, Resmî Gazete Sayısı: 25874.
- Bertoldi, P. (2018). *Guidebook 'how to develop a sustainable energy and climate action plan (SECAP)'*. Publication Office of the European Union.
- Bilgili, M. Y. (2025). Geri Dönüşüm, Döngüsel Ekonomi ve Sıfır Atık Odaklı Bir Model Önerisi: Türkiye Atık Bankaları. *Çevre Şehir ve İklim Dergisi*, (7), 106-144.
- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi. (1992).
- Büyükşehir Belediye Kanunu. (2004). Kanun No: 5216, Resmî Gazete Tarihi: 23.07.2004, Resmî Gazete Sayısı: 25531.

- Çağlar, İ., Arı, İ. ve Kıral, H. (2025). İklim Risk Yönetimi: Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları Üzerinden İnceleme. *Denetim*, (33), 197-212.
- Çakıroğlu, T. (2025). İklim Krizi ve Siyasetin Yeşil Dönüşümü: COP29 Sürecine Eleştirel Bir Bakış. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 13(2).
- Çelikyay, H. H. ve Kaya, E. (2024). Uluslararası İklim Politika Belgeleri Perspektifinde Büyükşehir Belediyelerinin İklim Eylem Planları ve İklim Politikaları Analizi. *Strategic Public Management Journal*, 10(17), 84-119.
- Çevre Kanunu. (1983). Kanun No: 2872, Resmî Gazete Tarihi: 11.08.1983, Resmî Gazete Sayısı: 18132.
- Çıkmaz, E. ve Çiftçi, Ş. (2025). Yeni Kamu Yönetimi ve Yönetişim: Modern Kamu Yönetiminde Dönüşüm. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 8(4).
- Çokgezen, J. (2007). Avrupa Birliği çevre politikası ve Türkiye. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(2).
- Dede, D. (2012). Çok düzeyli yönetim kavramı (nın) bilimselliği sorunu. *Kuram Ve Yönetim Açısından Türkiye’de Kamu Yönetimi (Bildiriler Kitabı)*, TODAİE Yayını, (367), 243-255.
- Dede, D. (2013). *Çok düzeyli yönetim olgusunun kent konseyleri bağlamında incelenmesi: Helsinki, Stockholm, Bergen, Barselona kent konseyleri* (Doktora Tezi, İktisadi Araştırmalar Vakfı).
- Demir, E. (2025). Uluslararası sistemde iklim değişikliği: Krizler ve yeni arayışlar. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 8(1), 81-94.
- Demir, M. (2025). Türkiye'nin İklim Değişikliği Politikaları ve 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi: Taahhütler, Uygulamalar ve Karşılaşılan Güçlükler. *Çevre İklim ve Sürdürülebilirlik*, 26(2), 53-66.

- Demircan, G. ve Sılaydın, M. B. (2024). İklim Değişikliğine Uyum-Mekansal Planlama Bütünleşme Sorununa Literatür Üzerinden Bakış: Türkiye Bağlamının Değerlendirilmesi. *EKSEN Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 5(2), 50-64.
- Demirci, M. (2015). Kentsel iklim değişikliği yönetişimi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (46), 75-100.
- Duman, Ö. ve Aydın, H. İ. (2024). Çevre Diplomasisi ile Sürdürülebilir Kalkınma İlişkisi: Türkiye Örneği. *Enderun*, 8(2), 152-170.
- Ekinci, E. (2025a). İklim değişikliği ve yerel yönetimler: Kentsel uyum ve azaltım. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 15-36.
- Ekinci, E. (2025b). Taraflar Konferansı (COP) Kararlarında Yerel Yönetimlerin Rolü: İklim Eyleminde Katkılar ve Politika Eğilimleri. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 60(1), 496-508.
- Elektrik Piyasası Kanunu. (2013). Kanun No: 6446, Resmî Gazete Tarihi: 30.03.2013, Resmî Gazete Sayısı: 28603.
- Enderlein, H., Wälti, S. ve Zürn, M. (2010). *Handbook on multi-level governance*. Elgar Publishing.
- Erdem, N. (2021). Avrupa Bütünleşme Kuramları Işığında Çok Düzeyli Yönetişim. *Protokol Dergisi*, 2(1).
- Eren, O. E. (2023). Çin-ABD rekabetinde gri bölge: İklim değişikliği müzakereleri. *Sürdürülebilir Çevre Dergisi*, 3(2), 85-98.
- Esin, B. (2019). *Avrupa Birliği döngüsel ekonomi politikası: Çok düzeyli yönetim açısından bir analiz* (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi).
- Gergin, E. D. (2024). İklim değişikliğine dirençli kentler: Dünya’da ve Türkiye’de iyi yerel yönetim uygulama

- örnekleri. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 94-111.
- Gök, S. (2018). *Çok düzeyli yönetim bağlamında sivil toplum kuruluşlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği uyum sürecindeki rolü* (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi).
- Gonzales-Iwanciw, J., Dewulf, A. ve Karlsson-Vinkhuyzen, S. (2019). İklim değişikliğine uyumun çok seviyeli yönetiminde öğrenme–bir literatür taraması.
- Gürçam, S. (2025). İklim Kriziyle Mücadele mi, Sermaye İçin Piyasa Mekanizmaları mı? Türkiye'nin İklim Değişikliği Kanunu Teklifi Üzerine Bir İnceleme. *Çevre İklim ve Sürdürülebilirlik*, 26(1), 37-52.
- Gürsoy, S. İ. (2024). Avrupa Birliği'nin Çevre Diplomasisindeki Rolü. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 20(2), 199-223.
- Hayrullahoğlu, B. (2026). Çevrenin Korunmasında Türkiye'nin Rolü: Uluslararası Yükümlülükler ve Ulusal Düzenlemeler. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 85-103.
- Hooghe, L. ve Marks, G. (2010). Types of multi-level governance. In *Handbook on multi-level governance*. Edward Elgar Publishing.
- İklim Kanunu. (2025). Kanun No: 7552, Resmî Gazete Tarihi: 09.07.2025, Resmî Gazete Sayısı: 32951.
- İlyas, N. Ş. ve Tekelioğlu, S. N. Ç. (2025). İklim Değişikliğiyle Mücadelede Döngüsel Ekonomi Çalışmalarının Kamu Politikalarındaki Rolü. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 1-23.
- Kahraman, S., Tanıyıcı, Ş. ve Kutlu, Ö. (2019). Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Yabancı Göçmenler. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(2), 17-32.

- Karacan, G. ve Gökce, D. (2023). İklim değişikliği ile yerel mücadele: iklim eylem planları ile mekânsal planların bütünleştirilmesi. *PLANARCH-Design ve Planning Research*, 7(2), 181-190.
- Karakaya, E. ve Sofuoğlu, E. (2015, May). İklim değişikliği müzakerelerine bir bakış: 2015 Paris iklim zirvesi. In *International Symposium on Eurasia Energy Issues* (Vol. 28, p. 30).
- Karal, K. ve Gençay, G. (2020). Ormansızlaşmanın küresel iklim değişikliğine etkilerinin hukuksal boyutlarının incelenmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 22(2), 571-579.
- Karlı, A. ve Yıldız, M. (2025). Küresel İklim Rejiminde Denizel Çevre Politikaları: Birleşmiş Milletler Taraflar Konferansı Kararlarına Dayalı Bir Değerlendirme. *DEHUKAM Journal of the Sea ve Maritime Law*, 8, 305-379.
- Kavut, S. (2025). İklim Değişikliğinin Türkiye’de Belediyelerin Kurumsal Yapıları Üzerindeki Etkileri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 27(48), 251-265.
- Kaya, H. E. (2020). Kyoto’dan Paris’e küresel iklim politikaları. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 4(10), 165-191.
- Kıymaz, E. (2023). İklim Adaleti Bağlamında Yerel Yöneticilerin Kırılmalı Bilinci: SECAP 4. Belediyeler Buluşması Örneği. *Journal of Social ve Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 10(92), 260-270.
- Köseoğlu, İ. (2026). Türkiye’de Belediyelerin Sürdürülebilir Çevre Politikalarındaki Rolü ve Kapasitesi. *Kent Akademisi*, 19(1), 1-21.
- Kurtar, A. ve Arap, S. K. (2025). İklim Kriziyle Mücadelenin Yerel Yönetim Planlarına Yansımaları; İzmir Büyükşehir

- Belediyesi. *Journal of Business in The Digital Age*, 8(1), 121-136.
- Ocaklı, Ş. N. (2021). İklim Değişikliği Yönetişimi ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. In *Third City Councils Symposium* (pp. 562-576).
- Oğuz, N. S. ve Yıldız, H. E. (2025). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Koruma Politikalarının Hukuksal Çerçevesi. *Journal Of Management Theory ve Practices Research*, 6(2), 455-475.
- Özer, Y. B. (2022). *İklim Kriziyle Mücadelede Kentsel İklim Yönetişimi: Türkiye’de Büyükşehir Belediyelerinin Rolü Ve İklim Eylem Planları* (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi).
- Öztürk, D. ve Gürsoy, S. İ. (2023). Ekofeminist Perspektiften Paris İklim Anlaşması’nın Eleştirel Bir Değerlendirmesi. *Alternatif Politika*, 15(3), 522-549.
- Özuyar, G., Gürcan, E. C. ve Bayhantopçu, E. (2021). Türkiye’nin güncel iklim değişikliği stratejisinin ana yönelimi. *Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 2(3), 31-46.
- Paris Anlaşması. (2015). Türkiye için Yürürlük Tarihi: 10.11.2021, Resmî Gazete Sayısı: 31621.
- Parlak, C. ve Partigöç, N. S. (2022). İklim değişikliği ile mücadelede yerel yönetimlerin rolü: yetki ve sorumluluklar üzerinden bir inceleme. *Resilience*, 6(2), 321-334.
- Piattoni, S. (2009). Multi-level governance: a historical ve conceptual analysis. *European integration*, 31(2), 163-180.
- Reams, M. A., Clinton, K. W. ve Lam, N. S. (2012). Achievement of climate planning objectives among US member cities of the International Council for Local Environmental Initiatives (ICLEI). *Low carbon economy*, 3(4), 137.

- Samsun, T. (2021). Avrupa Birliği'nin İklim Diplomasisi. *EURO Politika*, (7), 12-18.
- Sapankaya, F. Y. (2025). İklim Değişikliği İle Mücadelenin Stratejik Boyutu: Türkiye'deki Büyükşehir Belediyelerinin Stratejik Planları Üzerinden Bir İnceleme. *Sayıştay Dergisi*, 36(137), 289-320.
- Scorza, F. ve Santopietro, L. (2024). A systemic perspective for the Sustainable Energy ve Climate Action Plan (SECAP). *European Planning Studies*, 32(2), 281-301.
- Sevinçli, B. G. (2025). Türkiye'nin 7552 Sayılı İklim Kanunu: Kentler ile Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sorumlulukları Üzerine Akademik Bir Değerlendirme. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 8(2), 129-142.
- Sezik, M. ve Sümer, G. Ç. (2023). *İklim değişikliği. İdealkent Yayıncılık*.
- Sıfır Atık Yönetmeliği. (2019). Resmî Gazete Tarihi: 12.07.2019, Resmî Gazete Sayısı: 30829.
- Stephenson, P. (2013). Twenty years of multi-level governance: 'Where does it come from? What is it? Where is it going?'. *Journal of European public policy*, 20(6), 817-837.
- Şahin, H. (2025). Türkiye'de Hava Kalitesinin Korunmasına Yönelik Yasal Düzenlemeler. *Şura Akademi*, (9), 45-54.
- Şengün, E. ve Kalağan, G. (2022). Yerel yönetimlerin iklim değişikliği mücadele sürecinde karbon ayak izinin düşürülmesi: Denizli Büyükşehir Belediyesi örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 5(1), 129-149.
- Temizel, Ö. (2026). Küresel ve Ulusal Düzeyde İklim Yönetişimi. *Fiscaoeconomia*, 10(1), 1-30.
- Turan, M. ve Çakmakçı, Ö. (2025). Kamu Kurumlarında Sera Gazı Envanteri Hazırlama: Pamukkale Belediyesi Örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Ermenek Akademi Dergisi*, 1(1), 28-33.

- Türkeş, M. (2022). İklim diplomasisi ve iklim değişikliğinin ekonomi politiği. *Bilim ve Ütopya*, 332, 31-45.
- Uray, G. (2023). İklim Kriziyle Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü: Türkiye'deki Belediyelerin Genel Durumu. In *İklim Kriziyle Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü* (Eds: M. Sezik, G. Ç. Sümer). İdealkent Yayınları, Ankara.
- Uysal, Y. (2022). *İklim Değişikliği ve Küresel Isınma ile Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü: Tespitler ve Öneriler*.
- Uzan, H. K. (2025a). COP Zirvelerinde Su Yönetiminin Evrimi: 1995'ten 2025'e Küresel İklim Politikalarında Stratejik Bir Dönüşüm. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 8(3), 699-713.
- Uzan, H. K. (2025b). Konya Büyükşehir Belediyesi'nin İklim Değişikliği Çalışmaları: Stratejik Plan ve Faaliyet Raporları Üzerine Bir Analiz. *Turkish Studies-Economics, Finance, Politics*, 20(2).
- Üstün, K. T. (2021). Yeni Bir Dönemin Başlangıcı: Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Türk Çevre Hukuku ve Politikalarına Etkileri. *Memleket Siyaset Yönetim*, 16(36), 329-366.
- Van Staden, M., Klas, C. ve Musco, F. (2010). ICLEI's support for local climate action: A selection of tools. In *Local Governments ve Climate Change*. Springer, 99-107.
- Westman, L. K., Broto, V. C. ve Huang, P. (2019). Revisiting multi-level governance theory: Politics ve innovation in the urban climate transition in Rizhao, China. *Political Geography*, 70, 14-23.
- Yereli, A. B. ve Ünal, M. (2022). Stratejik Yönetim Süreçlerinde Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları: Bakanlıklar ve Büyükşehir Belediyeleri Üzerinden Bir Analiz. *Ombudsman Akademik*, 8(16), 13-37.
- Yeşildal, A. (2020). Çevre ve sürdürülebilir kalkınmanın politik ekonomisi; yerel yönetimler ve çok düzeyli yönetim.

Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(39), 189-208.

- Yi, H., Krause, R. M. ve Feiock, R. C. (2017). Back-pedaling or continuing quietly? Assessing the impact of ICLEI membership termination on cities' sustainability actions. *Environmental Politics*, 26(1), 138-160.
- Yıldız, Z. (2024). *Japonya ve Güney Kore'yi İklim Liderliği Çerçevesinde Asya Pasifik ve Küresel İklim Politikalarında Konumlamak* (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi).
- Yılmaztürk, A. ve Öner, Ş. (2023). Cumhuriyetten günümüze belediyelerin değişen rolleri ve yeni görevi: İklim değişikliği ve hava kirliliğiyle mücadele. *Kent Akademisi*, 16, 523-543.
- Zeppel, H. (2013). The ICLEI Cities for Climate Protection programme: local government networks in urban climate governance. In *Climate change ve global policy regimes*. Palgrave Macmillan UK.